ગૌડ બંગાલાધિપતિ

શ્રી બાળ યોગીન્દ્ર

મહારાજ ગોપીચંદ

નાટક ત્રણ અંકી.

શ્રી વાંકાનેર "આર્યહિત વર્ધક" નાટક કંપની માટે

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

રાવલ ત્રંબકલાલ દેવશંકર

વાંકાનેર આ૦ હિ૦ વ૦ ના૦ કંપનીના માલીક.

અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત એક હજાર.

અમદાવાદ શાહપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં હરીભાઇ દલપતરામે પોતાના "ગ્રંથોદય" પ્રેસમાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૬૮. સન ૧૯૧૨.

કિંમત રૂ. ૦—૮—૦.

ગૌડ બંગાલાધિપતિ,

શ્રી બાળ યોગીન્દ્ર

મહારાજા ગોપીચંદ.

નાટક ત્રણ અંકી.

શ્રી વાંકાનેર "આર્યહિત વર્ધક" નાટક કંપની માટે

રચીને પ્રસિદ્ધ કરનાર

રાવલ ત્રંબકલાલ દેવશંકર

વાંકાનેર આ૦ હિ૦ વ૦ ના૦ કંપનીના માલીક.

અમદાવાદ.

આવૃત્તિ પહેલી. પ્રત એક હજાર.

અમદાવાદ શાહાપુર વનમાળી વાંકાની પોળમાં હરીભાઇ દલપતરામે પોતાના "ગ્રંથોદય" પ્રેસમાં છાપ્યું.

સંવત ૧૯૬૮. સન ૧૯૧૨.

કિંમત રૂ. ૦—૮—૦.

સ્નેહાંજલી.

શ્રીમાન સ્નેહિ પરમ મિત્ર,

પટેલ ઈશ્વરભાઈ ત્રીકમભાઈ

મુ. વીરક્ષેત્ર વડોદરા.

આપ સ્નેહી મિત્રનો મારા પ્રતિ અલૌકિક અને નિઃસ્વાર્થ સ્નેહ છે. મારી કંપની, મારું કુટુંબ અને ખુદ મારા તરફ આપની અહરનીશની અપાર કાળજી, કલ્યાણ વૃત્તિ અને પ્રીતિ ભક્તિ પ્રતિ પળે અવનવી અવલોકાય છે. જેમ જેમ અન્યો અન્યમાં મિત્ર ધર્મ બજાવવાના પ્રસંગો આપણા બંનેને પ્રાપ્ત થયા છે અને થાય છે, તેમાં આપનો સ્નેહ અડગ, અચળ અને નિષ્કામ ઉત્તરોત્તર અધિકાધીક રીતે વધતોજ જાય છે.

મિત્ર શબ્દની ગૌરવતા, મિત્ર ધર્મની મહત્તા અને મૈત્રી મંત્રનું ઉત્તમ રહસ્ય આપ સારી રીતે સમજી મનન કરીને દુનિયાના વ્યવહારમાં વિવેક ભરી રીતે વાપરી મને અનહદ આભારી કર્યો છે. વિશ્વમાં વાત વિસામા તરીકે આપ મારા પરમ પુનિત અને નિષ્કામ મિત્ર છો. આપણા બન્નેના અન્યો અન્યના મૈત્રી પ્રેમના અભિધાન તરીકે ગોડ **બંગાળાના બાળ યોગીન્દ્ર મહારાજા ગોપીચંદનું** નવલ નાટક આપને અર્પણ કરી હું ખુશી થાઉં છું, તે આપ પ્રેમથી સ્વીકારી મને આભારી કરશોજી ! ! !

લી૦

સ્નેહાધિન આપનો પરમ મિત્ર

ત્રંબકલાલ દેવશંકર રાવલ.

માલેક—શ્રી વાંકાનેર આર્ય હિતવર્ધક નાટક કંપની

આનંદભુવન થીએટર—અમદાવાદ.

પ્રસ્તાવના.

ગરવી ગુજરાત કાઠીઆવાડ સિંધ અને આખા મુંબાઈ ઈલાકાની કદરદાન પ્રજા તરફથી નરસિંહ મહેતો, મીરાંબાઇ અને ધ્રુવકુમાર નાટકોની પૂરતી રીતે કદર થવાથી પ્રસ્તુત કંપની તરફથી વધારે ઉત્સાહ અને ઉમંગથી **ગોડ બંગાલાના બાલ યોગીન્દ્ર મહારાજા ગોપીચંદનો** નવિન નાટ્ય પ્રયોગ બહાર પાડવાનું સાહસ આદરવામાં આવેલ છે. પ્રસ્તુત નાટકનું રૂપક કરાંચી, સુરત, વલસાડ અને ભરૂચ આદી સ્થળોમાં ભજવી બતાવી, તેમાં જોઈતી ખુબીનો વધારો કરી અત્રે અમદાવાદમાં આવી ઘણીજ જર અને જહેમતનો મોટો ભોગ આપી તદ્દન નવાજ રૂપમાં ગોપીચંદ નાટક બહાર પાડવામાં આવેલ છે.

ગોપીચંદ રાજાનો ખ્યાલ અને ઇતિહાસ લગભગ આખા મુંબાઈ ઈલાકાની પચરંગી પ્રજામાં સારી રીતે માનીતો અને જાણીતો છે. વેદાંત વિષયના એક વિશાળવેત્તા તરીકે હીંદુ પ્રજામાં ભરથરી અને ગોપીચંદ નૃપતિયો સારી રીતે પ્રખ્યાત થએલા છે; તો ભક્તિરસના નાટકોમાં ગોપીચંદ નાટકને અગ્રસ્થાન અપાય તો તે વધારે ઉચિત ગણાય, એમ ધારી પ્રસ્તુત નાટકથી વસ્તુ સંકલનામાં જમાનાને અનુસરતો પ્રસંગોપાત ફેરફાર કરી તેને નરસિંહ, મીરાં અને ધ્રુવ નાટકોની માફક રસમય બનાવી વેદાંતના કઠીન વિષયને પ્રેમલક્ષણા ભક્તિરસના રસમય રૂપકમાં ફેરવી જન પ્રિય હિન્દી જબાનમાં તૈયાર કરી પ્રજા આગળ મુકવામાં આવેલ છે.

નાટકની વસ્તુમાં મહાત્મા જાલંધર, મછેન્દ્ર, કાનીફ અને ગોરખ આદી સમર્થ તપસ્વીઓના વૃત્તાંતને વધારે જગત માન્ય અને ઉપદેશક બનાવી ઉમેરવામાં આવેલ છે. મૈનાવતી, પાટમદે અને ચંપાવતી આદી પાત્રોને વધારે રસગ્રાહી બનાવી વસ્તુના પોષક તરીકે બતાવવામાં આવેલ છે. વજીર, કપાલીક, બટુવા, ભભુકી આદી પાત્રોને વસ્તુગ્રાહી બનાવી વૈરાગ્યની વસ્તુને વધારે મજબુત બનાવી છે. માતા મૈનાવતી અને ગોપીચંદને સારી રીતે ભાવગ્રાહી પાત્રો બનાવી વસ્તુ દર્શનને વધારે ઉન્નત બનાવ્યું છે. પ્રસ્તુત

નાટકના રસમાં મુખ્ય રસ તરીકે ગણાતા કરૂણારસ જ્ઞાનરસને ગોપીચંદના પાત્રથી સારી રીતે હદ બહાર વધારી નાટકમાં છલકાવી નાંખ્યો છે. જે ભક્તિરસના નાટકમાં નિયમિત તરીકે માની શકાશે; અને વૈરાગ્યની કસોટી દાખલ તેને સબળ અને મુખ્ય સાધન તરીકે ગણવામાં કિન્ચીત પણ અનુચીત નહીં લેખી શકાશે; કારણ પ્રજા વ્યક્તિના મુખમાંથી આજ કાલ જે આનંદના ઉદ્‌ગાર નીકળે છે કે “ જનુની જીવોરે ગોપીચંદની, પુત્રને પ્રેર્યો વૈરાગ્યજી ” તે તમામ કરૂણારસના જ્ઞાનરસનાંજ બીજ છે.

એકંદર રીતે એક રાજસિક પ્રકૃતિના પાત્રને તમો અને રજોગુણથી ઉતારી સત્વ ગુણુમાં સમાવી તપ સિદ્ધીમાં આનંદ માનતો **અમર** કરી નાટકની ગૌરવતામાં વધારો કરવાનો યત્ન આદરવામાં આવેલ છે. જેવી રીતે પ્રસ્તુત નાટક કંપનીનાં અન્ય ભક્તિરસનાં નાટકોની આર્ય પ્રજાએ હંસવૃત્તિ સમાન ક્ષિરગ્રાહી થઈ કદર કરેલી છે; તેવીજ રીતે ગોપીચંદ નાટકની પણ કદર કરી કંપનીને વધારે ઉત્સાહી બનાવવામાં ખાસ કૃપા કરશો એવી મારી નમ્ર પ્રાર્થના છે, એંજ. સુજ્ઞેષુ કીં બહુના ! ! !

લી૦

અમદાવાદ.

આનંદભુવન થીએટર

ત્રંબકલાલ દેવશંકર રાવલ.

માલેક-શ્રી વાં. આ. હિ. વ. ના. કંપની.

પાત્રોંકી યાદી.

પુરૂષ પાર્ટ.

મહાદેવ
વિષ્નુ } ત્રીગુણાત્મક ત્રિમૂર્તિ.
બ્રહ્મા

જાલંધર—યોગી.

મચ્છેન્દ્ર—યોગી.

કાનીફ—જાલંધરકા બડા શિષ્ય.

ગોરખ—મચ્છેન્દ્રકા બડા શિષ્ય.

ગોપીચંદ—ગૌડ બંગાલેકા રાજા.

સેનાપતી—ગોપીચંદકા.

વજીર—ગોપીચંદકા.

બટુવા—વજીરકા નોકર.

કપાલીક—એક સીદ્ધ.

ઉગ્રસેન—એક રાજકુમાર, ચંપાવતીકા પતિ.

સ્ત્રી પાર્ટ.

મૈનાવતી—ગોપીચંદકી માતા.

પાટમદે—ગોપીચંદકી રાની.

ચંપાવતી—ગોપીચંદકી બહન ઔર મૈનાવતીકી બેટી.

ભભુકી—મૈનાવતીકી બડી દાસી.

ચંદ્રભાગા—વજીરકી સ્ત્રી.

ગુનસુંદરી—નાયકા.

મહીલા—ત્રીઆ રાજ્યકી રાની.

દાસ, દાસીયો, વારાંગનાઓ, ખેડુતો, ચોપદાર, રામા, વામા, મનુભા, સાધુઓ, મજુર, સીપાઈ બીગેરે.

શ્રી પરમાત્મને નમઃ

શ્રી નવલ

બાલ યોગીન્દ્ર મહારાજા

ગોપીચંદ નાટક.

સ્થલ—રંગભૂમી.

પાત્રો—સિદ્ધ ઓર ગાંધર્વ કુમારો.

સિદ્ધ, ગાંધર્વ કુમારો— મંગળાચરણ.

મંડલ મધુ રંગ ભરી શ્યામશ્યામા રાજેરી,
સુઘરરરરરરરરર મોરલી ઘોર ગાજેરી. મંડલ.
ગાંન કરત બ્રજ વામ લેત સુંદર સુઘર તાંન,
અંગ અંગ અભીરામ મનમથ છબી લાજેરી;
ક્રીકડધા ક્રીકડધા ક્રીકડધા તદ્દધીલાંગ (૩)
ધીધીગન (૩) ગીડગીદાન (૩) ગીડ (૩) ગાજેરી. મંડલ.
રરરર વની રીઝ રહી જજજ જમુનાં ચકીત ભઇ,
ચચચચંદ્ર ગગગગીગન પપપપીછમ રતન સાજેરી;
જય શ્રીકૃષ્ણદાસ હીતવીલાસ શોભીત રસ રૂપ રાસ,
વૃંદા વીપીન વીલાસ રંગ રહ્યો આજેરી. મંડલ.

સિદ્ધ—અહો ભક્તિરસકે પ્રેમી પ્રેક્ષકો, આજકી રમણીય રાત્રીમેં હમ લોગ આપકે સમક્ષ ગોડ બંગાલાધીપતિ ધર્મ ધુરંધર બાલ યોગીન્દ્ર મહારાજા ગોપીચંદકા નવીન પ્રયોગ દીખાનેકે લીયે તતપર હુએ હય વો આપ લોગોંકો રૂચીકર હોવે ઐસી હમારી તરનતારન ત્રીપુરારીકે પાસ પ્રાર્થના હય. પ્રીય પુત્રો !

શિષ્યો—આજ્ઞા ગુરૂજી.

સિદ્ધ—યહ પવિત્ર પ્રસંગમેં તુમારે સુકંઠસેં સુંદીર સંગીત સુનાકર પ્રેક્ષકોકો પ્રસન્ન કરો.

શિષ્યો—જો આજ્ઞા.

ગાના.

નીરત કરત નટવર ચટમટસો લપટી ઝપટી સંગીત પ્રીતસો
થૈકતકતા થૈકતકતા. નીરૂત.
બાજત મૃદંગા ધીધીકટ ધીધીકટ ધુરાકટ ધુરાકટ ધધમપ
ધુનાગુગ્ ઝીનનં ઝીનનં ઝીનકીઝીનકી લઇ
દીગદીગ દીગદીગ તાથોંગા તાથોંગા તા ચલત સુલફ ગતી. ની.
સાર લીયો રીતી ગાંનકી મહા મરક સોપાન લઇ પારક,
દાગડતી દાં કટતી (૨) પલન પરત અતી. નીરત.

બાબ પહિલા.

પરદા પહિલા.

સ્થળ--કૈલાસ.

પાત્રો--શંકર ભગવાન, બ્રહ્મા, વિષ્નુ, જાલંધર, મછેન્દ્ર
ઓર ગોપગણો.

સર્વ— ગાના.

જય વીઘન હરન મહાકાલ કાલ ત્રય નયન લાલ
ઉર ભુજ વીશાલ. જય.
રવી શશી મંડળ દોનું નયનમેં તીસરે નયનમેં અગ્નિ
જવાલ. જય.
જાની દાસ હમકો ગીરજાવર પાપ પ્રલય કર હે કૃપાલ. જય.

શ્રી વિષ્નુ--(આરતી કરકે) ઉમાપતી મહાદેવકી જય, ભોલેનાથકી જય. હર હર મહાદેવ હર, અહો ત્રીપુરારી આપકે પુજનસેં મેં પ્રસન્ન હુઆ હું.

બ્રહ્મા—અહો દેવાધિદેવ આપકે દરશનસેં મય કૃતાર્થ હુઆ હું.

સર્વે—જય જય અખંડાનંદ અવિનાશી આપકો હમારા નમન હય.

શંકર—કલ્યાંન કલ્યાંન કલ્યાંન.

ગણો-- ગાના.

અગડબંબં ડીમાકડાક બાજે ડમરૂ
જય જય સદાશીવ ભોલા ગુરૂ,
ગૌરી અર્ધાંગ જાકે ભંગકે અહારા
હાથમેં પીનાક લીન સોહે બેલવાલા. અગડ.

ગોરા શરીર જાકા ઔર 'કંઠ કાલા,'
સોહી અબધુત મેરા હય પ્રણતપાલા. અગડ.

શંકર—અયે મેરે પરમપ્રિય વિષ્નુ પરમાત્મન્ બ્રહ્માજી ઔર સબ મુનીયો આપકા આગમનસેં મુઝે પરમ આનંદ પ્રાપ્ત હુઆ હય ઔર મય જાનતા હું કી મેરે પર આપકી બડી કૃપા હય.

વિષ્નુ—અહો આનંદઘન અવિનાશી યે આપ કયા કહતે હો

ચંદ્ર મૌલી પ્રભુ આપકી, ચરન સેવ નીત ચીત ચહે;
સદા કૃપાલુ દેવ તવ, અમીય દ્રષ્ટિ અમ પર રહે.

શંકર—ક્ષમા પ્રભુ ક્ષમા, અબ બ્હોત મત બઢાઓ ઔર સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાલકા કુછ હાલ સુનાઓ.

વિષ્નુ—મહારાજ સ્વર્ગ પાતાલમેં તો ઉત્પાત નહીં હય ઔર મૃત્યુ લોકકા હાલ તો યોગી જાલંધર ઔર મછેન્દ્ર કહે.

શંકર—કયોં જાલંધર ઔર મછેન્દ્ર મૃત્યુ લોકકા કયા હાલ હય ?

મછેન્દ્ર—મહારાજ સબ ઠીક ઠીક હય, કોઉ સુખી, કોઉ દુ:ખી, કોઉ ધર્મી, કોઉ અધર્મી, કોઉ સત્યાચરણી, કોઉ અસત્યાચરણી, અયસા રગડા ચલ રહા હય ઔર બીચારે મનુષ્યોંકો ભગવનકી માયાકા ઝપાટા લગ રહા હય.

જાલંધર—સચ હય ઉમાપતી યે મદમસ્ત માયા મહીતલકે સબ મનુષ્યપેં સ્વાર હય; ફક્ત હમારે જયસેં અબધૂત જોગીયોંકે પાસ કેવલ નાચાર હય.

શંકર—પુત્ર જાલંધર, યે તુમારે અભીમાનકે ઉચ્ચાર હય તુમ માયાસેં બચે હોં ઇસલીયે યોંહીં સમજો કી તુમારે પર શ્રી વિષ્નુ પરમાત્માકી કૃપા અપાર હય.

જાલંધર—કયા મહારાજ હમારે જયસે ત્યાગી ઔર વૈરાગીકો ભી માયા ફસાયગી ?

શંકર—નિ:સંદેહ.

જાલંધર—કભી નહીં.

મછેન્દ્ર—શંભુ! આપકા કહના ઠીક હય મગર હમને તો મનકા સંયમ કીયા, ઇન્દ્રિયોંકા દમન કીયા ઓર વૈભવોંકા વમન કીયા. તો હમારે પાસ બીચારી નૃત્યકી માયાકા જોર કયા.

શંકર—રહને દો રહને દો, ગર્વ મત કરો મત કરો.

જાલંધર—ઇસમેં કયા ગર્વકી બાત હય? હમારે તપકે આગે માયા ઠગારી મહાત હય.

વિષ્નુ—બરાબર હય વિશ્વેશ્વર, જોગી જાલંધર ઓર મછેન્દ્ર બડે સુપાત્ર હય. ઇસકે પાસ તુચ્છ માયાકે આવરન કોંન માત્ર હય.

શંકર—જનાર્દન યે જાલંધર ઓર મછેન્દ્ર અવશ્ય એક દફે થપ્પડ ખાયેંગે ઓર તુમારી મહા પ્રચંડ માયા જાલમેં ફસ જાયેંગે.

સર્વ— ગાના.

બન મદ મસ્તાન જેહી ભૂલ સાન ભાન
સબ ચુકે જ્ઞાન કરે જો ગુમાન
જાયે સબ સુધ સાન ગીનતીમેં હય નાદાન
મીટી તપ ધ્યાન કરે જો ગુમાન.

જા. મ.— કયોં ન કરે અભીમાન તપ તેજ બલવાન
કહે સચી બાત છાન હય ગુમાન
હમ નહીં હય નાદાન સબ ઠીક સાંન ભાંન
તોડે માયા મદ માન હય ગુમાન

શંકર— માયા પ્રભુ બલવાન આધીન
દેવ દાનવ મનુજ હય,
કોઉ કરે અભીમાન વો જ્ઞાની નહીં
પર અબુજ હય. બન મદ.

પરદા દુસરા.

સ્થલ—મહેલ.

પાત્રો—વજીર, નોકર ઓર ભભુકી.

વજીર—(આ કર) ક્યોં મુજે પહેચાના?

નોકર—(સ્વગત) હાં મૈંને પહેચાના.

વજીર—મય કૌન?

નોકર—નીમકહરામ!

વજીર—ગોડ બંગાલેકા વજીર ઓર બડે બડે ઉમરાવો ભી મેરે પાંઉમેં રખે શીર, મગર બીચમેં એક ગોપીચંદકી માતા મૈનાવતીકી ફાંસ હય, વો નીકલ જાવે તો રાજા ગોપીચંદ ભી મેરે તાબે હોકે હુકુમ ઉઠાવે. અચ્છા અચ્છા, ઇસ્મે કયા બડી બાત હય, વો પાની ભી ચલ જાયગા.

નોકર—હાં, સચ્ચી કહી! વો પાની ચલ જાયગા તબ અચ્છી તરહાંસે ખતા ખાયગા.

વજીર—(બીચાર કર) હાં બરાબર, યે ઠીક હય. પહેલે તો મૈનાવતીકો મેરી મહોબતકી જાલમેં ફસાઉં. મેરી માશુક ભભુકી ઉસ્કી દાસી હય, તો ઉસ્કે મારફત સબ કામ બન જાયગા.

નોકર—કમબખ્ત વો કામ બન જાયગા, તો તેરા દમ ભી નીકલ જાયગા.

વજીર—અબે વો બટૂવા.

નોકર—જી હજુર! કયા કહતે હો મેરે લટૂવા.

વજીર—પાગલ મેરી હાંસી કરતા હય?

નોકર—નહીં જી! યે તાબેદાર તો આપકી તારીફ કરતા હય.

વજીર—ક્યોં વો આઇ?

નોકર—હાં, આઇ ઓર રસીસેં બંધાઇ.

વજીર—કૌન?

નોકર—આપની ભેંસ.

વજીર—નહીં હેવાન મેરી માશુક ભભુકી.

નોકર—હાં હાં, સમજા સમજા, માતુ મૈનાવતીકી દાસી ભભુકી ! વાહ વાહ લો ઇતનેમેં તો વો આપકી.

ભભુકી—(દાખીલ હો કર) પ્યારે મુજે કયોં બુલાઇ.

વજીર—ક્યા કહું દીલદાર, તેરે બીના તલપતા હય મેરા જી.

ભભુકી—હાં ચલો ખીસો, મય તુંમકો અછી તરહાંસે પહેચાનતી હું. જબ હમારા કામ નહી તબ તો દૂસરીકો પ્યારી કરને જાતે હો મગર જબ હમારા કામ પડા તબ પ્યારી દીલદાર અયસી લટપટ કર ગલે લગાતે હો, હટો જાઓ.

વજીર—પ્યારી મેરા ગુના હોવે સો માફ કર ઓર આજ બહોત દીનોંસે આઇ હય તો કુછ હસી ખુશીકી બાત કર.

ભભુકી—અરે જલ ગઇ તુમારી હસી ખુશી, મય તો નહીં બોલુંગી.

વજીર—(સ્વગત) અબ કુછ ઢોંગ લગાઉં. (પ્રકાશ) પ્યારી ક્યા તુ મુજે મુઆ ચાહતી હય. ખેર, તો દેખ યહ સમશેરસે તેરે આશકકી ગરદન કટાતી હય.

ભભુકી—(હાથ પકડ કર) વાહ વાહ પ્યારે અયસી બાતમેં મરનેકો તૈયાર હો ગયે. મય તો તુમારી દીલલગી કરતી થી.

વજીર—વાહ વાહ અયસી દીલલગી ! આશકકે શિર ફાંસી ઓર માશુકકે મન હાંસી. યે તો તુમારે પાસ દેખા.

ભભુકી—અબ છોડો યે બાત, મુજે કયોં બુલાઇ હય?

વજીર—નવેલી, એક બડા કામ હય ઓર તેરે સીવા કોઇસે બને ઐસા નહીં હય.

ભભુકી—અછા, બોલો તુમારા કામ, મેરે સરસેં જ્યાદા સમજ બજાઉંગી.

વજીર—દીલજાન ક્યા તું મેરા કામ કરેગી?

ભભુકી—કયોં નહિં, ઇસમેં કુછ શક હય.

વજીર—મેરેકો બચન દે.

ભભુકી—લો યે બચન.

વજીર—તો દેખ પ્યારી મુજે તેરી બાઇ મૈનાવતીકે સાથ મીલા દે ઓર મેરે દીલકી દીલગીરી મીટાદે.

ભભુકી—અરે યે તુંમ કયા બોલે, સીંહકે પીંજરેમે હાથ ડાલના સહલ હય મગર મૈનાવતીકે પર પ્યાર કરના વો બડા મુસ્કીલ હય ઓર વો બડી ધર્મશાલી હય તો ઉસ્કે પર પ્યાર કરનેમે તુમારી પાયમાલી હય

વજીર—મધુરી મત ગભરા, ઓર સુંન; ઉસ્મે અપન દોનોંકો બડા લાભ હય. તેરી ચાલાકીસેં જો મેં મૈનાવતીકા પ્યાર પાઉંગા તો થોરે દીનમેં ગોપીચંદકો ઠાર કરકે ગોડ બંગાલેકા રાજા બન જાઉંગા. ફીર હોગી. તું રાની ઓર મય રાજા. ફીર કોંન મૈનાવતી ઓર કોંન ગોપીચંદ રાજા.

ભભુકી—બાત તો બડી પ્રવીન હય, પર કરના બડા કઠીન હય.

વજીર—હાં પ્યારી, કામ હય સો સમશેરકી ધાર, પર જો હો જાવે તો દોનોંકા બેડા પાર.

ભભુકી—તબ તો આજસેં મય મૈનાવતીકે પાસ તુમારે રૂપ ગુંનકી બાત બનાઉંગી, ઓર મોકા મીલેગા તો તુમકો સાથ લે જાઉંગી, પર દેખો કહીં રાજા બન જાઓ ઓર મેરેકો ભુલ જાઓ તો મય કયા કરું ?

વજીર—અજી એસા કભી હોવે !!

ભભુકી—તબ તો.

વ. ભ. નો. ગાના.

મય છલ બલ કર મૈનાવતીકો ફસાઉંગી મીલાઉંગી,
અહાહાહા વાહ વાહ વાહ. મય છલ.
રાજા જબ તુમકુ બનવાવું તબ મેં રાનીજી હો જાઉં.
દોનોંકે મય નાક કટાઉં.
વા વા પ્યારી કયા હુંશિયારી, જાઓજી છેડ ન કરો હમારી-મય.

પરંદા તીસરા.

સ્થલ—બગીચા.

પાત્રો--જાલંધર, મછેન્દ્ર, ગોરખ ઓર કાનીફ.

જાલંધર—કયોં મછેન્દ્રનાથજી ! શ્રી મહેશ્વરકી સમક્ષ અપને માયાસેં નીરલેપ રહેનેકા દાવા કીયા વો ઠીક નહીં કીયા, કયોં કી શ્રી ભગવંતકી માયાંજાલ બડી પ્રબલ હય; ઉસ્મેં શ્રી શંકર, નારદ, વિશ્વામિત્ર, પારાશર આદી મહાત્માઓ ફસ ગયે હય તો અપન કોન માત્ર હય.

મછેન્દ્ર—હાં જાલંધરનાથજી, ઉસ બખ્ત અપન દોનોંકો અહંપદ આ ગયા જીસ્સે યહ ઝગડા પૈદા હુઆ; મગર અબ બ્હોત ખબરદારી રખના ચાહીયે, કહીં ગાફીલ હોનેસેં માયાકા ઝપાટા લગ જાયગા તો સારી ઉમરભરકી કી હુઈ કમાઇપેં પાની ફીર જાયગા.

કાનીફ—ગુરૂદેવ આપ હમારે જયસે પતીતકે માયાબંધન છૂડાતે હો ઓર આપ માયાસેં ડર ખાતે હો યે કયા બાત હય.

જાલંધર—બચ્ચા કાનીફ, ડરનેકા સબબ તો યે હય કી માયાકે સામને ગરવ કરનેસેં વો અપનકો અપની જાલમેં ફસાતી હય; મગર બંદન કરકે ત્યાગ કરનેસેં વો પ્રભુકે સમક્ષ લે જાતી હય. ઇસ લીયે ઉસ્કે સામને ગર્વ નહિં કરના પર નમન કરના.

મછેન્દ્ર—બોલો જાલંધરનાથજી આપ કોન દેશમેં ગમન કરને ચાહતે હો ?

જાલંધર—યહ શરીરકા ઈરાદા બંગાલમેં જાનેકા હય ફીર ઇશ્વર ઇચ્છા; મગર આપ કોંન મૂલકમેં જાને ચાહતે હો.

મછેન્દ્ર—કૂચ્છ કહ નહિ શકતા, મગર યહ દીશાપેં જાઉંગા ઓર જહાં દીલ લગ જાયગા વહાં અલખકા ધ્યાન લગાઉંગા.

જાલંધર—અચ્છા તબ જાઇએ, શંકર આનંદ કરે; આદેશ.

મછેન્દ્ર—આદેશ, બડે ભાઇ આદેશ.

કાનીફ—(પાછળથી) આઇયે ગોરખનાથજી અપન ભી મીલે કયોં કી યહ શરીર આજ હય ઓર કલ નહિ. આદેશ, ગુરૂભાઇ આદેશ.

ગોરખ—આદેશ, ગુરૂભાઇ આદેશ.

કાનીફ—અહા ભગવંતકી માયાકા કયા પ્રબલ હય કે જીસ્કે સામને સમર્થ ગુરૂ જાલંધર ઓર મછેન્દ્ર જયસે ભી અબલ હય; હે માતેશ્વરી ! મય આપકો નમન કરતા હું, સદાકાલ અચ્છી બુદ્ધિ દેના; જીસ્સે અલખકા ધ્યાનમેં ઓર ગુરૂકી સેવામેં ખલલ ન હોને પાવે.

ગાના.

મગન મન ભજન કરોરે ભાઇ ગુરૂ ચરણુન ચીત લાઇ.
ભક્ત હેતુ પ્રભુ બહુ તન ધરી ધરી કીને કોટી ઉપાઇ,
દુર્જન દલન સુજન જન તારન દીનબંધુ રઘુરાઇ;
રચના બીબીધ રચ્યો દશકંધર કંચન કોટ બનાઇ,
જતન ભજન બીન હતન ભયે સબ રાજ વીભીખન પાઇ–મગન.

પરદા ચોથા.

સ્થલ—મહારાજા ગોપીચંદકી દરબાર.

પાત્રો—ગોપીચંદ, વજીર, સેનાપતી, ખેડુત, સરદાર, ચોપદાર ઓર કંચનીઓ.

ચોપદાર—જય જય અખંડ પ્રૌઢ પ્રતાપ ગૌ બ્રાહ્મણ પ્રતીપાલ શત્રુનકે સાલ ગોડ બંગાલાધિપતિ છત્રપતિ મહારાજાધિરાજ ગોપીચંદ મહારાજકી સ્વારીપેં નિધા રખ્ખો મહેરબાન સલામ.

કંચનીઓ— ગાના.

વારી કયસી છબી છબીલી બ્હોતે રસીલી,
સોહે કુંજ બનમેં.
પીત પટ જૈસે બીજ ઘનમેં, વારી.
સુરત શ્યામ હે અભીરામ લટક મટક પ્યારી.
હસી હસી બોલે જેસે સુધા વારી વારી વદન નીહારી,

જ૨૨૫

બાજે બંસી રૂમઝુમ ઘુમ નાચે નટવર થુમથુમ થન ગન
અલીયાં; સુધાકી સરીતા ચલીયાં વા બ્રીંદાબનકી ગલીયાં.
વારી કયસી.

ગોપીચંદ—અય મેરે દરબારકો દીપાનેવાલે શુરવીર સરદારો મય તુમારી યહ તખ્તકે સાથ વફાદારી દેખકે બ્હોત ચીત્તમેં પ્રસન્ન હોતા હું; ઓર એક બાત ખાસ કહેને ચાહતા હું કી જૈસે મેરે પુન્યશાળી પીતા ત્રીલોકચંદકે રાજ્યમેં રૈયત સુરક્ષીત ઓર આનંદમેં રહતી થી, વૈસેંહી મેરે રાજ્યમેં રૈયતકો સુખ સંતોષ મીલના ચાહીયે ઓર અનીતિ, અધર્મ, અનાચાર કરનેવાલેકાં માર મારકે ભગાઇએ.

સેનાપતી—અય રાજન અપને રાજમેં જહાં તક તુમારા નામ હય,
વહાં તક અધર્મી પાપીયોંકો રહેનેકા નહિ ઠામ હય;
રૈયત તુંમારીકોં સદા સંતોષ સુખ દિન યાંમ હય,
રાજન તુમારે રાજમેં આનંદ ઓર આરામ હય.

ગોપીચંદ—શાહબાશ શાહબાશ, સુનો વજીરજી મય તુંમકો ફરમાતા હું કી માતા મૈનાવતીકી આજ્ઞા બરાબર ઉઠાના, ઉનુકા જો હુકુમ હોવે વો પહીલે બજાના ઓર એક હજાર રૂપા મહોર સાધુ બમનકો દાન દેનેકે લીયે હરદમ ભીજવા દેના.

વજીર—જો આજ્ઞા.

ખેડુત—(અંદરસેં) રક્ષાં કરો રક્ષા કરો, મહારાજ હમારી રક્ષા કરો.

ગોપીચંદ—યે કોંન પૂકારતા હય, ચોપદાર ઉસ્કો જલ્દ હાજીર કરો.

ખેડુત—(ગભરા કર) મહારાજકો હમારા નમન હય, કૃપાનાથ હમારી રક્ષા કરો. બ્હોત જુલ્મ હોતા હય, હમ ગરીબ લોગકા સત્યાનાશ નીકલતા હય.

ગોપીચંદ—કયોં ગભરાતે હો ધીરેસેં બાત કરો કયા દુઃખ હય.

ખેડુત—કયા કહે મહારાજ ! હમારે ગાંવકે નજદીક જંગલમેં એક બડા શેર આયા હય, સો જાનોકી હમ ગરીબ લોગોંકા કાલ આયા હય. વો પાપી કહીંયેક મનુષ્યો, ગૈઆં, બૈલ, જો દીખનેમેં આતા હય ઉસ્કો ખા જાતા હય. જીસ્સે સબ આસપાસકે ગાંવમેં હાહાકાર હોતા હય. ઇસ લીયે મહારાજ હમારી રક્ષા કરો.

ગોપીચંદ—(ખેડુતકોં)

અયે મેરે પ્યારે જરાભી તુમ નહિ ગભરાઇએ,
મમ પાસ હો અબ ખાસ રક્ષીત દીલ નહિ ડર ખાઇએ;
મારૂં શેરકો દુઃખ ટાલું, તુમ નહિ ગભરાઇયે,
પુત્રવત પ્રીય પ્રજા પાળું દીલ નહિ ડર ખાઇયે.

(સરદારોંકો)

અયે મેરે શુરવીર બહાદુર તુમ બડે બલવીર હો,
રણરંગમેં ઓર જંગમેં તુંમ ધીરસેં ભી ધીર હો;
શીકાર ખેલે શેરકા શુરે સબે તૈયાર હો,
બસ મારો શેર સંહારો, રૈયત દુઃખ ભય સબ ટાર હો.

ગોપીચંદ— ગાના.

સુર સરદાર હો જાઓ તૈયાર ધર હાથ હથીયાર કમરકો કસકે,
હોકે હુંશીયાર સબ ખેલે શીકાર કરો શેર કો ઠાર ધીર વીર ધસકે.

સરદાર—તૈયાર મહારાજ સરકાર શીરતાજ હમ આપકે હુકમકી રાહ દેખે; દીવસ હય આજ શુભ લોક રક્ષન લીએ, મરનકી ભીતીકો નાંહી લેખે.

પરદા પાંચવા.

સ્થલ--મહેલ.

પાત્રો—પાટમદે, ગોપીચંદ ઓર દાસી.

પાટમદે— ગાના.

પ્રીય પ્યારે બીના બીરહ મોહે કો સતાવે,
તલસું મય વીલસું મય નાંહી દરસ દીખાવે. પ્રીય.
નેત્ર દરશ રાજનકા જો પાવે.
આનંદ અંતર મેરે નહીં માવે. પ્યારે.
સાંવરી સુરત નયન વીશાલા ચંદ બદન મોતીયન માલા

રૂપ મનોહર ચાલ મરાલા કો મીલાવે મન ભાવે સુખ પાવે,
દુ:ખ જાવે. આ.................................પ્યારે.

દાસી—મ્હારાની મ્હારાજા પધારતે હય.

પાટમદે—અહા કયા રાજન આતે હય? મેરે પ્રાન આતે હય? તું જલ્દ જા ઓર સેવા સામગ્રી તૈયાર કરકે ખબર લા.

દાસી—જો આજ્ઞા.

પાટમદે—(ગોપીચંદકો દેખકર) હાં હાં, આગે ઓર યહ ત્રશીત નેત્રકો દરશન દીખાયે.

ગોપીચંદ—(પ્રવેશ કર) કયોં પ્યારી આનંદમેં ?

પાટમદે— **આનંદમેં મ્હારાજ તો મય હું સદા આનંદમેં**
પ્યારે તુંમારે દર્શસેં મય હું સદા આનંદમેં
ગોપીચંદ—ખુશ રહો હરદમ પ્રીયે સુખચેનમેં દીન રેનમેં
આનંદમેં તબ રંજના દેખું તુમારે નયનમેં

પાટમદે—દયા સાગર આપકી દયા કે સાગરમેં મેરા સર્વ દુખ ડુબ ગયા હય, ઓર સંપુર્ન સુખકે તરંગ ચલ રહે હય.

ગોપીચંદ—વાહ ખુબ કહા, મગર પ્યારી, માતુશ્રી મૈનાવતી કહાં બીરાજતે હય!

પાટમદે—જ્ઞાનમંદીરમેં.

ગોપીચંદ—બ્હોત અચ્છા, પર દેખો ઉસ્કી સેવા ઉઠાનેમેં દાસ દાસીયોંસેં કુચ્છ ભી કુસુર ન હોના ચાહીયે, કી જીસેં ઉસ્કો બુરા લગે.

પાટમદે—આપ બેફીકર રહો, માતુશ્રીકી સેવા કરનેકો મય સદા તૈયાર હું ઓર કોઇ બાતકી કુસુર હોવે તો મય ગુનેહગાર હું.

ગોપીચંદ—શાહબાશ એસાહી હોના ચાહીયે, કયોં કી

આધી બ્યાધી સહન કર નો માસ જીને ઉદર લીયા,
મલમુત્ર ધો સબ સુખ ખો યહ દેહકા પાલન કીયા;
સુખકાર ગુનભંડાર જનની જગતકી આધાર હય,
સેવા કરે જો નાહિ એસે પુત્રકોં ધીક્કાર હય.

(અંદરસેં નોબતકા અવાજ આતા હય.)

પાટમદે—નાથ યહ ડંકા કયોં હુઆ? કયા કોઉ દુશ્મન તો નહિ ચડ આયા હય!

ગોપીચંદ—હાં પ્યારી અપની પ્રજાકા એક બડા દુશ્મન પૈદા હુવા હય, આજ રોજ દરબારમેં ખેડુત લોગ પુકાર કરતે આયે થે. અપને જંગલમેં એક બડા શેર આયા હય, સો ગૌવાંકો, બેલકો ઓર મનુષ્યોંકો જો દીખનેમેં આતા હય, ઉસ્કો માર ડાલતા હય, ઓર વો કીસીસે મારા નહિ જાતા હય, આજ રોજ મય ખુદ ઉનકા શીકાર કરનેકો જાઉંગા, ઇસ લીયે શીકારી સૈન તૈયાર હોનેકા ડંકા હુઆ હય, પ્યારી અબ મય રજા ચાહાતા હું.

પાટમદે—(ગભરા કર) મ્હારાજ તુંમ મત જાઓ, મેરા જી નાહ માનતા હય, સૈનાપતિ ઓર સૈન જાવે તો ક્યા હરકત હય.

ગોપીચંદ—ક્યોં હરકત નહિ ! ઇશ્વરને મુજે રાજા બનાયા હય, સો પ્રજાકી રક્ષા કરનેકે લીયે; નહિ જનાનેમેં બેઠ કર મોજ મજા ઉડાનેકે લીયે; મેરેકો ઇશ્વરને જીનેકે લીયે બનાયા હય, ઓર સૈનાપતિ સૈન ક્યા મરનેકે લીયે બનાયે હય ? ઇશ્વરકે વહાં દોનોં બરાબર હય, તુંભી ક્ષત્રી પુત્રી હો કર અયસી પાગલ સલાહ ક્યોં દેતી હય ?

પાટમદે—ક્ષમા હૃદયેશ મેરે અપરાધ ક્ષમા કીજીયે ચાય મેરે શુરવીર સ્વામી અબ આપ સુખસેં સીધાવ, ઓર અપની માતાકે દુધકોં દીપાવ, (દાસીકોં) દાસી પુજન સાહીત્ય લા.

ગાના.

પાટમદે—(પુષ્પહાર ગલેમેં ડાલ કર)

સીંઘ શીકારપેં જાઓ પીયારે મોરે (૨)
સુરવીર સ્વામી માર શેરકો દરશ તુમારે દીખાઓ પી૦
આઓ દુધ દીપાવકે રૈયત દુઃખ નસાઇ
રાહ મેં દેખું રાયકી ચાતક બરખા નાઇ;

ગોપીચંદ—**મારૂં શેર સંહારૂં સલુની શ્યામા મારૂં (૨)**
કરમેં ધરકે યહી કૃપાનકો બનકો રાજ વીહારૂં.
ગૌ બમન ગરીબકી રક્ષા અપના કામ
રૈયત જબ આરામમાં તબ મુજકો આરામ. સીંઘ.

પરદા છઠ્ઠા.

સ્થળ—મૈનાવતીકા મ્હેલ.

પાત્રો—મૈનાવતી, દાસીયો, વજીર, જાલંધર.

મૈનાવતી, દાસીયો— ગાના.

ત્રીપુરારી હમ શરન તુમારે,
શરન તુમારે પડે હય બીચારે ઉનહીકો ઉગારે
હો દેવ દુલારે. ત્રીપુરારી૦
નામ રટે તવ પાપ ઘટે ઓર જન્મ મરન ભય મીટે;
તવ ભકતી હમ કરે નીશદીન,
તન મન ધન તુમ પર વારે શરન. ત્રીપુરારી૦

મૈનાવતી—અહો શંકર ભગવાન, આપકે પાસ મેરી યેહી પ્રાર્થના હય કી તુંમારી અખંડ ભકતી મેરે હૃદયમેં નીરંતર દ્રઢ હો.

અનુતી—રાજમાતા આપ હરદમ ઉદાસ રહતે હો ઉસ્કા કયા સબબ ?

મૈનાવતી—દાસી સબબ તો યેહી હયકી.

નીત ચાહત હય સુખ ભોગ જીયા, બીસઇ રસકા ખુબ બીખ પીયા;
નહિ દાન દીયા ન ભજન કીયા, જગમેંહી વૃથા યેહી જન્મ લીયા.

ભજ્ઞુકી—માતુશ્રી બ્હાર વજીરજી આયે હય.

મૈનાવતી—બ્હોત અચ્છા, આને દો. (અંદર જા કર) આઓ કયોં આના હુઆ.

વજીર—મ્હારાજા શીકારકો ગયે હય ઓર આપકા હુકમ ઉઠાને કે લીયે મુઝે આજ્ઞા દી હય તો કયા હુકમ હય.

મૈનાવતી—હુકમ તો યેહી હય કી આજ રોજ મહોત્સયપર્વ હય, ઉસ લીયે મહાદેવજીકો પુજા ચઢાઓ ઓર સારે શહેરકે બ્રાહ્મન ઓર સાધુ કો મીસ્ટાંન ભોજન ખીલાવ.

વજીર—બ્હોત અચ્છા, મગર આપ મેરા મુલાંજા કયોં રખતે હો કયા મય કોઇ પરાયા હું.

મૈનાવતી—પરાયે તો નહિ હો મગર વૈધવ્ય દશામેં પર પુરૂષકા મુહ દીખનાં વો લાજીમ નહિં હય.

વજીર—યે સબ ગલત હય, મુખ દેખનેસે કયા હોતા હય, આપ કે સ્વામીકો ઇન્તેકાલ ભયે એક સાલ ભર હો ગયા હય, અબ સબ અફસોસ છોડ કર ખાના ખાવ પીયો, પહેનો ઓઢો મોજ મજા ઉડાઓ ખાલી કયોં દીલકો રંજ દેતે હો.

મૈનાવતી—બસ કરો વજીર બસ કરો, આગે મત બડો તુમારી યહ સલાહ મય સુને નહિ ચાહતી હું જાઓ જાઓ યહાંસે ચલે જાઓ.

અનુતી—હાં જાઓ વજીરજી બ્હાર નીકલ જાઓ.

વજીર—લો યેતો ઊલ્ટા મીલા, કયસી બેહુદી દુનીયા હય, મયને અચ્છા કહા તો ઇસને બુરા માના, પર કુછ ફીકર નહિ આગે દેખા જાયગા.

મૈનાવતી—બડા પાપી, મેરેકો કયસી ગલીચ સલાહ દેને લગા, સચ હયકી અયસે બદમાસ લોગોકે સાથ બોલનેસે ભી અપની બુરાઇ હોતી હય.

જાલંધર—(અંદરસે) અહાલેક અહાલેક

અનુતી—બાઈ સાહબ દરવાજેકે બ્હાર એક બુડા જોગી ખડા હય સીરપે લકડીકા બોજા હય, સો હવામે ચલ રહા હય, હાથમેં કમંડલ હય, સો હાથસે અલગ લટક રહા હય, ઉસ્કો દેખને કે લીયે ગાંવકે લોગ એકઠે હુએ હય.

મૈનાવતી—દાસી તબતો જુરૂર કોઉ સીદ્ધ પુરૂષ હોગા ચલો અપન ભી ઉસ મહા પુરૂષકા દરશન કરનેકો જાવેં.

અનુતી—કીસ તરાહસે જાવે વહાં તો ઇતને લોગ જમા હુએ હય, કી ઉસ્કા દરશન ભી કરનાં મુશ્કીલ હય, આપકી આજ્ઞા હોવે તો મય જાકે ભીક્ષા કરનેકે લીયે બુલા લાઉં.

મૈનાવતી—વાહ યેતો બ્હોત અછી બાત જબ તુ જલ્દ જા ઓર ઉસ મહા પુરૂષકો યહાં બુલા લા.

અનુતી—બ્હોત અચ્છા.

મૈનાવતી—વાહ ઇશ્વર મેરે પર તેરી કયસી કૃપા હય, બ્હોત દીનોસે મેરે દીલમેં જો મુરાદથી સો બર આઈ અબ વો સંત પુરૂષકા ઉપદેશ સુનકર મેરા જન્મ સફલ કરૂંગી.

જાલંધર— પંદ.

તુંહી અલખ અલખ એક અલખ તુંહી.

મૈનાવતી—મ્હારાજ પાય લાગુ.

જાલંધર—તેરા કલ્યાન હો માઇ, તુ કોન હય?

મૈનાવતી—મ્હારાજ મય ઇસ શહેરકા રાજા ગોપીચંદકી માતા હું ઓર મેરા નાંવ મૈનાવતી હય.

જાલંધર—બેટી તેરી કયા ઇચ્છા હય?

મૈનાવતી—મ્હારાજ ઇચ્છા તો યહી હય કી મય છલબલસે ભરા હુઆ સંસાર સાગરમેં ડુબ રહી હું, ઇસમેંસે તરનેકે લીયે ગુરૂ મંત્ર દેકે આપકી શિષ્યા બનાઓ, ઓર જન્મ મરન તોડને વાલા ઉપદેશ આપકે મુખસે સુનાઓ.

જાલંધર—માતા સંસાર સાગર તરનેકી તેરી ઇચ્છા હય તો કોઉ મ્હાત્માકે પાસ જાકે ઉપદેશ સુન, મય તો કુછ નહિ જાનતાહું.

મૈનાવતી—પ્રભુ મેરે તો આપહી મ્હાત્મા હો ઓર આપહી મેરે જીવન દાતા હો, અબ ચાહે તો મારો ઓર ચાહે તો તારો.

જાલંધર—મૈયા મય ખુદ ડુબ રહા હું તો તેરેકો કયસે તારૂંગા.

મૈનાવતી—નહિ મ્હારાજ આપતો તરે હો; ઓરકો તારનેવાલે સમથ પુરૂષ તરનતારન હો, તો દયા કરકે મુજે ગુરૂ મંત્ર દો.

જાલંધર—માતા ઇશ્વરકી ભક્તિ કરો, ગુરૂ મંત્રસેં કુછ જ્યાદા નહિ હય.

મૈનાવતી—મહાપુરૂષ આપકા કહના સચ હય, મગર ગુરૂ મુખકે મંત્ર બીજસેં પ્રભુ ભક્તિકા બૃક્ષ બઢ જાયગા.

જાલંધર—ધન્ય હય ધન્ય હય, મૈનાવતી તુજે ધન્ય હય; તું ખુદ જ્ઞાનકા ભંડાર હય; તેરેકો ગુરૂમંત્ર સુનનેકા અધિકાર પ્રાપ્ત હુઆ હય. બેટી તેરેકો ગુરૂમંત્ર દેતા હું સો સુન.

(કાનમેં) ધ્યાન ધરો તુમ અલખ નીરંજન, યહ દ્રગ અંજન; ભવ ભય ભંજન, પંચ વિષયસેં મન સંકોચન, બ્રહ્માકાર વૃત્તિ ભય મોચન.

મૈયા હરદમ યહ મંત્રકા મનન કરનેસેં સંસારીક દુઃખસેં મુક્ત હોકર અખંડાનંદકો પાઓગી.

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ તથાસ્તુ, આપકા મેરે પર બડા ઉપકાર હુઆ, પર ગુરૂજી આપકા સ્થાન કહાં હય ?

જાલંધર—બેટી હમારા સ્થાન ! ?

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ કયોં કહતે અચકતે હો ભલા, સ્થાન બતાનેમેં આપકો કુચ્છ ડર લગતા હય ?

જાલંધર—નહિ હમ જોગીયોંકો કીસીકા ડર નહિ હય, પર તેરા સ્થાનમેં આના અચ્છા નહિ; કયોં કી યહ દોરંગી દુનીયાંકે લોગ તેરે લીયે બુરા કહેંગે.

મૈનાવતી—આપ મેરે ગુરૂ હો, મેરે પીતા તુલ્ય હો, આપકે પાસ આનેસેં લોગ બુરા કહેંગે તો મેરેકો ઇનકી બીલકુલ પરવા નહિ હય. આપ ખુશીસેં સ્થાનકા પતા બતાઓ.

જાલંધર—જયસી તેરી ઇચ્છા. સુન બેટી, ગાંવસેં દૂર પૂર્વ દીશામેં અલોપ વન હય વહાં યહ શરીર રહતા હય. બૈટી અબ મય જાતા હું.

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ પાય લાગું.

ગાના.

મુજપેં કરી હય મયા દીનપેં કરી હય દયા.
મોક્ષદાયી બીજ મંત્ર સુનાયા હો ગુરૂજી.
નર નારીકો ચાહીયે ગુરૂ ચરનમેં પ્રિત,
પ્રાપ્ત કરન સુખ મોક્ષકા સેવો ગુરૂકો નિત. મુજપેં.
હે અધમ ઉધારન આપ હો કયા મય કરૂં બરાઇ,
બચા લીયો ગુરૂ બાલકી ભવકે બંદ છુડાઇ. મુજપેં.

પંરદા સાતવાં.

સ્થલ—રસ્તો.

પાત્રો—વજીર ઓર નોકર.

વજીર—મય કોંન ?

નોકર—સયતાન, અપની માકે પર તાકતા હય નિસાન.

વજીર—ગોડ બંગાલેકા વજીર, જીસકેપર મય ખફા હુઆ ઉસ્કા નામ ઓર નિશાન નીકાલું અયસા બહાદુર, ઉનકા એક ઓરતને અપમાન કીયા. ઉસ્કા બદલા મય ન લેઉં તબ માનો કે માકે પેટ પત્થર હુઆ થા. મુજકો નીકાલકે મૈનાવતીને એક ગાંવમેં ભટકતા જોગીકો બુલવાયા. ફીર સુના કી વો ઇસ જોગીકી ચેલી હુઇ; વાહ અચ્છા મોકા આયા. અબ વો જુરૂર જોગીકે સ્થાનમેં જાયગી; ફીર મય રાજાકો અગડં બગડં સમજાકે મૈનાવતીકી હુરમતપેં ધબ્બા લગાઉંગા ઓર મેરે વેરકી આગકો બુઝાઉંગા. મય કોંન ? ગોડ બંગાલેકા વજીર.

વજીર ઓર નોકર— ગાના.

મેરે સામને કયા ગુમાન કીયા,
ઓર કયસા બડા અપમાન કીયા
મેને અચ્છા કહા બુરા માન લીયા
ઓર જનાનેમેંસે ધકેલ દીયા
લેઉ મેં ઉસ્કા બેર અબ ન કરના ચાહીયે દેર
ફંદેમેં ફસાઉં મેં મૈનાવતી ફીર હય કયા.

ગેબી—**કયસા કયસા બુરા બીચાર કીયા**
નહી માલેકકા કછું ડર લીયા
ફીટકાર હય જગમેં તેરા જીયા
નીચ નીમક હરામ કીયા.

નોકર—(વજીરસે અથડા કર) અરરર મેરે સાલેને માર દીયા.

વજીર—ચુપ બેશહુર કયા બકતા હય?

નોકર—કોન, વજીર સાબ ! ભુલ ગયા માફ કરના.

વજીર—બેવકુફ કહાં જાતા હય ?

નોકર—સાબ, ગુલામ આપકે પાસ આતા હય.

વજીર—કયોં ?

નોકર—વો મર ગઈ.

વજીર—અરે કોન કોન મેરી ઓરત ?

નોકર—ઓર અપના વો ભી સાથ મર ગયા.

વજીર—કયા ઓરતકે સાથ લડકા ભી મર ગયા ? હાય હાય વો સબ કંહાં હય ?

નોકર—જંગલમેં.

વજીર—જંગલમેં કાયકો ગયે થે ?

નોકર—ઘાસ ખાનેકો.

વજીર—ચુપ બેહુદા, કહીં ઓરત ઘાસ ખાવે ?

નોકર—ઓરત કોન બોલતા હય ?

વજીર—તબ કોન મર ગઈ ?

નોકર—ઓ અપની ભેંસ ઓર ઉસકા લડકા.

વજીર—બદજાત પહીલે અયસા કયોં ન બોલા ?

નોકર—બદજાત મય કયા બોલા ?

વજીર—પાગલ કહીંકા ઘરકો આ ફીર તેરી બાત હય.

નોકર—(હંસ કર) પાગલ કહીંકા ઘરકો આ ફીર તેરી બાત હય. કયસા નીચ, કયસા પાપી, અપની બદચાલકે લીયે એક નેક રાજમાતાકો ફસાને ચાહતા હય, ધીક્કાર હય તેરેકો બદમાશ. અહા ઈશ્વર કામી લોક કયા અનર્થ કરતે હય.

ગાના.

કામી કયા ના કરે અનર્થ રે સુત અરૂ માત ભગિની સંહારે
વિષયા અંધ મિત્રકો મારે આખીર વોહી મરે. કામી૦
પાપ અમાપ કરે વો ક્ષણ ક્ષણ મદ્ય માંસકા કરતે ભક્ષણ
યોંહી પેટ ભરે. કામી૦
અપની ઓરત ઘરમેં કરગરે પર નારીપેં તીરછી નજર કરે
દેવસે કયોં ન ડરે. કામી૦

પરદા આઠવા.

સ્થલ—પહાડોકી કંદરા.

પાત્રો—ગોપીચંદ, સેનાપતિ, જોગી ઓર લશ્કર.

લશ્કર— ગાના.

ચલો યાર કર ધર સમશેર શીકાર ખેલે સબ મીલકે
હો જાઓ સબે હુંશીયારમેં સુરે સબે તૈયારમેં
મારો શેરકો સત્વર ઘેરકે ત્વરીત ત્રસીત તલવારકો ફેરકે
ડર નહીં કભી દીલમેં ધરના આખીર સબકો હય મરના
કાલ સંગ રણરંગમેં જીતો જબર બન જંગમેં
બોલો સબ મીલ જય જય ગોપીચંદ મહારાજકી જય.

ગોપીચંદ—ક્યોં સેનાપતિ વો કૂત્તા કહાં છુપા હય ?

સેનાપતિ—મહારાજ કહીં દીખનેમેં નહિ આતા હય, અભી ઉસકી તલાસ કરતે હય. ચલો મેરે શુરવીર સિપાહો આગે કોન બઢતા હય ?

૧ સિપાઇ—ભૈયા તુમ જાઓ.

૨ સિપાઇ—જબ તુમ જાઓ તો કયા ફીક્ર હય ?

૩ સિપાઇ—તબ તો તુમ જાઓ.

૪ સિપાઇ—વાહ ભૈયા, પહીલે મુજે ભેજતે હો તો કયા આપકો પાઉં નહિ હય ?

સેનાપતિ—ધીટ્કાર હય નામરદોં, ચલો મય આગે બઢતા હું.

ગોપીચંદ—સબુર, સેનાપતિ મય આગે હોતા હું, તુંમ ઓર સભી લશ્કર પહાડપેં ચઢો કહીં ઝાડીમેં સોયા હોવે તો ઉસ્કો બાજા બજાકે જગાઓ.

સેનાપતિ—ગરીબ પરવર આપકો અકીલા છોડકર જાનાં મુજે લાજીમ નહિ હય.

ગોપીચંદ—કુછ હરજા નાંહી. તુમ જાઓ મય હુકમ કરતા હું. (લશ્કર ચાલતાં સીંહ નજરે દેખાતાં) ઓ મેરી ગરીબ રૈયતકોં હેરાન કરને-હારા કુત્તા, આજ તું મેરી સમસેરકે સપાટેસેં કભી જીતા નહિ જાયગા.

હત નુગરા આજા સામને. (સીંહકા મારના ઓર જોગીકા પ્રગટ હોના.)

યોગિ—અહાલેક અહાલેક, બચ્ચા ગોપીચંદ તેરા બિજય હો.

ગોપીચંદ—મહાતમન્! મય આપકો નમન કરતા હું, ઓર મેરે અપરાધકી ક્ષમા ચહાતા હું; મગર આંપને સિંધ સ્વરૂપ કયોં લીયા? ઓર મેરી રૈયતકોં કયોં દુઃખ દીયા? યે સબ બાત સુંનને ચહાતા હું.

યોગિ—દેખ બચ્ચા, મય ઓર મેરા છોટા બન્ધુ કપાલીક ઇશ્વર ભજન કરનેકે લીયે જોગી હુવે. મય નિષ્કામ ભક્તિ કરનેં લગા ઓર કપાલીક સુખ વૈભવ પ્રાપ્ત કરનેકે લીયે સિદ્ધ હુવા. એક દીન વો મંત્ર સાધનામેં પશુહિંસા કરતા થા, તબ મૈને વહાં જાકે હિંસા કરનેકી મના કી; જીસ્સેં વો મેરેપર ગુસ્સે હો કર ટંટા કરનેં લગા. મયને અપના બન્ધુ જાન કર ઉસ્કો કુચ્છ દુઃખ ન દીયા મગર વો પાપીનેં છુપકીસેં મંત્ર સિદ્ધીસેં મુજકો સિંત્ર બના દીયા. ફીર વો મુજકો મારનેકોં આયા પર પાપીકે હાથ મરનેસેં મેરી દુર્ગતિ હોગી ઇસ લીયે ભાગકે તેરે જૈસે ધરમાત્મા રાજાકે હાથ મરનેકી ઇચ્છાસેં તેરે રાજ્યમેં આયા. તેરા આગમન યહાં કરનેકે લીયે રૈયતકોં બહોત ત્રાસ દીખાયા મગર એક ભી જીવકોં મયને નહિં ખાયા સબ જીવ યહ ગુફામેં મૌજુદ હ્યય. અબ મય શંકરકે સરન જાતા હું ઓર તું ભી શંકરકા સરન પ્રાપ્ત કર ઐસા આશિરવાદ દેતા હું.

ગાના.

રે રે ગોપીચંદ રાય મહારાજા તવ કલ્યાન
ધન્ય ધન્ય તુંહી જગમહી રાજન નહિ આન
જય જય ભુપાળ ચહુદીશી જય છાઓ
દીન જનોંકે દાતાર તુમ કહાવો
અલખ ધ્યાન ધરકે અમરતાકોં પાઓ
નીત સકલ જગત ગુન ગાન તવ ગાઓ

પરદા નવવા.

સ્થળ--પુષ્પવાટીકા.

પાત્રો—કપાલીક, ચંપાવતી, દાસીયો, પાટમઢ્ઢે ઓર પીછેસેં ગોપીચંદ.

કપાલીક—(ધીરેસેં આ કર)

મય કપાલીક યોગસિદ્ધી, કરનહારા સિદ્ધ હું;
મહા મંત્ર જંત્ર ઓર તંત્રસેં, પ્રસિદ્ધ પુરણ સિદ્ધ હું.

અહા મંત્રકે પ્રભાવસેં મયને સબ સિદ્ધી પ્રાપ્ત કી હય, મગર એક વિદ્યાધરકી સિદ્ધી પ્રાપ્ત ન હુઇ. વિદ્યાધરકી સિદ્ધી પ્રાપ્ત કરનેમેં એક કાર્ય બડા મુસ્કીલ હય વો યહી હય કી બારા બરસકી પદમીની છતીસ લછની કન્યાકા ભોગ દેનાં ચાહીયે અગ્નિકો બલિદાન દેનાં ચાહિયે, વો પદમીનીકે લીયે મયને

પુરવ દેખા પચ્છમ દેખા, દેખા દખન સારા;
ઉત્તર દેખન આયા હું મય, કપાલીક હુશિયારા.

મયને સુના હય કી ગોડ બંગાલેકા રાજા ગોપીચંદકી બહન હય સો છતીસ લછનીભરી પદમીની હય વો કીસી તરકીબસેં જો મેરે હાથ આ જાય તો મેરા કાર્ય સિદ્ધ હો જાય. ભલા ! યહ સ્થાનમેં કીસી મનુષ્યકા અવાજ આતા હય, (દેખકર) યે સામનેસેં પુષ્પવાટીકામેં ફીરનેકે લીયે ઓરતોં આતી હય વો મય ચૂપકીસેં દેખું કે ભલા કોન હય.

ચંપાવતી—(દાસીઓકી સાથ આ કર)

ગાના.

બાગકી કયા ખુબી હુઇ હય સુંદીર સખીરી (૨)
મધુર માલતી મનહર મોગરો સોહાવે

કયા ગુલાબે લાલી લહી હય
કોકીલા કપોત કોક કલરવ કરત હય
શાન્તિ, શાન્તિ, સર્વ સ્થળ રહી હય સુંદીર.
સમીર શીતલ મંદ સુગંધીત આવે
માનો નંદનવન યહી હય સુંદીર.

૧ દાસી—આલી આપકા કહનાં સચ્ચ હય, બાગકી રમણીયતા દેખકે ચિત્ત બહોત પ્રસન્ન હોતા હય.

ચંપાવતી—દાસી, અપન તો પહીલે આયે મગર ભાભી સાબકો આતે ક્યોં દેર લગી ?

પાટમદે—હાજીર હું બહનબા, મય હાજીર હું.

ચંપાવતી—આઇયેંજી ભાભી સાબ કયા ઉમ્ર હય યાદ કરતેહી આ પહુચે

પાટમદે—ક્યોં ન આઉં પર આપ કબ આયે ?

ચંપાવતી—આપસેં પહીલે આધી ઘડી.

પાટમદે—તબ મય હારી ઔર આપ જીતે.

ચંપાવતી—કુછ ઇનામ મીલનાં ચાહીયે.

પાટમદે—આપકે ભાઇસેં લે લેનાં.

ચંપાવતી—મેરે ભાઇકે પાસમેં કયોં, કુસુર તુમારી હય ઇસ લીયે મય તો તુંમારે પાસસેં લેઉંગી.

પાટમદે—પર મેં આપકે ભાઇકે કાર્યમેં રૂક ગઈ થી. ઉસ્મેં મેરી કયા કુસુર.

ચંપાવતી—વો મય નહિ જાનતી, મુઝે તો ઇનામસેં બાત હય.

પાટમદે—અચ્છા જબ આને દો તુમારે ભાઇકો, વો અભી આપકો મીલનેકે લીયે આનેવાલે હય.

ચંપાવતી—અચ્છા, ઇતની દેર અપન કયા કરેંગે.

પાટમદે—આપકી મરજી,

ચંપાવતી—તબ ચલો રાસ ગાવે ઔર દીલકો બહલાવે.

સર્વે— **રાસ.**

આનંદ મંગળ ગાવે પીયારી દીલકો બ્હેલાવે,
રંગમેં સાહેલીઓકે સંગમેં પીયારી દિલકો બ્હેલાવે.
ચલો પગ ઠુમક દેકે તાલી અરૂ તાન લેકે,
ગાવે અમૃત વરસાવે મન ભાવે દુઃખ ઘૂંદકો નસાવે.
સાખી-ધરકે શુભ વીચારકો, ત્યાગ કે સબહી કુટેવ;
શીયલ વ્રૃત નીત પાલકે, કરના પતિકી સેવ.

ચોપદાર—(અંદરસે) જય જય ગૌ બ્રાહ્મન પ્રતિપાલ મહારાજા ગોપી-ચંદકી સ્વારી આતી હય નીગા રખ્ખો મહેરબાન સલામ.

પાટમદે—લો બહનબા, આપકે ભાઇ આ પહુંચે. અબ મુજે રજા દેના ચાહીયે.

ચંપાવતી—અજી વાહ વાહ, ઇનામ દીયે બિના રજા ચાહતે હો યે ક્યા બાત ? ઠયરો મેરે ઇનામકા ફેંસલા કર દો ફીર જાઓ.

ગોપીચંદ—(દાખીલ હો કર) ક્યોં બહન! આનંદમેં ?

ચંપાવતી—હાં ભાઇ આપકો દેખકે મુજે સદા આનંદ હય.

ગોપીચંદ—બહોત અચ્છા, પર યે તુમ્હારી ભાભી ક્યોં નહિ બોલતે; ક્યા કુચ્છ ગુસ્સેમેં હય ?

ચંપાવતી—ગુસ્સેમેં તો નહી હય મગર આજ વો હમ દોનોંને કી હુઇ સરતમેં હાર ગયે હય તો ઉસ્કે બીચારમેં હોયંગે.

ગોપીચંદ—ક્યા શરત હય મુઝે કહો મય ઉસ્કા ન્યાય કર દું.

ચંપાવતી—કલ હમ દોનોને બીચાર કીયા કી આજ સામ કે છ બજે યહ બગીચેમેં હાજીર હોના જો પ્હેલે આય વો જીતે ઓર પીછે આય સો હારે ઓર ઇનામ ભી દેવે.

ગોપીચંદ—તો ક્યા તુમ્હારી ભાભી ઇનામકા ઇનકાર કરતે હય ?

પાટમદે—રાજન, મય ઇનકાર નહિ કરતી હું મગર આપકે કાર્યમેં રૂક ગઇ ઇસમેં મેરી ક્યા કુસુર ?

ગોપીચંદ—તબ તો તુંમને મેરી કુસુર બતાઇ. અચ્છા તબ મય કહતા હુ

કી બહનકો ઈનામ દો.

પાટમદે—યે બગીચેમેં ઈનામ કહાંસે લાઉં, મહેલમેં જાકે દેઉંગી.

ગોપીચંદ—અભીકે અભી દો, તુમ્હારે ગલેમેં જો રત્નજડીત્ર હાર પ્હેના હય સો નીકાલ દો.

પાટમદે—જો આજ્ઞા. (હાર દેતેં હય)

ગોપીચંદ—કયોં બહન તુમારા ઈનામ મીલા, અબ મય રજા ચ્હાતા હું.

ચંપાવતી—હાં બંધુ મીલા, અબ ખુશીસેં જાઓ. (ગોપીચંદ જાતેં હય) ઇશ્વર આપકો ચીરનજીવ રખ્ખે.

કપાલીક સિદ્ધ—

વાહ ખુબ મૌકા મીલ ગયા મેરે બડે તકદીર,
અબ સિદ્ધ પક્કા બન ગયા તોડું મેં શત્રુ શીર;
જાઉં મેં છીપ કર મ્હલમેં સબ મંત્ર સિદ્ધી ચલાઉં,
સોતી હુઇ યહ પદ્મનિકો બસ ઉઠા લે જાઉં.

ચંપાવતી—કયોં ભાભી સાબ ઈનામ લીયા કે નહિ.

પાટમદે—અજી વાહરે નનદી મય તો તુમકો ભોલી ભલી જાનતીથી પર તુમ તો બડે ચતુર નીકલે.

ચંપાવતી—કયોં નહિ,

પાટમદે, ચંપાવતી— ગાના.

ચાતુરી દેખી દેખી મય તુમ્હારી,
કયસી જીતી મેં (૩) ભાભી હમારી. ચા૦
મોરી નનદીસેં મય આજ હારી,
વારી જાઉં વારી તોપે બલીહારી;
અબ ચલોરી (૩) ભાભી હમારી. ચાતુરી.

પરદા દુસવા.

સ્થલ—ચંપાવતીકા મ્હેલ.

પાત્રો—ચંપાવતી, દાસીઓ, મૈનાવતી, ગોપીચંદ ઓર કપાલીક.

ચંપાવતી— ગાના.

વાવારે સુંદર વિમલ શશી, નભ મંડલપે છાયો હે,
કુમુદનીને પ્રેમ મીલાયો હે, મોરે મન આછો ભાયો હે.
ચતુર ચકોરી કર બરજોરી, તકી તકી રંગ જમાયો હે.
મોરો બીરહપુર બઢાયો હે. વાવારે૦

(ચંપાવતી સોતી હય)

કપાલીક સિદ્ધ—(દાખીલ હો કર)

મય કપાલીક યોગસિદ્ધી કરનહારા સિદ્ધ હું,
મહા મંત્ર જંત્ર ઓર તંત્રસેં પ્રસિદ્ધ પુરન સિદ્ધ હું;
મંત્રકી સિદ્ધીસેં આયા મય હું રાજ્ય મ્હલમેં,
કામ પાર હુવા નહી વહાં તક ન દીલમેં ચેનહે.
અબ શુભોહુ હય હોને લગી સબ કામ કરલું જલ્દ મય,
કોઉ દાસ દાસી આયંગે તો સોર હોગા મહલમય;
સિદ્ધોકે નામેં યાદ કર સબ મંત્ર સિદ્ધી ચલાઉં મય,
પલંગ સાથ યહ પદમનીંકો સોતી હુઇ ઉડાઉં મય.
લંગ સંગ ઉલંગ પંગ નંઆરી ઢંગ બડા ઉઠંગ,
ઉડં ઉડં પલંગ રંગ પદમનીં કે સંગ સંગ.

દાસીઓ—(ગભરાતી હુઇ) અરે કયા હુઆ ? અરે યે કયા રાજમ્હલમેં જુલ્મ હુઆ ? અરે બહેનાં જલ્દ દોડો.

ગોપીચંદ, મૈનાવતી ઓર દાસીઓ—કયા હય, કયા હય ?

ટેબ્લો.

બાબ દુસરા.

પરદા પહિલા.

સ્થલ—વજીરકા મહલ.

પાત્રો—વજીર, ભભુકી, રામા, વામા ઓર નોકર.

વજીર—(આ કર) મય કોન ? ગોડ બંગાલેકા વજીર.

નોકર—મય કોન ? ગોડ બંગાલેકા વજીરકા ભી તોડનેવાલા શીર. હજુર ભભુકીબાઇ દો ઓરતોંકે સાથ આયે હય.

વજીર—અચ્છા, ઉસ્કો યહાં ભેજ કર તું દેવડીપે હુંશિયાર હો, કોઇકું આને ન દે ચાહે બડા સરદાર હો.

નોકર—(સ્વગત) આજ યે બદમાસ કુછ નઇ પુરાની કરેગા ઇસ લીયે સુનું તો સહી કયા મામીલા હય. (છુપ રહતા હય)

ભભુકી—લો પ્યારે યહ દોનોં આઇ હય જો કહના હોવે સો કહ દીજીએ.

વજીર—પહીલે તો લો યે હાર. (દેતા હય)

રામા—આપકી મ્હેરબાની હુઇ પર હુકુમ કયા હય ?

વજીર—હુકુમ તો યહી હય કી મૈનાવતી વો જાલંધર જોગીકે સાથ બુરા કામ કરતી હય, યે બાત હર તરાંહસે રાજાજીકો સુનાઓ તો તુમ્હારે દીલ ચહાય વેસા ઇનામકો પાઓ.

વામા—(સામને દેખકે ગભરાતી હય)

ભભુકી—કયોં ગભરાતી હો, મય બોલું વયસા કરો.

વામા—હાં, કુછ તરકીબ બતાના ચાહીયે.

ભભુકી—સુનો જબ મ્હારાજા આરામમેં હોવે ઉસ બખ્ત હવા ડાલતે ડાલતે આધી નીંદમેં આ જાવે તબ મય બોલું અયસી બાત તુમ દોનો બીચ કરના. (કાનમેં બાત કરતી હય)

રામા—વજીર સાબ કામ બડા બીકટ હય જીસસેં હમારી હીંમત તો નહીં ચલતી હય.

વજીર—બીકટ કામ કીયે બીના પેસા કહાં હય ?

રામા—કરે તો સહી, મગર દેખો કહીં ઇનામકે બદલ સર ન જાવે.

વજીર—કયોં ગભરાતી હો ? મય હું કી નહિ તુમારે બાલકો બી ઇજા ન પ્હોંચે ફીર કયા ?

રામા—તબ હમ જાતે હય ઓર આજ રાતકો આપકા કામ બન જાયગા. (જાતી હય)

નોકર—(સ્વગત) અજી વાહરે ગોડ બંગાલેકા વજીર કામ તો બડે અચ્છે કરતે હો; યે કામકે ઇનામ બદલ તુમ્હારે બાલ જુતીસેં નીકાલના ચાહીયે.

વજીર—કયોં પ્યારી કયસા તાલ લગાયા.

ભભુકી—વાહજી કયા કહના તુમ્હારી હીકમત તો તુમ્હારે પાસ હય.

નોકર—વાહજી કયા કહના, કમબખ્તોં તુમ દોનોંકી ચોટી મેરે હાથ હય.

ભભુકી—લો અબ મેરેકો રજા હય ?

વજીર—અચ્છા જાઓ પર (પ્યાર કરતે હય)

ભભુકી—(એકટીંગ કરકે) અભી નહિ.

વજીર—કયોં ?

ભભુકી, વજીર, નોકર— ગાના.

જાઓ જાઓ પ્યારા નાંહી સતાઓ,
નયન બાન મારી ઘાવ કીયા કારી;
એ લોંડી તુમારી નાંહી ગભરાવ. જાઓ૦
બુદ્ધિ વીસારી જુલમ કીયા ભારી ફીટકાર હોનો તુમ,
જહાંનમમેં જાઓ.
આવ આવ પ્યારી ગલે લીપટાઓ,
જાઓ જાઓ છતીયાં ન લગાઓ. નયન૦

પરદ્દા દુસરા.

સ્થલ—ગોપીચંદકા આરામગૃહ.

પાત્રો—ગોપીચંદ, રાણી પાટમદે, રામા, વામા, વજીર ઓર દાસીઓ.

પાટમદે, દાસીઓ— ગાના.

ખમા ઘણી ખમારે રાજન પ્યારે,
સુખ સૈયા મેરે પોઢો મહારાજ.
પુષ્પ પલંગમેં પ્રેમસે સોવો,
સોવો આપ સરકાર મોહન મુરત સુંદર સુરત
જાઉં મય બલીહાર. ખમા૦

રામા—બ્હેન વામા મેરે જાનનેમેં રાજન પોઢ ગયે હય ચલો અબ અપન ભી સો જાવે. ક્યોં વામા ક્યા બિચાર કરતી હય ?

વામા—બાઇ મય તો યહ બિચાર કરતી હું કી અયસે મહા પ્રતાપી ગોપીચંદ મ્હારાજા, જીસ્કી બરોબરી કરે વયસા નૃપતિ યે પૃથ્વીપેં નહિ હય ઉસ્કી માતા !

(અચકાતી હય ગોપીચંદ જાગૃત હોકે સુનતા હય)

રામા—હાં હાં બોલ, મય ભી કુછ જાનતી હું.

વામા—એક જંગલી જોગીકે સાથ જારકર્મ કરતે હય, કયસા જુલ્મ ?

રામા—હાં બહેન મય ભી યે બાતેં સુનકે હૈરત હો ગઇ થી.

વામા—મેરે હાથમેં જો કુછ સત્તા હોતી તો માતાજીકો તો ક્યા કરે મગર વો જંગલી જોગીકા ટુકડે ટુકડા કર કૂત્તે બીલ્લેકો ખીલાતી.

રામા—ચલો છોડો યહ બાત, બડે લોકોકે ઘરમેં વૈસા હી હોતા હય. અપનેકો ક્યા ? ચલો !

ગોપીચંદ—(દાસીઓંકો) સબુર !

રામા, વામા—જી હુજુર! (ગભરાનેકા ઢોંગ કરકે) ક્યા હુકુમ હય?

ગોપીચંદ—અભી તુમ દોનોં ક્યા બોલતી થી?

રામા, વામા—હં હં, ગરીબપરવર કુછ નહિ.

ગોપીચંદ—મત ગભરાઓ, મેરા અભય બચન હય, જો હોવે સો નીડર બતાઓ મયને થોરા બ્હોત સુના હય, જો કહીં જુઠ બોલી તો, અભીકે અભી તુમ દોનોંકી ગરદન કટવાઉંગા.

રામા—આપકી માતા મયનાવતી.

ગોપીચંદ—બોલો.

રામા—વો જાલંધર જોગીકે સાથ.

ગોપીચંદ—મત ગભરાવ.

રામા—ઇશ્કબાજી કરતે હય.

ગોપીચંદ—ઓફ (સીર પકડતા હય)

વામા—ઐસા હમને સુના હય.

ગોપીચંદ—અચ્છા જાઓ, ઓર જલ્દ વજીરકું ભેજો. શિવ શિવ શિવ. મયને ક્યા સુના અરે યહ સ્વપ્ન હય યા જાગૃત? મેરી માતા મૈનાવતી એક જોગીકે સાથ! અફસોસ યહ બાત સુનનેકો મય ક્યોં જીતા રહા. ઓ ધરતી ઉલટ હો ગઇ, આસમાન નીચું આયા, ધર્મકા નાશ હુઆ, ઓર સતિયોંકા સત્ય ચલ ગયા. નહિતો મેરી પવિત્ર માતુશ્રી અયસા કામ કરે? કભી નહિ! હાય! (ગુસ્સા કરતા હય).

વજીર—(આ કર) વાહ વાહ મામીલા ફીર ગયા, ક્યોં ન ફીરે. મય કોન? ગોડ બંગાલેકા વજીર. (ગોપીચંદકો સલામ કર) હુજુર.

ગોપીચંદ—વજીર.

વજીર—રાજેન્દ્ર મુજે ક્યોં બુલાયા, તબીયત તો અચ્છી હય?

ગોપીચંદ—તબીયત, તબીયત બ્હોત ગભરાતી હય, દીલમેં દર્દ હોતા હય.

વજીર—ક્યોં હુજુર ક્યા હુઆ? હકીમકો બુલાઉં?

ગોપીચંદ—નહિ યે દર્દ હકીમસે અચ્છા નહિ હોગા, ઇસકી દવાઇ તો મેરા મોત હય.

વજીર—રાજન, મર જાવે આપકે દુશ્મન; અયસી કોન બાત હય કી આપકો ઇતના બડા રંજ પૈદા હુઆ ?

ગોપીચંદ—હા, માતા મૈનાવતી.

વજીર—ક્યા ?

ગોપીચંદ—હુરમત બરબાદ.

વજીર—અફસોસ ! કીસકે સાથ ?

ગોપીચંદ—જોગી જાલંધરનાથ.

વજીર—તાજુબ તાજુબ, બડે જુલ્મકી બાત. મેરે કાનપર ભી થોરીસી તરાઈ આઈ થી કી માતા મૈનાવતી ઉસ જોગીકે આશ્રમમેં જાતે હય, અબ ક્યા ઇલાજ કરેંગે ?

ગોપીચંદ—ઈલાજ યહી કી અપન દોનોં જાકે માતાકો સમજાવે ઓર કભી મ્હેલસે બાહીર ન જાવે, પર જોગી જાલંધરકા ક્યા કરેંગે ?

વજીર—ક્યા કરેંગે ક્યા, વો જોગીકી ગરદન કટાયંગે, ફીર માતા મૈનાવતી કીસીકે પાસ જાયંગે ?

ગોપીચંદ—પર વો જોગી બડા જાદુગર હય વેસા સુનનેમેં આતા હય, ઇસ લીયે બ્હોત ખબરદારીસેં કામ લેના કહીં દુસરી આફત ન આ જાય.

વજીર—અજી ઇસ્મેં ક્યા બડી બાત હય, આપકે નાંવસે ઉસ્કો ભિક્ષાકે લીયે યહાં બુલાયેંગે ફીર ભંગમેં સોમલકા જહર પીલાયેંગે યહ તરકીબસેં વો જોગી બાવા જહાંનમમેં પહુંચ જાયંગે.

ગોપીચંદ—પર અયસા સુના હય કી વો ગાંવમેં ભિક્ષાકે લીયે નહિ આતા હય.

વજીર—આપ બેફીક્ર હો, યે કામ મેરા હય, મય ખુદ વહાં જાઉંગા ઓર વો જોગી જાલંધરકો સમજાકે યહાં ઉઠા લાઉંગા.

ગોપીચંદ—અચ્છા, તબ તુમ જલ્દ જાઓ જોગીકે પાસ ઓર મય જાતા હું માતાજીકે પાસ.

વજીર—બ્હોત ખુબ (પીછેસેં) મય કોંન ? ગોડ બંગાલેકા વજીર. (જાતા હે)

પરદા તીસરા.

સ્થલ—મૈનાવતીકા મ્હેલ.

પાત્રો—મૈનાવતી, ગોપીચંદ ઔર ભજીકી.

મૈનાવતી— ગાના.

કબ તુંમ રાંમ ભજેગા મનવા અબ તો જન્મ સીરાનોરે,
બીશય ભોગમેં તું ફસી ફસીકે આયુ ગુમાયોરે.
બાલાપન ખેલનમેં ગુમાયો યુવા યુવતીકે સંગરે. કબ.
વૃદ્ધ ભયે ત્રીહોશ હુવા તબ શીર ધુંની પછતાય,
છોટે બડે અબ કયા હોવે ચીડીયાં ચુગ ગઇ.
તેરી આયુકો સારો ખેત. કબ તુંમ૦

ભજીકી— માતુશ્રી મ્હારાજા પધારતે હૈ.

મૈનાવતી— બ્હોત અચ્છા.

ગોપીચંદ— (આ કર) માતા પાય લાગુ.

મૈનાવતી— આઓ બેટા, કયોં અચ્છે હો ! આજ બેબખ્ત આના કયોં હુઆ ગોપીચંદ તુ કુછ શોચમેં હય, ઉસકા કયા સબબ ?

ગોપીચંદ— સબબ, મય કયા કહું મેરા ગભરા ગયા હય જી, બદગોઇ તેરી સુનકે મેરા નીકલ જાતા હય જી.

મૈનાવતી— (તાજુબ હોકર) કયા મેરી બદગોઇ ! કોન કરતે હય ?

ગોપીચંદ— અપને શહેરકે લોગ કરતે હય.

મૈનાવતી— મયને કયા બદકામ કીયા ?

ગોપીચંદ— એક જોગીકે પાસ જાનેકે લીયે મ્હેલસે બહાર પાઉં દીયા.

મૈનાવતી— કયા ગુરૂ જાલંધરકી બાત હય ?

ગોપીચંદ— હાં ઉસ્કી બાત હય વો જોગી બડા બદજાત હય.

મૈનાવતી— જુલ્મ જુલ્મ યે મય કયા સુનતી હું, કયા ગુરૂ જાલંધરકે પાસ

જાનેસેં તુજકો ઇતના રંજ પૈદા હુઆ.

ગોપીચંદ—હાં ઉસકે લીયે, મેરે બાપ દાદાકી ઇજતકે લીયે, બસ અબ તેરેં વહાં નહિ જાના ઓર મ્હેલસે બ્હાર પાઉં દેકે મેરે દીલકો નહિ દુખાના.

મૈનાવતી—ક્યોં ન જાઉં ? બેશક જાઉંગી, ક્યા યે દુનિયાકે લોગોસેં ડર પાકે એસે ઇશ્વર સ્વરૂપ ગુરૂકો ગુમાઉંગી ? કભી નહિ,

ગોપીચંદ—ઇશ્વરકા સમરન તો યહાં ભી હોતા હય, ફીર વહાં જાનેસેં ક્યા ફાયદા હય ?

મૈનાવતી—ક્યા ફાયદા હય ? માયાકે બંધનસે છોડાનેવાલા અલખકી અખંડ ભક્તી દેને વાલા ઓર આનંદ સ્વરૂપકે પાસ લે જાને વાલા ઉસકી પાસ ફાયદા હય.

ગોપીચંદ—તો ક્યા તુ જરૂર વહાં જાયગી ?

મૈનાવતી—બેશક જાઉંગી, લાખ બખ્ત જાઉંગી, તું તેરા રાજ સમાલ મેં મેરા શીયલ સમાલુંગી, મુજે યે દુનીયાંકી દરકાર નહિ હય, યહ જુઠે જગતકે જુઠે સ્નેહીયોકી મુજે પરવા નહિ હય, અબ મેરા નીત્ય નીયમ કરનેકા બખ્ત હુઆ હય, બાસ્તે મય જાતી હું, ઓર તુજે ખાસ કહા ચાહતી હુંકી.

મેરે તો અલખ નામકી આશ હય દુજી આશા નિરાશ
જુઠે હય જગ લોગ સબ મય નહિ આઉં પાસ (જાતી હે)

ગોપીચંદ—(બ્હોત ગુસ્સે હોકર) **ગાના.**

મય ક્યા સુનતા કયસી ચીંતાસેં હાય જીગર મેરા જલતા,
માતા સુનતા મેરી કુલટા ધીક જોગી જગ જીતા.
લાય જરે ઉર જર (૩) હાય દીલ ચીરાતા ચર ચર ચર,
બીષઇ જોગી મારૂં ભોગી ધીક જોગી જગ જીતા.

(ગુસ્સેમેં જાતા હય)

પંરદા ચૌથા.

સ્થલ--સિદ્ધકી ગુફા.

પાત્રો--કપાલીક, ચંપાવતી, ઉગ્રસેન ઔર વિરસેન.

કપાલીક--અહા મેરે જૈસા સિદ્ધ કો હોગા નહીં યહ ખલ્ક મય
બંગાલકી યહ પદ્મની લાયા ઉઠા એક પલ્ક મય
દીલકી મેરી મુરાદ સબ બર અબ તો આયગી
ભોગ દેનેસે પદવી બિદ્યાધરકી અબ મીલ જાયગી
બેહોસ લડકી બન રહી હય, મંત્ર કે પ્રતાપસેં
હોસમેં અબ જલ્દ લાઉ મેરે મંત્ર પ્રતાપસેં
ફીર જગાવું દેવ દેવી, મંત્ર મુખ ઉચારકે
ઇચ્છીત ફલકો પાઉં કન્યા અગ્નીમેં યહ ડારકે

ઉગ્રસેન—(શામને દેખકર) ખામોશ મીત્ર વિરસેન દેખ દેખ કયસી તાજુબીકી બાત હય કી બબુરકી ઝાડીમેં ગુલાબકા નિવાસ હય; યે ભયંકર જંગલમેં પલંગપેં કોઉ પદમીની સો રહી હય. અરે દેખ યે તો જાગ્રત હોતી હય, વાહ વાહ બિધીને કયા સુરત બનાઇ હય.

લાખો તારા બીચ જયોં, પ્રકાશી ચદ્ર એક હય;
ત્યોં આલમકી સબ ઔરતોમેં પદમની યહ એક હય.

વિરસેન—મહારાજ થોરી દેર યહાં છુપ કે ખડે રહો ઇતનેમેં મય સબ પતા લાતા હું. (છુપ જાતેં હય).

ચંપાવતિ—(તાજુબ હો કર) અરે યહ કયા તાજુબી યહ સર્વ જંગલ મેરી નજર કયોં આતા હય ! ? મય યહાં કહાંસે આઇ ? મેરા રાજ મંદીર કહાં, દાસી બિમલા કહાં ? કોઉ નહિ હય; કયા મય સ્વપ્નમેં તો નહિ હું ? નહિ નહિ જાગ્રત હું. યહ મેરા પલંગ હય મગર મંદીર નહિ હય, હા દૈવ ! કોન પાપીને મેરી યહ ગતી કી હોગી.

કપાલીક—અય લડકી ગભરા નહિ આનંદ તુજે કરાઉંગા
તેરી કૃપાસે આજ બિદ્યાધર મેં બસ બન જાઉંગા.

ચંપાવતી—આપ કોન હો ?

કપાલીક—મય કપાલીક યોગ સિદ્ધી કરનહારા સીદ્ધ હું;
મહા મંત્ર જંત્ર ઔર તંત્રસે પ્રસીદ્ધ પુરન સીદ્ધ હું.

ચંપાવતી—મહાત્મા મુજે યહાં કોન લાયા ?

કપાલીક—તેરા પ્રારબ્ધ લાયા; કોન કયા મય ઉઠા લાયા.

ચંપાવતી—સબબ, મેરા યહાં કયા કામ હય.

કપાલીક—"યજ્ઞમેં બલીદાન દેનેકા મેરા અન્જામ હય પદવી એ બિદ્યાધરકી અબ લેનેકા મેરા કામ હય."

વિરસેન—મહારાજ દેખો તો સહી કયા ગજબકી બાત હય, યહ સુંદર ગુલાબ કે ફુલ જયસી સુંદરીકો યહ મુર્ખ સિદ્ધ અગનીમેં ડાલનેકો ચાહત હય,

ઉગ્રસેન—કુચ્છ હરજત નહિ.

ક્ષત્રી પુત્રકે સામને અનર્થ કરનેકી કોનકી તાકાત હય,
એક પલમેં યહ સમશીરસેં પાપી કરૂં નીપાત મય.

વિરસેન-વાહ બહાદર વાહ બહાદર, આઓ અબ હોશિયારમય;
યહ બાલીકાકો બચાવ તુમ, કરો સિદ્ધસેં તકરાર મય.

કપાલીક-કયા સોચની હય સુંદરી, રખ દીલકો તુ ખુશ હાલમેં;
અબ બખ્ત આયા હય કરીબ, બનુગા તેરા કાલ મય.

ચંપાવતી-કયા તુમ કાલ હો ચંડાલ હો, વિકાળ બનકે બ્યાલ હો;
હાયરે મેં મુઇ, લહો સાર કોઉ દયાલ હો.

કપાલીક-આનેવાલા કોન હય, યહ કપાલીક સિદ્ધ સ્થાનમેં;
દેવ દાનવ મનુજકા, પલમેં નીકાલું પ્રાન મય.

ચંપાવતી-હાયરે વૈરી બિધાતા, ઐસી કયોં નિર્દય ભઇ;
કાલ શીરપેં હય ખડા, મનકી સબી મનમેં રહી.

એ સિદ્ધજી મોહે બચાઓ, દયા લાકે દિલમહીં;
યહ પાપ કરના છોડ દો, કુચ્છ દૈવકા ડર હય નહીં.

કપાલીક-ડર નહિ હય મરનકા, કરમેં જહાં તક યહ ડંડ હય;
મંત્ર તંત્ર ઓર જંત્રસેં, બલવીર ડંડ પ્રચંડ હય.

ઉગ્રસેન--અરે યે કોઇ

ભુત હય યા પ્રેત હય, પાપી પુરા પિશાચ હય;
અધમતાકા અગ્રહી, પાપી પુરા પિશાચ હય.
બસ આજ મેરે હાથસેં, જીતા નહિ કભી જાયગા;
ઉસ્કા રૂધીર માંસ ઓર ચર્મકો, વો કાક કુત્તા ખાયગા.
અય મેરે પ્રિય મિત્ર અબ, સમશીર નીકાલો મ્યાનસેં;
યહ પાપીકા ટુક ટુક કરો, બસ દીલમેં રખ ખુબ ધ્યાનસેં.

વિરસેન-કુચ્છ ડરના ઉચિત હય, યહ પાપી પુર્ણ પ્રચંડ હય;
મહા મંત્ર બલસેં ભરા હુવા, વો પાપીકે કર ડંડ હય.

ઇસ લીયે તુમ યહાં થોરી દેર ખડે રહો મય છુપકીસેં જાકે ઉસ્કી પાસસેં વો ડંડ છીન લેતા હું ફીર અપને સીપાહોકો બુલા કર યહ પાપીકો યમલોક ભેજતા હું.

કપાલીક--એ બાલિકા હુશિયાર હો, ચક્કર લગા યહ યજ્ઞકો;
યહ પુષ્પમાલા પહેનકે, ચક્કર લગા યહ યજ્ઞકો.

ચંપાવતી-ઓ માયાલુ માત ભ્રાતા, આપકું પરનામ હય;
ઓ દયાલુ દેવ દેવી, આપકું પરનામ હય.

કપાલીક—વાહ વાહ !

આનંદ હય આનંદ હય, બસ આજ ઉર આનંદ હય;
વિદ્યાધર બન જાઉંગા, બસ આજ ઉર આનંદ હય.

વિરસેન—વાહ !

આનંદ હય આનંદ હય, યમલોક અધમ તું જાયગાં;
વહ પાપી તેરા પીંડ, અગ્નિમેં ભસ્મ હો જાયગા.

(વીરસેન ડંડ છીન લેતા હય ઓર ઇસારેપર સીપાહો હાજીર હોતે હય ઓર સિદ્ધ મરતા હય.)

(ટેબલો)

ઉપવન.

ઉગ્રસેન—રાજકન્યા અબ પ્રસન્ન હો ઓર સિદ્ધકા ડર દીલમેંસે નીકાલ દો.

ચંપાવતી—રાજકુમાર આપને મેરે પર બડા ઉપકાર કીયા હય ઓર કાલકે મુખસેં છોડા કર મુજકો જીવતદાન દીયા હય ઉસ્કા બદલા દેનેકી મેરી તાકાત નહિ હય તોભી ઇશ્વર કે પાસ યાચના કરતી હું કે આપકી દીર્ઘાયુ હો ઓર વીજયશ્રી આપકે પર હમેસાં પ્રસન્ન હો.

ઉગ્રસેન—રમણી વો ઉપકારકી બાત જાને દીજીયે ઓર આપકી આપકે કુટુંબકી કુછ પહેચાન કીજીયે.

ચંપાવતી—વિરશ્રેષ્ટ મય ગોડબંગાલાધિપતિ ગોપીચંદકી બહન હું ઓર મેરા નામ ચંપાવતી હય.

ઉગ્રસેન—કયા તુમ મહારાજા ગોપીચંદકી બહન હો શિવ શિવ આપકી ઐસી ગતી ! વાહ મેરાભી ધન્યભાગ્ય કે આપકી સેવા ઉઠાનેકા વખ્ત મીલા.

ચંપાવતી—કુમારજી આપને તો ઐસી સેવા કી હય કે સારી જીન્દગીભર મય આપકી સેવા કરૂં તોભી કમતી હય.

ઉગ્રસેન—અચ્છા અચ્છા વિરસેનજી તુમ જલ્દ જાઓ ઓર એક સુવર્ણ રથ તૈયાર કરકે સત્વર લાઓ.

વિરસેન—જો આજ્ઞા (સલામ કર જાતા હય)

ચંપાવતી—રાજકુમાર મુઝે ભી મેરા પ્રાન રક્ષક પવિત્ર પુરૂષકા નામાભીધાન સુનનેકી ઇચ્છા હય.

ઉગ્રસેન—મય મગધ દેશાધિપતિકા પાટવી પુત્ર હું ઓર મેરા નામ ઉગ્રસેન હય.

ચંપાવતી—વાહ ધન્ય ભાગ્ય હમારેકે આપ જયસે શુરવીર રાજ રત્નકે દર્શન હુવે, અબ આપ કૃપા કરકે મેરી સાથ હમારે રાજમેં આગમન કીજીયે ઓર મેરે માતા ભ્રાતાકોં આપકે પવિત્ર મુખકા દર્શન દીજીયે.

ઉગ્રસેન—બહોત અચ્છા મય આપકા સ્નેહાધિન હું.

ગાના.

ચંપાવતી—કીની અબલાકી વાર, ધન્ય હો વીજયશાલી,
માનુ તન મનસેં મંય ઉપકાર, કુંવર વીજયશાલી.

ઉગ્રસેન— પદમની ગુન ભંડાર, ચતુર તુમ હો કુમારી;
કીયો ના મેં કછુ ઉપકાર, સમજ સુકુમારી.

ચંપાવતી—ચલો મુજ મંદીર હો મીજમાન, અર્જ ઉર સ્વીકારી;
કૃપા કર ચલીએ તુમ સુજાન ક્ષત્રી ટેક બીચારી.

પરદા પાંચવા.

સ્થલ—ગોપીચંદકા મ્હેલ.

પાત્રો—ગોપીચંદ, વજીર, ચંપાવતી, ઉગ્રસેન, વિરસેન,
દાસીઓ ઓર ચોપદાર.

ગોપીચંદ—(અફસોસમેં) હા દૈવ ! કયસી બીપતી કયસા સીતમ ગોડ બંગાલાધીપતિકી ઉજવલ કીર્તિપેં કલંકકા સ્યામ બાદલ છાયા. હાય ! નીરલજ માતા ઓર અજ્ઞાન બહન તુમને મેરે પિતા ઓર પિતામહને જમાયા હુઆ સારા કીર્તિકા ભંડાર લુટાયા. હા ! પ્રભુ અબ મય મરોં જરોં કે કયા કરૂં.

યહ જગતમેં એક મર્દ હો, ઇજ્જત બડી અનમોલ હય;
જીસકી માત બહની નીચ હોવે, ઉસ્કા જીના ફુલ હય.

વજીર—મ્હારાજ નમન કરતા હું, હજુર આપ રાત ઔર દીન અફસોસમે રહતે વો અચ્છા નહિ આપકી આજ્ઞા મુજબ ચારોં દિશામેં સ્વારો છોડ દીએ હય વો પાતાલસેં ભી બહનકો ઢુંઢ કર આપકે પાસ હાજીર કરેંગે.

ગોપીચંદ—વજીર મેરા જીના ધિક્કાર હય, દીલકી બાત કહ નહિ શકતા, પર સબી પ્રજા મુજે નીર્માલ્ય કહતી હય એક બાજુ માતા ઔર જોગીકા કલંક શીરપેં ખડા હય વહાં બહનીકા કલંક આયા. પ્રજાવર્ગમેં ઔર અન્ય સ્થલમેં ઐસી બાત ચલ રહી હય કી ચંપાવતી કીસીકે સાથ ભાગ ગઇ તો ઐસે કલંકકે બીચ જીનેસેં મરના અચ્છા.

ચોપદાર—મહારાજ આનંદકી બધાઇ હય દો ક્ષત્રી રાજકુમાર બહન ચંપાવતીબાકે સાથ હજુરકે પાસ આને ચાહતે હય.

ગોપીચંદ—જલ્દ ઉસ્કો હાજીર કરો. વાહ વાહ ! ધન્ય હય પરમાત્મા આજ યહ મૃત્યુ તુલ્ય ગોપીચંદકો નયા જીવત દીયા.

ચંપાવતી—બંધુ પા લાગુ.

ગોપીચંદ—કલ્યાન, બહની હય તો આનંદમેં.

ચંપાવતી—હાં ભાઇ આપકોં દેખકે બિશેષ આનંદ હય.

ઉગ્રસેન—મહારાજ ! પ્રનામ કરતા હું.

વિરસેન—રાજેંદ્ર ચરનમેં શીશ ધરતા હું.

ગોપીચંદ—આઓ ક્ષત્રીકુમાર આપ દોનોં કહાંકે રહનેવાલે હો ઔર આપકા નાવ કયા હય.

વિરસેન—મગધ દેશાધિપતિકા પાટવી પુત્ર ઉગ્રસેનજી હય ઔર મય પ્રધાન પુત્ર વિરસેન હું.

ગોપીચંદ—વાહ વાહ ! પર બહન ચંપાવતી તુજે રાત્રી કે સમય મ્હેલમેંસે કોન લે ગયા કીસીને જીવતદાન દીયા ઔર યહ રાજકુમારકા ભેટા કહાં હુવા ? વો સબ હેવાલ સુનનેકી મેરી ઇચ્છા હય.

ચંપાવતી—સુનો ભાઈ વો રાતકોં મુજે કોઉ સિદ્ધ પલંગકે સાથ ઉઠા ગયા ઔર અંધેરી ગુફામેં લે ગયા વહાં મય જાગ્રત હુઈ તબ મુઝે ઐસા દુઃખ પ્રાપ્ત હુવા કે કહા નહિ જાય. વો પાપી સિદ્ધકા ઉસ્કી દેવીકોં

મેરા બલીદાન દે કર બિદ્યાધર બનનેકા બિચાર થા પર ઇશ્વરકી કૃપાસે ઓર આપકે પુન્ય પ્રતાપસેં યહ શુરવીર રાજકુમારકા આના હુવા ઓર અપને પ્રચંડ પરાક્રમસેં પાપી સિદ્ધકો માર કર મેરા રક્ષન કીયા.

ગોપીચંદ—વાહ ધન્ય હય રાજકુમાર તુમ્હારે માત પિતાકોં આજ તુમને હમારેપેં બડા ઉપકાર કીયા હય ઉસ્કે બદલ એક અનમોલ ચીજ આપકો અરપન કરતા હું વો સ્વીકારેંગે, વયહી મેરી મુરાદ હય. ચોપદાર તું જલ્દ જા ઓર મંગલ સાહિત્યોંકે સાથ પુરોહિતજી ઓર દાસીઓંકો બુલા લા.

ચોપદાર—જો આજ્ઞા.

ઉગ્રસેન—મહારાજ ઇસમેં હમને કયા બડા કામ કીયા હય જો હમકોં ઇતના સરાહતે હો; ગૌ બમન ઓર સ્ત્રીઓકા રક્ષન કરના વો અપન ક્ષત્રીઓંકા ધર્મ હય; ઉસ્કા પાલન કીયા હય, ન કુચ્છ ઉપકાર કીયા હય.

પુરોહિત—રાજનકા જય હો.

ગોપીચંદ—આઓ પુરોહિતજી! (ઇશારસેં) સુનો રાજકુમાર ઉગ્રસેનજી સુર્ય અગ્નિ ઓર બમનકી સમક્ષ મેરી બહની ચંપાવતીકા કર આપકે હસ્તમેં અરપન કરતા હું વો સ્વીકારીએ ઓર જીસ તરાંહ અબી રક્ષન કીયા હય વૈસે હી હરદમ ઉનકા રક્ષન કરોગે એસી મય આશ રખતા હું.

ઉગ્રસેન—મહારાજકી આજ્ઞા શીર ઉઠાતા હું.

(બમન બેદ પઢતા હય ઓર દાસીઓ મંગલ ગાન કરતી હય.)

સ્ત્રીઓ— **ગાના.**

આનંદ છાયો આનંદ છાયોરે ગોપીચંદ દ્વાર,
મંડપ છાયો મંડપ છાયોરે ગોપીચંદ દ્વાર.
બ્યાહી બહનીરે ચંપાવંતી આજુકે મંડપ મોતી છાયો,
આનંદ સજનીરે કછુ કહ્યો ન જાય ગોપીચંદ ભૂપકો;
મંગલ ચોરી ચનાય સુંદરી ગાન સુ ગાય,
સીહયો સજન સમાજ. **આનંદ.**

પરદા છઠું.

સ્થલ—જાલંધરકા આશ્રમ.

પાત્રો—જાલંધર, મૈનાવતી, સાધુ ઓર વજીર.

વજીર—મય કોન? ગોડ બંગાલેકા વજીર, ગુરૂ મ્હારાજ દંડોત.

જાલંધર—કોન હય?

વજીર—મય મ્હારાજા ગોપીચંદકા વજીર હું.

જાલંધર—આઓ, કયોં આના હુવા?

વજીર—જી, આપકો મ્હારાજા બ્હોત યાદ કરતે હય ઓર મુજે આપકો બુલાનેકે લીયે યહાં ભેજા હય.

જાલંધર—હમ જોગીયોસેં કયા કામ હય?

વજીર—આપકા દરશન ઓર ઉપદેશ સુનનેકા કામ હય.

જાલંધર—ઉપદેશ સુનનેકી ઇચ્છા હય? તબ યહાં આવે તો કયા નુકશાન હય?

વજીર—નુકશાન તો કુછ નહિ પર બડી ધામધુમસેં આપકો વ્હાં લે જાય, અચ્છી તરેંહસેં તુમારી સેવા કી જાય, ઓર હમારા દરબાર ભી પવિત્ર હો જાય, ઇસિ લીયે આપકો વહાં તક તસરીફ લાનેકો મ્હારાજાને બ્હોત આગ્રહ કીયા હય. જબ તક આપ નહિ આઓગે વહાં તક મ્હારાજા ભોજન નહિ પાવેંગે.

જાલંધર—બહોત અચ્છા, રાજનકા આગ્રહ હય તો મય આઉંગા મગર દો ઘંટે વહાં ઠેરૂંગા, ફીર યહાં આ જાઉંગા.

વજીર—(સ્વગત) અજી દો ઘંટે કયા? મગર આધે ઘંટેમેં કામ પતાયંગે અચ્છા મ્હારાજ અબ મય થોરી દેરમેં આપકે લીએ ઘોરા ગાડી ઓર મ્યાના લેકે અભી આતા હુ.

જાલંધર—હમ જોગીયોંકો ગાડીસેં કયા કામ હય? ભગવાનને યે શરીર રથ બનાયા હય ઉસમેં બૈઠકે વહાં પ્હોંચ જાયંગે.

વજીર—(સ્વગત•) હાં થોરી દેરમેં આપ જહાં તુમારા દાદા હય વહાં પ્હોંચ જાઓગે.

જાલંધર—કયોં કે,

હય અચ્છે યહ પાંઉં તો, ઘોરા મીયાના કીસ લીયે;
હય અચ્છે યહ હાથ, કોઉસેં કામ લેના કીસ લીયે.
બનમેં મીલે ફૂલ ફુલતો, મિષ્ટાન ખાના કીસ લીયે;
ભજતે જેહી ભગવંત, પરવા ઓરકી હય કીસ લીયે.

બેટા અબ જાઓ મેરા સમાધીકા બખ્ત હો ગયા હય, મગર શ્યામકો બુલાનેકુ આના.

વજીર—બ્હોત અચ્છા, (સ્વગત) કયસી બેહુદી દુનીયા હય? મેરેકો છોડકર મૈનાવતી ઇસ જંગલી કુક્કર જૈસા નંગા જોગીકું પસંદ કરતી હય, પર મય યે જોગીકો ગારમેં ડાલુંગા ફીર મૈનાવતી મેરે પાસ નહિ આયગી તો કહાં જાયગી ? મય કોન ? (જાતા હય)

મૈનાવંતી—કયોં મંગલનાથજી ! ગુરૂ સમાધિસ્થ હય યા જાગૃત?

મંગલનાથ—મૈયા ગુરૂજી સમાધિસ્થ હય.

મૈનાવતી—બ્હોત અચ્છા તબ મયં સ્તુતિ કરકે જાગ્રત કરૂં ?

મંગલનાથ—હાં જગાઓ.

મૈનાવતી— ગાના.

જાગો મેરે દુઃખહર ગુરૂવરરે,
તવ દરસનસેં ગુરૂજી એરા કટ જાવે ચોરાસી ફેરા;
સુન ઉપદેશ તુમેરા ઉજેલા મેરે અંતરરે. જાગો૦

ભવકે સ્વજન હમે ભય ભરતે,
સબ મીલકે બહગોઇ કરતે હમ નાં વો ડર ધરતે;
સમર્થ હો મેરે સર પરરે. જાગો૦

જાલંધર—અહાલેક (૩)

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ પાય લાગું.

જાલંધર—કલ્યાન કલ્યાન, મૈયા બેઠ યે આસનપે.

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ જો આજ્ઞા.

જાલંધર—બેટી આજ તુજે કયા સુનનેકી ઇચ્છા હય ?

મૈનાવતી—ગુરૂદેવ ! અબ મુજે અલખ સ્વરૂપકા દર્શન કરાનેકે લીયે કૃપા કરના ઉચિત હય.

જાલંધર—બહોત અચ્છા, દેખ બેટી આયુષ્ય હય સો જલમેં ઉત્પન્ન હોતે તરંગ જૈસા હય, યોવનકી સુંદરતા ચાર દીનકી હય; ધન હય સો સંકલ્પ જૈસા હય, વૈભવોંકા સમુહ વિદ્યુતકી ચમક જૈસા હય; યહી સબ તુને જાન લીયા હય ઓર અલખ અવિનાશીકે પ્રેમમેં તેરા તન મન તુંને લીન કીયા હય, અબ મય તુજે ઉસ જ્યોતિ સ્વરૂપકા દરશન કરાતા હું: મૈયા યેહ મેરી તર્જની અંગુલીપે તેરી દ્રષ્ટિ સ્થીર કર ઓર અલખકા ધ્યાન ધર. અહાલેક. (૪)

(જ્યોતિ સ્વરૂપકા દર્શન)

પરદા સાતવા.

સ્થલ—ગોપીચંદકા ખાનગી મ્હેલ.

પાત્રો—ગોપીચંદ, વજીર, જાલંધર, ચોપદાર, ગુનસુંદરી, ઓર નોકર.

ગોપીચંદ—કયોં સબ તૈયાર હય ?

નોકર—હાં હુજુર ઓર ક્યા હુકુમ હય ?

ગોપીચંદ—હુકુમ તો યે હય કી અશ્વશાલામેં એક ગાર ખોદકે પોંહોંચા ધરો પાતાલ જમીન પાર ખોદકે.

નોકર—સરકારકે હુકુમ માફીક જલ્દ કરેંગે.

ગોપીચંદ--બસ તુમારે કામસેં હમ દીલમેં ઠરે હૈ.

ચોપદાર—રાજેન્દ્ર જોગી જાલંધરનાથ ઓર વજીર સાથ પધારે હય.

ગોપીચંદ—ચલો હમ સામને આતે હય.

જાલંધર— ગાના.

એક અલખ અલખ તુંહી અલખ તુંહી,
સ્થુલ સુક્ષમ કારન મહા કારન વ્યાપે સકલ જગમેં,
જહાં જહાં દૃષ્ટિસેં મય દેખું તેરી છબી સબ હય. એક.

ગોપીચંદ—નાથજી મય પાય લાગું.

જાલંધર—કલ્યાન હો કલ્યાન હો રાજન તેરા કલ્યાન હો, પ્રતીપાલ બન ગો વિપ્ર સાધુ, ધર્મ સત્યકી ખાંન હો.

ગોપીચંદ—બીરાજીયે આસનપેં.

જાલંધર—બહોત અચ્છા મય બેઠતા હું. તું બી તેરે આસનપે બેઠ.

ચોપદાર—મહારાજ ભોજન તૈયાર હય.

વજીર—ગુરૂજી ભોજન તૈયાર હય હુકુમ હોવે તો મંગાવે.

જાલંધર—ભોજન નહિ ચાહીએ.

વજીર—તબ કુચ્છ ભંગબંગ પીઓગે ?

જાલંધર—તૈયાર હોવે તો લાઇએ.

વજીર—જો હુકુમ.

ગોપીચંદ—મ્હારાજ આપકે મુખસેં કુછ જ્ઞાન સુનનેકી ઇચ્છા હય.

જાલંધર—અચ્છા બેટા સુનાતા હું

જાલંધર— ગાના.

અલખ તુંહી એક અલખ તુંહી.
ભવસાગર જલ તરનં. અલખ
આદી અગોચર અજર અમર અનંત અંડકા ધરણ,
નીરંજન તુંહી નીરાકાર સ્વરૂપ માંહી સમરણ, અલખ

ભવોદભવ ઓર ભયકા કારન,
તુંહી અભરાભરણું કામદુર્ગા કલ્પતરૂ અખંડ અમૃત ઝરણું.

વજીર—(આ કર) લીજીયે ગુરૂજી. (સ્વગત) ભંગમેં સાત તોલા સોમલ ડાલ દીયા હય, અભી કામ બન જાયગા.

ચોપદાર—સરકાર ગુનસુંદરી આઈ હય.

ગોપીચંદ—દાખીલ કરો.

ગુનસુંદરી—ગરીબ પરવર બંદગી.

વજીર—આઇયે ઓર અચ્છા ગાના મ્હારાજકો સુનાઇએ.

ગુનસુંદરી—બંદેનીવાજ બ્હોત ખુશીસેં યે લોંડી તૈયાર હય.

ગાના.

ભાન ભુલકે ભમરા કયોં રીરત હય;
કાહે ડોલત હય કાહે ફીરત હય. ભાન૦
ગુલાબમય હય ભમરા કંટક પાસ જાકે કાહે તેરી પરકો ચીરત હય
સુગંધ સુખમેં કયોં લીપટાઇ છાંડ હરી રસ સુખ ફુલ કયોં ધરત હય.

વજીર—વાહ વાહ કયા કહના, અબ કુછ નાચકે સાથ ગાના ગાઇએ.

ગુનસુંદરી—જયસા હુકુમ !

ગાના.

મારગ દીજે મોહન પ્યારે ઐસી ઐસી બાતે ન તુમહી સુહાયે,
બ્હોત હસી નહિ કરો મતવારે દેખે સુનેંગે હમારે નાથ;
તુમ તો હો પ્યારે રાજ દુલારે ચરચા હમારી કરે સારે.

(જોગીકું ઝહર ચઢતા હય.)

ગોપીચંદ—મ્હારાજ મ્હારાજ !

વજીર—લો યે તો રવાને બાસંદ હો ગયે.

ગોપીચંદ—અબ ઉસકા કયા કરેંગે.

વજીર—ક્યા કરેંગે ક્યા? જમીનમેં ધરેંગે; આપ બેફીક્ર હોકે જાઇએ મય જોગીરાજકી અચ્છી તરહાંસે સેવા કરતા હું.

ગોપીચંદ—અચ્છા જાતા હું પર દેખો કોઉ જાનને ન પાવે.

વજીર—કોન હય હાજીર.

નોકર—હાજીર હય યહ સબ ગુલામ.

વજીર—"યે જોગીકું વો કુપમેં બસ ગાડ દો જાકર મુદામ."

નોકર—તોબા ઇસકી ખાતર ગાર કરનેકા હુકુમ હમકો દીયા.

વજીર—"જા ઉઠા જા ઉસ્કો જલ્દ તું માનકે મેરા કહા."

નોકર--"માનતા હું મય કહા, પર વો નહીં માને કભી; કામ યહ કાતીલ તુમ્હારા લીખ રખેગા વો સભી."

(જોગીકું ઉઠા જાતે હય)

પરદા આઠવા.

સ્થળ—વજીરકા મહેલ.

પાત્રો—વજીર, ભભુકી, ચંદ્રભાગા ઓર નોકર.

ચંદ્રભાગા—અહા ઇશ્વર પરાઇ સ્રીયોકે ફંદેમે ફસાને વાલે કઇયેક આદમી ચોંકી ખ્વારી હુઇ હય. પરાઇ સ્રીકે ફંદેસેં મહા પરાક્રમી દસકંધરને અપને કુલકા નાશ કરવાયા, પરાઈ સ્રીકે ફંદેસેં કીચકને અપને સો ભાઇયોંકો ભસ્મ કરવાયા, ઇસતરાંહ પરાઇ સ્રીકી લાલચમેં મેરે સ્વામીકાભી યેહી હાલ હોગા; અરે પર યે સામને મેરે કામાંધ સ્વામી કુલટા ભભુકીકે સાથ આ રહે હય તો અબ મેં યહાં છીપકર સુનું કે વો કયા બાત કરતે હય, ઓર ક્યા જાલ બીછાતે હય.

વજીર—મય કોન?

ભભુકી—ગોડબંગાલેકા વજીર, આલી જહાંન.

નોકર—નહિ નહિ જહાનમકી ગાડમેં પડનેવાલા હેવાન, સેતાન, નાદાન.

વજીર—મ્યારી જોગીકા કામ તો તમામ કીયા, મગર અબ બડા કામ બાકી રહા હય વો હો જાવે તો મેરી તમામ મુરાદ બર આવે.

નોકર—હાં તુમ્હારા કામ હો જાવે તો મેરી ભી ઉમેદ બર આવે.

ભજીકી—પર વો કામ બડા મુશ્કીલ હય; જબ મૈનાવતી કે પાસ તુમ્હારી બરાઇ કરતી હું તબ વો મુજે ચુપ કર તુમ્હારે નામ પર થુંકતી હય.

વજીર—મેરે નામપે થુંકતી હય કયોં ?

ભજીકી—હાં.

વજીર—તબ મય આજ રાતકો ઉસ્કી હુરમત બરબાદ કરૂંગા.

ચંદ્રભાગા—સચ્ચ હય કી;

> **કામીજનોંકો ભય નહિ હય, હોનેકા બદનામકો;**
> **સબ જગત અંધા જાનકે, કરતે સદા બદકામકો.**
> **હરદમ કરત હે પાપ, દીલ નહીં ડર જરા કીરતારકો;**
> **ધિક્કાર હય ફિટકાર હય, બ્યભિચારી નર અરૂ નારકો.**

ભજીકી—પર તુમ વહાં તક જાને ભી નહિ પાઓગે, કયોં કે મૈનાવતીને સબ ચોકીદારોકો કહ દીયા હય કી વજીરકા પાઉં ભી મ્હેલકે ભીતર આને ન પાવે.

વજીર—અયસા હય તો મય અભી જાકે ઉસ સીપાહોંકો દુસરી જગોપે ભેજકર મેરે સીપાહ બીઠાઉંગા, ફીર રાતકું મ્હેલમેં દાખીલ હોઉંગા; કભી માને તો સહી નાં તો જોર જુલ્મસે ભી આજ ઉસ્કી હુરમત બરબાદ કરૂંગા.

ભજીકી—પર વો સબ બાત મ્હારાજાકે પાસ રોશન હોગી તો તુમ કયા કરોગે, કુચ્છ યે બીચાર કીયા ?

વજીર—વો ભી બિચાર કર રખા હય રાજાકા; તો ઐસા લટ્ટુ બનાયા હય કી મેરે શિવા દુસરેકી બાત ભી સુનતા નહિ હય.

ચંદ્રભાગા—(સ્વગત)

> **આસમાનકા તાજ લેને ચાહતા ઇનસાન,**
> **પર માલેક પલમેં તોડતા હેવાનકા ગુમાન;**

નાહાન.ઓ ઇનસાન સમજ કયા હય તેરી તાકાત,
સબ દેખતા હય કામ તેરા વો વિશ્વંભરનાથ.

ભજુકી—વાહજી પ્યારે કયા તુમારી હીકમત, મય તો કુરબાન હો ગઇ.

વજીર—દેખ તો સહી મૈનાવતીકું ફંસા કર ગોપીચંદકો ઠાર કરકે મય રાજા ઓર તેરેકો રાની બનાઉંગા તબ તો તું આફ્રીન આફ્રીન હો જાયગી.

નોકર—તબ તો જુરૂર તુમ રાજા રાની દોનોંકી કબર સાથ કી જાયગી.

ચંદ્રભાગા—

ધર્મીસે ધર્મી મીલે કરે જ્ઞાનકી બાત,
પાજીસે પાજી મીલે તો કરતે હય ઉતપાત;
જૈસા તું હય બન ગયા નર રાક્ષસ ઓર ઘાતકી,
વૈસી યે તુજકો માલી કામી કુલટા પાતકી.

ભજુકી—ખાના ખરાબ, ઇસને અપની સબ બાત સુની હોગી, કહીં મૈનાવતીકો જાહીર કર દેગી તો બની બનાઇ ધુલમે મીલ જાયગી. બાસ્તે ઇસકા ભી કામ નીકાલ દો, કી રસ્તા સાફ હો જાય. (જાતી હય)

વજીર— **તુ કીસ લીયે આઇ ઇધર હય કરનેકો મેરા બુરા,**
ચંદ્રભાગા—**મય ના કરૂં તેરા બુરા ઇશ્વર કરેગા સબ બુરા;**
વજીર— **કમબખ્ત મેરી બાત સુનને કાયકો આઇ બલા,**
ચંદ્રભાગા—**ઇશ્વરને ભેજી હય ઇધર કરનેકો સબ તેરા ભલા.**
વજીર— **બસ સતાકે બેવફા નાહિ તું કર મુજકો ખફા,**
ચંદ્રભાગા—**વો નાથ મેરે સાથ તો તુ કયા કરે હો કર કફા.**
ધર ધ્યાન ઓ બેભાન મૈનાવતી અપની માત હય,
ઉસકો બદ નજરસેં દેખનેકી કયા તેરી તાકાત હય;
બુરી નયતસેં તું કભી અચ્છા નહિ ફલ પાયગા,
ખાલી તું ઐસે કામસેં બદનામ જલ્દ મારા જાયગા.
વજીર— **ડાકીન તેરે ગુનાહકી મય કરદુ તુજે સજા,**
પંડીત બનકર બોલતી તો દેખ લે અબ તું મજા.

ચંદ્રભાગા—જીંદગી તેરે હાથસેં બેશક તું જાલીમ કર સજા,

વજીર— નાહક હું અપને હાથસેં લાઇ હય તેરી કજા.

(ચંદ્રભાગાકું ગોલીસેં મારતા હય.)

નોકર— હાં હાં વજીર સાબ કયા જુલ્મ યહ તુંમને કીયા,

વજીર— જા બોલતા હું જા ચલા જો ચાહતા અપને જીયા;

નોકર— જુલ્મ હય કયા જુલ્મ હય જરા આઇ ના દીલમેં દયા,
કાયકો બેકાજ એસે જાન ઓરતકા લીયા.
માલુમ હોતા હય કી તુંમ આદમ નહિ હેવાન હો,
કરનેમેં કાલે કામ તુમ બેશક બુરે સૈતાન હો;

વજીર— કયા મુજે તું બોલતા સેતાન હું હેવાન હું,
તબ જલ્દ લીજત દેખ લે સેતાન તું હેવાન તું.

(ગોલી બ્હાર ફરકે વજીર ચલા જાતા હય પર નોકર નીશાન ચુકા દેતા હય)

નોકર—(ગુસ્સેમેં ઉઠકર) ઇશ્વર કૃપાસેં પાપીકે હાથસેં બચ ગયા, કયોં કી ગોલી સરપર હોકર ચલ ગઇ. પર કયસા અંધેર, કયસા જુલ્મ, મ્હારાજા ગોપીચંદકે રાજમેં ચલ રહા હય ! નહિ દેખા નહિ સુના. અચ્છા પર વજીર બચ્ચા મય સચ્ચા તો દંત તેરે સબી દુષ્ટ કામ મ્હારાજાકે સામને દેખાઉં ઓર જીતે જી તેરી ખાલકો ખીંચાઉં તબ માન કી મય સચ્ચા બટવા. ચલ અબ જલ્દ જાકે માતા મૈનાવતીકો ચેતાઉં. (જાતા હય)

પરદા નઠવા.

સ્થલ—મૈનાવતીકા મ્હેલ.

પાત્રો—મૈનાવતી, અનુતી, વજીર ઓર બટુવા.

મૈનાવતી— ગાના.

પ્રભુ આપે શરન આઇ અબ દાસી જાન બચાઇયે. પ્રભુ.
જુઠે જગકે લોગ સબ મુજે કલંકી કહત હય,

સુખ લેત હય દુઃખ દેત હય, ગભરાઇ મય ગુરૂદેવ,
યે જંજાલસે મોહે આઇયે છોડાઇયે. પ્રભુ
ગજકા ઉદ્ધાર કીયા દ્રૌપદીકો ચીર દીયા,
કરકે મયા ધરકે દયા અયસે દીન દયાળુ.
આઇયે મોહે સાહીયે છોડાઇયે. પ્રભુ

અનુતી--માતુશ્રી બ્હાર કોઉ આદમી આયા હય સો આપકો કુચ્છ અરજ કરને ચાહતા હય.

મૈનાવતી—દાસી ઇસ બખ્ત રાત્રીમે પરપુરૂષકો જનાનેમેં આને દેના વો અચ્છા નહિ.

અનુતી--ઐસા તો મયને કહા પર વો નહિ જાતા ઓર કહતા હય કી કુછ ગુરૂ જાલંધરનાથકી ખબર લાયા હું.

મૈનાવતી—ઐસા હોવે તો ઉસ્કો જલ્દ બુલા લા, કુછ ગુરૂજીકા પતા મીલે તો બ્હોત અચ્છા.

અનુતી--જૈસા હુકુમ.

મૈનાવંતી—વો સખ્સ ગુરૂજીકા પતા લાયા હોવે તો બ્હોત અચ્છા, પર એકદમ ગુરૂજી કહાં ચલે ગએ વો કુચ્છ સમજનેમેં નહિ આતા હય.

નોકર--માતુશ્રી નમન કરતા હું.

મૈનાવતી—આઓ બેટા તું કોન હય, ઓર ક્યા ખબર લાયા હય ?

નોકર—ખબર બ્હોત બુરી હય, યે દાસીકો–

મૈનાવતી—યે દાસી મેરી બિશ્વાસુ હય જો કહના હોવે સો બેફીકર કહે.

નોકર—સુનો માતા મય વજીરકા નોકર હું, વો વજીર બડા પાપી ઓર અનાચારી હય.

મૈનાવતી--હાં વો બદકારકો મય અચ્છી તરાહસે પહેચાનતી હું.

નોકર--વો આપકો અપની જાલમે ફસાનેકે લીયે બ્હોત તદબીર કરતા હય પર આપકે સત્યકે પ્રભાવસે ઉસ્કા કુછ જોર નહિ ચલતા હય. ઇસ લીયે ઇસને આપકી બડી દાસી ભલુકીકે સાથ આચાર કીયા

• હય કી આજ રાતકો છુપકીસે યહાં આકે આપકી હુરમત બરબાદ કરના.

મૈનાવતી—(ગુસેસે) અરે નીમકહરામ કુત્તા મેરી હુરમત બરબાદ કરનેકો તેરી ક્યા તાકાત હય. દાસી તું જા ઓર જમાદારકો બોલ કી આજ રાતકો બરાબર પ્હેરા દેવે ઓર કોઉિ ભી મ્હેલકે ભીતર આને ન પાવે.

અનુતી—બ્હોત અચ્છા માતુશ્રી જાતી હું.

નોકર—સબુરે માતા વજીર બડા પ્રપંચી હય, ઉસને આપકે જમાદાર ઓર સબ સીપાહોકો દુસરી જગેપેં પ્હેરા દેનેકો ભેજવાયે હય ઓર વજીરકે સીપાહો પ્હેરા દેનેકો આયે હય. આપકે મ્હેલમેં ભી યહ દાસી ઓર ભભુકી સીવા દુસરી દાસી નહિ હય. મ્હારાજાકો ઇસને ફુસલાકે અપને તાબેમેં કર લીયે હય, અબી તુમારી દાદ ફીરીયાદ સુનનેવાલા કોઉિ નાંહિ હય.

મૈનાવતી—હાં હરામીને બડી જાલ બીછાઇ, અબ પ્રાન ત્યાગ કીયે બીના દુસરા ઇલાજ નહિ હય.

નોકર—માતુશ્રી એેસે ગભરાનેસેં ક્યા ફાયદા, મય આપકા રજક ખાનેવાલા ગુલામ હાજીર હું વહાં તક વજીરકા બાવાકી ભી તાકાદ નહિ હય કી આપકે બાલકો ભી ઇજા કરને પાવે. મેરેપર જો આપકા ઇતબાર હોવે તો વજીરકો પાગલ બનાકર મ્હારાજાકે પાસ લે જાઉં ઓર સબી બાત સમજાકે આપકા સત્ય દીખાઉં.

મૈનાવતી—અહા ! ધન્ય હય બેટા તેરે માત પીતાકો, મેરા તેરેપર પક્કા ઇતબાર હય ઓર તું જો કહે ઇસ માફીક કરનેકો યહ શરીર તૈયાર હય.

નોકર—અચ્છા તબ આપકી સાડી પેશકબ્જ ઓર એક સંદુક દેકે પુજાકી કોટરીમેં બૈઠ જાઇયે. આપકે બદલ યે બંદા મૈનાવતી બન જાયગા.

મૈનાવતી—અચ્છા તબ મય જાતી હું સાંડી ઓર પેશકબ્જ દાસીકે સાથ ભેજવાતી હું. (જાતે હય)

નોકર—ચલો મૈનાવતી માતા તો સમજ ગયે મગર વો સૈતાનકા વાલીદ વજીરકો સમજાના મુસ્કીલ હય; અજી ઇસમેં ક્યા મુસ્કીલ હય. ઉસ્કો કુવા કુવા દેખકર યે બડૂવા ડર ખાયગા, નહિ કુબી નહિ.

અનુતી—લો યે સાડી ઓર પેશકબ્જ, અબ મુજે કયા હુકુમ હય ?

નોકર—દેખ તેરે યહાંસે થોરે દુર રહના, જબ વઝીર આયગા તબ મય ઉસ્કો પ્રેમકી બાત સુનાકે પાગલ બનાઉંગા; મેરે સાથ લાયા હુઆ નીસેવાલા શરાબ પીલાઉંગા ઓર અચ્છી તરાંહસે લટૂ બનાઉંગા. જીસ વખ્ત મય ઇતના બોલું કી આઓ પ્યારે મેરેકો મીલો ઉસ વખ્ત તેરે બ્હોત ગભરા કર આના ઓર કહના કી મ્હારાજા ગોપીચંદ બડે ક્રોધમેં આ રહે હય. (સાડી પહનકે મૈનાવતી હોતા હય)

અનુતી—બ્હોત અચ્છા; અબ મય છુપ જાતી હું.

નોકર—ચલો માતા મૈનાવતી બન ગયા; અબ પહીલે તો ભભુકીકો ફસાઉં કયોં કી વો છુટી રહેગી તો વજીરકી મદદમેં આયગી. ભભુકી ઓ ભભુકી, કહાં મુઇ ?

ભભુકી—યે રહી માતુશ્રી કયા હુકુમ હય.

(નોકર ભભુકીકા મું દાબકર કોટરીમેં કેદ કરતા હય)

વજીર—મય કોન ? ગોડ બંગાલેકા વજીર.

નોકર—પર દેખો સમાલીયો યહાં ખડા હય તુમ્હારા તોડનેવાલા શીર.

વજીર—કયોં દીલજાન અચ્છે હો.

નોકર—કોન ?

વજીર—પ્હેચાનતે નહિ.

નોકર—નહિ.

વજીર—ગોડ બંગાલેકા વજીર.

નોકર—ઇસ વખ્ત રાતકો ચોરીસે મેરે મ્હેલમેં આનેકા કયા સબબ ?

વજીર—સબબ યહી હય કી.

તલપતા હય જી મેરા, બસ આપકે ખાતીર;
મરતા હું કઇ રોજસેં, એક આપકે ખાતીર.

નોકર—અરે યે કયા બાત કરતા હય મય રાજા ગોપીચંદકી માતા હું વો તું નહિ જાનતા હય.

વજીર—સબ જાનતા હું પર

ઇસ અબ મેરી યાર મજેદાર આશુક માનતા હું,
કરના હય ઇશ્ક તેરે સાથ સચ્ચી બાત યે મેં જાનતા હું.

નોકર—ચુપ બેશહુર તેરી જબાનકો જરા થાંભ ઓર યહાંસે જલ્દ ચલા જા ના તો બીના મોતસેં મારા જાયગા.

વજીર—કયા મય યહાંસેં પીછા જાઉં ? કભી નહિ આજ મયને પકા બીચાર કર રખ્ખા હય કી તેરે સાથ ઇશ્કબાજી કરના. યહ બાતકા જો તું ઇનકાર કરેગી તો યહ કટારસેં તેરા જીગર ચીરૂંગા ફીરેં મય ભી તેરે સાથ કટાર ખાકે મર જાઉંગા. બોલ અબ કયા કહતી હય, આખીરકા કયા જવાબ દેતી હય ?

નોકર—અચ્છા જબ તુમ મરનેકા નિશ્ચય કરકે આયે હો તબ મય લાચાર હું, પર ઠેરો કહીં ઓર તુમકો અચ્છી મીલ જાય "પ્હેલે પ્રીત જોડ પીછે તોડ દી જાય" તબ મય કયા કરૂં.

વજીર—અરે વાહ પ્યારી યે તું કયા કહતી હય

આંખોકે પર સીનેકે પર સર પર રખું તુજે,
બસ પ્યારકી યારીહેં તું મંજુર કર મુજે.

નોકર—અયસા હય તબ તો લો પી લો પ્યારે શરાબકી જામ.

વજીર—"આફ્રીન પ્યારી અબ યે ઘુંઘટ છોર દો, ઓર મેરે સીનેસેં સીના જોડ દો."

નોકર—અભી નહિ મુજે શરમ લગતી હય પીછેસેં બાત પર લો યહ પ્યારકા નીશાન (શરાબ દેકર) વાહ કયા ખુશી વાહ કયા ખુશી હય પ્યારે આજકી.

વજીર—વાહ કયા ખુશી વાહ કયા ખુશી ! પ્યારી તેરે નખરે નાજકી ! ! પ્યારી અબ યે ઘુંઘટ ઘુંઘટ છોરો, ઓર એક શરાબકી જામ પી તુમ્હારી શરમકો તોડો.

નોકર—લો ઇતનેમેં તૈયારીમેં આ ગયે અચ્છા જબ યે શરમકો તોડનેવાલા શરાબ પી લો, ફીર આઓ પ્યારે મેરેકા મીઠો.

[illegible]ની—(દોડતી આકે) માતુશ્રી માતુશ્રી મ્હારાજા ગોપીચંદ હાથમેં સમશેર લે કર બડે ક્રોધસેં આતે હય.

વજીર—(ગભરા કર) હેં હેં ક્યા ક્યા ક્યા ?

નોકર—સત્યાનાશ !

વજીર—પર મેરી માં મુજે બચા, નહિ તો મય મારા જાઉંગા.

નોકર—ઇધર છીપાનેકી બીલકુલ જગા નહિ હય મગર એક સંદુક હય ઉસમેં છીપ જાઓગે ?

વજીર—હાં સંદુક તો ક્યા મગર જી બચાનેકે લીયે જાજરૂમેં ભી છીપુંગા.

નોકર—દાસી સંદુક લા.

(સંદુક લાતે હય ઓર વજીર ઉસમેં છુપાતા હય, પીછેસેં નોકર શીરપર ચડ બેઠકે મુંહ ખોલકર)

નોકર—દેખ દેખ વજીર, યે મેનાવતી નહિ હે પર તેરા દાદા બટૂવા હય.

ટેબલો.

પરદા હસવા.

સ્થલ--જંગલ.

પાત્રો—કાનીફ.

કાનીફ-- **ગાના.**

દેશ બીદેશ ઓર બંન બન દેખ દેખ અબ મય થકા
પતા નહિ પાયા સદા કૃપાલુ જાલંધર ગુરૂકા.

ફીરતે ગીરતે ચડતે પડતે ભટકતે છટકતે જંગલમેં પર્વતમેં ગાંવમેં શહેરમેં તપ સ્થાનમેં તીર્થ સ્થાનમેં દેખ દેખ થક ગયા પર કહીં ભી જાલંધરનાથકા પતા નહિ પાયા. ગુરૂ ગુરૂ આપ કહાં હો, ક્યા કરકે

મુજે જલ્દ દર્શન દો. પૃથ્વી, પાતાલ ઓર આસમાનમેં ફીરુંગા મગર તુમ્હારા પતા લીયે બીના કભી ન રહુંગા. હાં અભી યાદ આયા, જબ ગુરૂ તિર્થાટન કરનેકો નીકલે તબ કહા થા કી મય બુંગાલેમેં જાઉંગાં તો ચલ મેં વહાં જાઉં ઓર ગુરૂકા પતા નીકાલું, પર કહીં ગુરૂ માયા જાલમેં તો નહિ ફંસે હોયેંગે. કયોં કી શંકર ભગવાનકે સમક્ષ ગુરૂને માયાકે સામને ગર્વ કીયા થા, ઉસ લીયે ગર્વગંજન ભગવાન માયાકે આવરન ગુરૂકે પર છોડે તો જુરૂર ઇસમેં ફસાયે હોયેંગે. યહ સીવા ગુરૂજીકા ગુમ હોનેકા ઓર કારન નહિ હય. અહા! ભગવંતકી માયા કયસી પ્રબલ હય.

ગાના.

હરી કઠીન તુમ્હારી માયા
રૂષી યોગી અંત નહિ પાયા
સમજત મન ભરમાયા. હરી૦
સમય બીચારી ધીર ધરે,
જ્ઞાની સોહી કહાવે,
નામ પ્રતાપે સંતકી સેવા,
સકલ ભરમ મીટ જાવે. હરી૦

પરદા ગ્યારહવા.

સ્થલ--ગોપીચંદકા દરબાર.

પાત્રો—ગોપીચંદ, સેનાપતી, અનુતી, વજીર, નોકર, બાનુદી, સરદારો, નાયકાઓ ઓર ચોપદાર.

નાયકાઓ— સુગા નાચ.

ચોપદાર—ધણી ખમા રાજનકો, માતા મયનાવતીકી દાસી કુછ અરજ કરનેકો આઈ હય.

ગોપીચંદ—આને દો, સેનાપતિ આજરોજ દરબારમેં વજીરકા આના ક્યોં નહિ હુવા હય ?

સેનાપતી—રાજેન્દ્ર માલુમ નહિ હય કી કોન કારનસે નહિ આયે હય.

અનુતી—ખમા મેરે અન્નદાતાકો, ચીરનજીવી રહો.

ગોપીચંદ—તુમ્હારી કયા અરજ હય ?

અનુતી—મ્હારાજા અરજ યહ હય કી આજ રાતકો માતાજીકે મ્હેલમે એક ચોર આયા થા સો માતાજીકી ઇજતપે હુમલા કરને ચાહતા થા. ઉસ વખ્ત એક નેક ઓર બહાદુર મરદને આકર ચોરકું ફંસાકર માતાજીકો બચા લીયે.

ગોપીચંદ—વો બ્હાદુર ઓર નેક મર્દ કહાં હય ?

અનુતી—વો થોરી દેરમે આપકી પાસ આયગા.

ચોપદાર—અન્નદાતા વજીરજીકા નોકર આપકી પાસ આને ચહાતા હય.

ગોપીચંદ—આને દો.

સેનાપતી—કુછ વજીરજીકા ખબર લાયા હોગા.

નોકર—રાજેન્દ્રકે ચરનમેં શીર રખતા હું.

ગોપીચંદ—તુમ્હારા કયોં આના હુવા હય ?

નોકર—અન્નદાતા "મેરા એક દો ટાંગવાલા જાનવર ગુમ હુઆ હય સો માતા મૈનાવતીકે મ્હેલમે ઘુસા થા, બ્હાંસે પકડાકે કચેરીમે લાયા ગયા હય ઉસ્કો છુડાનેકે લીયે આયા હું" ?

ગોપીચંદ—કયોં દાસી તુમને પકડા વો જાનવર હય ?

અનુતી—નહિજી, આદમી હય, ચોર હય.

ગોપીચંદ—ચોપદાર ઇસ ચોરકો હાજીર કરો.

ચોપદાર—જો આજ્ઞા. (સંદુક લાતા હય)

ગોપીચંદ—કહાં હય વો ચોર ?

અનુતી—યહ સંદુકમે-

ગોપીચંદ—યહ ઓરત કોન હય ?

અનુતી—માતાજીકી બડી દાસી ભબુકી ઔર ચોરકી મદદગાર.

ગોપીચંદ—બડે જુલ્મકી બાત, વો સંદુક ખોલો.

નોકર—ઠયરો સબ ખબરદાર રહીયો ક્યોં કી મેરા જાનવર બડા તોફાની હય કભી ભાગ ન જાવે. (સંદુક ખોલતે હય).

ગોપીચંદ—સેનાપતી દેખો વો કોન હય ?

સેનાપતી—અરે યહ તો વજીરજી !

ગોપીચંદ—ક્યા ખુદ વજીરજી ? રાતકે બખ્ત મેરી માતાકી ઇજ્જત લેનેકે લીયે મ્હેલમેં ગયે થે ? દાસી યહ ક્યા અહેવાલ હય.

અનુતી—મ્હારાજ યહ પ્રપંચ પુરાનકા સબ અહેવાલ વજીરકા નોકર જાનતા હય.

ગોપીચંદ—અય નોકર જલ્દ બોલ ક્યા અહેવાલ હય.

નોકર—સુનો મ્હારાજા, બેઅદબી માફ કરના વજીર બડા પાપી ઔર સેતાન હય, વો આપકો ભી ઠાર કરકે રાજ લેને ચાહતા થા. થોરે દીન આગે વો માતાજીકે મ્હેલમેં બુરી નયતસેં ગયા થા ઔર માતાજીકો કહને લગા કી મેરા મુલાજા તોડ દો. યહ સુનકે માતાજીને ઈસ્કા અપમાન કર નીકાલ દીયા ઔર મ્હેલમેં પાઉં નહિ દેનેકા કહા. ઉસ વેરસેં આપ ઔર માતાજીકે બીચમેં ઝગડા કરાનેકે લીયે રાનીજીકી દાસી રામા ઔર વામાકે મુંસે માતાજી જોગી જાલંધરકે સાથ પ્યાર કરતે હય ઐસા આપકો સુનાયા.

ગોપીચંદ—હા, અફસોસ ! ચોપદાર વો રામા ઔર વામાકો બુલાઓ ?

ચોપદાર—જો હુકુમ !

ગોપીચંદ—ફીર ક્યા હુઆ ?

નોકર—ફીર જોગીકી બાત આપ જાનતે હો, ઔર પીછેસેં વજીર સાહબને જો બહાદુરી કીયા હય ઉસ્કા ઇનામ લેનેકો યહાં આપકે પાસમો જુદ હય.

ચોપદાર—હુજુર રામા ઔર વામા હાજીર હય.

ગોપીચંદ—આને દો, ક્યોં તુમને માતાજીકે લીયે મુજે જો બાત સુનાઈ થી વો કીસને સીખાઇ થી ?

રામા, વામા—(ગભરાકર) જી જી જી જી જી. અન્નદાતા.

ગોપીચંદ--ખબરદાર જો કહીં જુઠ બોલો તો અભીકે અભી દોનોંકી ગરદન કટવાઉંગા.

રામા--મ્હારાજા ઇસ કાલે મું વાલે વજીરને ઈનામકી લાલચસે હમારે પાસ અયસા કામ કરવાયા. હમને બડા ભારી ગુનાહ કીયા હય અબ ચાહે તો મારો ઓર ચાહે તો ઉગારો.

ગોપીચંદ--ક્યોં રે ભજુકી ?

ભજુકી--હુજુર. (કંપતી હય)

ગોપીચંદ--બોલ બદજાત તું કયા કહતી હય ?

ભજુકી--હાં મ્હારાજા યહ સબ સચ્ચી બાત હય ઇસિ ચંડાલ નિમકહરામ વજીરકા સબ ઉત્પાત હય.

નોકર--હાં હુજુર, યહ પાપી વજીરને અપની નેક ખસલત ઓરતકા ખુન કીયા હય, ઓર મેરે પર ભી ગોલીબ્હાર કીયાથા. પર ઇશ્વરકી ઓર આપકી દયાસેં બચ ગયા હું.

ગોપીચંદ—દાસી, ઇસ પાપીકો પકડનેવાલા ઓર માતાજીકે પર અયસા આયા હુઆ, કલંકકો નીકાલનેવાલા વો નેક મરદ કોન હય ?

અનુંતી—રાજન કોન કયા ? ઇસિ પાપી વજીરકા નેક નોકર જો આપકે સામને સર ઝુકાકે ખડા હય વો.

ગોપીચંદ—કોન ? યહ નોકર, શાહબાશ. (૩)

સર્વે—શાહબાશ. (૩)

ગોપીચંદ—ધન્ય હય, તેરે માત પીતાકો ધન્ય હય, મેરી માતાકી હુરમત બચાનેવાલા ઓર યહ અંધા ગોપીચંદકી બંધ હુઇ આંખો ખોલનેવાલા મેરા નેક બંધુ તેરેકો ગલે લગાકે મેરે દીલકી આગકો બુઝાઉં (ભેટતે હય) આજસે તું નોકર નહિ પર અમીર હય, ઓર યહ બદજાતકે બદલે હર હમેશકે લીયે યહ ગોડ બંગાલેકા વજીર હય.

નોકર—રાજેન્દ્ર, યહ ગુલામપેં બહોત કીયા અહેસાન.

ગોપીચંદ—"તેંને કીયા અયસાન બદલ કુછ દીયા નહિ માન." સેનાપતી ઇસ રામા ઓર વામાકો અપને રાજમેંસે નીકાલ દો. ઓર યહ ચંડાલ ચંડાલનીકા જીતે જી અપને શીકારી શેરોકે પાસ માંસ કટવાઓ,

ઓર યે દોનોંકી અધમ દેહીકા એસેહી અંત લાઓ. બોલ એ પાપી ખુની તેરે કુછ કહના હય?

વજીર—કયા કહું મય સબ ગુન્હાસે ભરા હુઆ હું ઓર આપકે પાસ માફીકા ઉમેદવાર હું.

ગોપીચંદ—કયા તુજે માફી.

ગાના.

દુર પાપી કયસા ઉત્પાત કીયા બદજાત
કરૂં મય ઘાત જા બસ જા દીલમેં હાય લાગી લાય
ફીટકાર હય તુજે ધીક્કાર હય તુજે ચંડાલ જાજા બસ જા
ધીક માત ધીક તાત ફીટ ફીટ ફીટ ચલ હેવાન
અરે સેતાન દુર પાપી જા જા બસ જા. દુર૦

(કટારી ખીંચકે મારનેકુ જાતા હય.)

ટેબલો.

બાબ તીસરા.

પરદા પહિલા.

સ્થલ—જંગલ.

પાત્રો—કાનીફ ઔર ઉસ્કી જમાત, ગોરખનાથ ઔર ઉસ્કી જમાત, જાલંધરનાથ, મછેન્દ્રનાથ, મહીલા ઔર મનુબા.

કાનીફકી જમાત— ગાના.

મન મત કરના અભિમાન ખાખ બન ઉડ જાનો;
ધુત ધુત ધન ખુબ મીલાયા સાથ ન લે જાના. ખાખ.
ઓરત લડકા નહિ કો તેરા આવેગા પરવાના. ખાખ.

અહાલેક અહાલેક અહાલેક (૪)

ઓઘડનાથ—(જમાત સાથ આકર) અબે વો જંગલી, રસ્તેમેં કયોં બેઠા હય દુર હટ જા.

ભડભડનાથ—અરે ચલ તેરે જંગલીકી અયસી તયસી, પીછેસેં ચલા જા.

ઓઘડનાથ—ચુપ બે ગંડુ કયા બકતા હય, જલ્દ રસ્તેમેંસે દુર હો જા, ના તો ચીંમટા મારકે ખોપરી તોડ ડાલુંગા.

ભડભડનાથ—અરે ચલ બે ખોપરી તોડનેવાલા, ચુપ હોકર ચલા જા કહીં એક ઝપાટા લગેગા તો હડ્ડી પસલી ટુટ જાયગી.

ઓઘડનાથ—તેરી જાતકા પાગલ, કીસકી સામને બકતા હય? તું જાનતા નહિ હય કી હમ ગુરૂ મછેન્દ્રનાથકે ચેલે હય.

ભડભડનાથ—તો કયા હમ કુછ જૈસે તૈસે હય, જાન કી હમ ભી ગુરૂ જાલંધરનાથકે ચેલે હય.

ઓઘડનાથ—ઐસા હય?

ભડભડનાથ—હાં વૈસા હય. તબ તો આદેશ બંધુ આદેશ. (સબ ભેટતે હય)

ગોરખ—અહો !. કોન કાનીફજી ?

કાનીફ—કોન કોન ! ગોરખનાથજી ! ? આદેશ ગુરૂભાઇ આદેશ.

ગોરખ—આદેશ ગુરૂભાઇ આદેશ. આપ કહાં જાતે હો ?

કાનીફ—ગુરૂ જાલંધરજીકા પતા લેનેકો. આપ કહાં જાતે હો ?

ગોરખ—મય ભી ગુરૂ મછેન્દ્રનાથકો ઢુંઢનેકે લીયે આયા હું પર કહીં પતા નહિ મીલા. કુછ આપકો માલુમ હય ?

કાનીફ—જરા ભી નહિ, મેરે જાનનેમેં તો દોનોં મ્હાત્મા કહીં માયા જાલમેં ફંસે હોયંગે.

ગોરખ--તો અબ કયા કરેંગે કૈસે પતા લગાયંગે.

કાનીફ—ઉસમેં કયા બડી બાત હય: ચલો દોનો સમાધી લગાવેં; મય તુમ્હારે ગુરૂકા હાલ કહું ઓર તુંમ મેરે ગુરૂકે હાલ કહો.

ગોરખ—અચ્છા તબ લગાઓ અલખ ધુન.

સબ—અહાલેક અહાલેક અહાલેક.

ગાના.

અહાલેક જાગેરે ગુરૂજી અહાલેક જાગે,
નીરંજન તુંહી નીરાકાર હય. અહાલેક.

ગોરખ—(ધ્યાન મુક્ત હોકર) કયોં કુછ ધ્યાનમેં આયા ?

કાનીફ—હાં આયા, અબ કહો તો દીખાઉં ઓર કહો તો સુનાઉં.

ગોરખ—અચ્છા, તબ કૃપાકર દીખાઇયે, ઓર ગુરૂજીકે દરશન કરાઇયે.

કાનીફ—બ્હોત અચ્છા તબ દેખો, અહાલેક. (૪) (સીન બદલાતા હય.)

(ઇંદ્રજાલ)

સ્થલ—કામરૂદેશકી રાની મહીલાકા મ્હેલ.

મહીલા— **ગાના.**

હેયા હાર હમારે પ્રેમી યોગી પ્યારે મેં દાસી તુંમ્હારી તન મન વારે
પ્રાન આધારા ગુન ગાઓ સારા, મોહન મતવારે મેરે પ્યારે. (૨)

વીજુલી અંગ સુંદીર સોહે દેખ જીયા મેરા મોહે
દુઃખ દે મદન બેરી જો હે બચા લીયે બીનતી તોહે
ખાન પાન મોહે ના ભાવત તલફ તલફ રૈન નીંદ ન આવત
ગભરાયે પ્રીય પ્રાન હમારે સુફલ મનોરથ કીજે સારે
અંક લગાઇ અનંગ નીવારે. (૨) હૈયે.

મછેન્દ્રનાથ—આનંદ (૨)

દેખો પ્યારી બસંતકી કૈસી છબી છાઇ રહી;
ઝુકી રહી લતા સબી લગત સોહામની;
ફુલે ફુલ રંગરંગ ભ્રમર ગુંજાર કરે,
ઠોર ઠોર કોકીલા બોલત મન ભાવની.
મૃગીનકે સંગ મૃગ ડોલત હય,
ઇતઉત ચલત પવન ત્રય તાપની નસાવની;
ગલેસે લગાકે રાગ રંગમે રંગાકે પ્યારી,
ધન્ય ધન્ય તેરે સંગ બસંત બીતાવની.

મહીલા—કહા કહો સુખ આજકે, સુખ સુધારસ ધાર;
ધન્ય ધન્ય મ્હારાજપે જાઉં મય બલીહાર.

મછેન્દ્રનાથ—પ્રીય મહીલા, સ્ત્રીયોંકા સહવાસ ઐસા લીજતદાર હય, વો મય પ્હેલે જાનતા તો તપ ઓર યોગ સાધનેકી ઉપાધી નહિ કરતા, વાહ વાહ કયા કહના પ્યારી તેરે સમાગમસે પ્રાપ્ત હોતા આનંદકી આગે અખંડ આનંદભી શુષ્ક લગતા હય.

મહીલા—સત્ય હય, પ્યારે પ્રેમી દંપતીયોંકા સુખ અકથ્ય હય, યહ આનંદ જીસ્ને નહિ લીયા હય ઇસ્ને યહ જગમેં વૃથા જન્મ લીયા હય.

મછેન્દ્રનાથ—બેશક વૃથા જન્મ લીયા હય, પર પ્યારી પુત્ર મનુભા કહાં હય?

મહીલા—શાલામેં પઢનેકો ગયા હય, અભી આયગા.

મછેન્દ્રનાથ—લો યાદ કરતેહી આયા. (મનુભા આતા હય.)

મનુભા—માતા પીતા પાય લાગું.

મછેન્દ્ર—કલ્યાન કલ્યાન પુત્ર ચીરનજી હો.

મહીલા—નાથ દેખો આપકી કૃપાકા ફ્લ કૈસા હય, બેટા આજ તેરી જન્મગાંઠ હય, તો તેરે બાવાકે પાસ કુછ ભી માંગ લે.

મનુભા—બાવા મુઝે આપ કયા દેતે હો.

મછેન્દ્ર—બેટા જો તેરી ઇચ્છા હોવે સો માંગ લે.

મનુભા—માતા મય કયા માંગુ.

મહીલા—બેટા ઐસા માંગ કી હમ દોનોંકો છોડકર યહાંસે નહિ જાના.

મનુભા—હાં બાવા આપ મેરેકો ઓર મેરી માતાકો છોડકર યહાંસે નહિ જાના.

મછેન્દ્ર—બેટા મય મુરખ હું જો અયસા આનંદ છોડકર ચલા જાઉં.

મનુભા—નહિ મુઝે બચન દો.

મછેન્દ્ર—કયા બચન ચઈતા હય ? અચ્છા તો લે, (બચન દેને જાતા હય)

ગોરખ—હાં. હાં. હાં. (સીન બદલાતા હય)

કાનીફ—કયોં ગોરખનાથજી, તુમારે ગુરૂ મછેન્દ્રનાથજીકી લીલા દેખી, કયસે માયામેં લટુ બન ગયે હય ?

ગોરખ—મગર આપકે ગુરૂકા હાલ દેખોગે તબ તુમારા પાની ભી સુક જાયગા.

કાનીફ—અચ્છા. દીખાવો, હમારે ગુરૂ જાલંધર નાથ તુમારે ગુરૂ માફીક માયામેં ફસનેવાલે નહિ હય.

ગોરખ—દેખીયે તબ કયા હાલ હય. અહાલેક. (૩) (જાલંધરનાથ કુપકે અંદર મીટ્ટીમેં દબાયે હુવે દીખાતે હય.)

જાલંધર—અહાલેક, અહાલેક, અહાલેક, અહાલેક. (પરદા)

કાનીફ—હરહર. દોનોં મહાત્મા કૈસે માયા જાલમેં ફસ ગયે હય. પર ગોરખનાથજી ગુરૂ જાલંધરનાથજીકા અયસા હાલ કીસને બનાયા હય?

ગોરખ—ગોડ બંગાલેકા રાજા ગોપીચંદકી માતાકો ગુરૂમંત્ર દેકે શીષ્યા બનાઇ ઇસસે ઉસકા વજીરને ગોપીચંદકો જુઠા સમજાકર ગુરૂજીકા અયસા હાલ બનાયા હય. પર હમારે ગુરૂ મછેન્દ્રનાથકો કીસ ઓરતને ફંસાયે હય?

કાનીફ—વો ઓરત કામરૂદેશકી રાની હય, નાંવ મહીલા હય. ફીરતે ફીરતે ઉસકે બગીચેમેં જાલંધરનાથ સમાધિસ્થ હુએ થે, ઇતનેમેં વો રાની બગીચેમેં ફીરનેકે લીયે આઇ ઓર ગુરૂજીકું દેખકર કામાતુર

હુઇ. વો અપની મુરાદ હાંસીલ કરનેકે લીએ જાદુઇ બિદ્યાસે ઓર કામોદ્દિપન સાહિત્યોંસે ગુરૂજીકા ભાન ભુલાકર અપને મ્હેલમેં લે ગઇ ફીર પીછેકી બાત આપને નજરસે દેખી હય.

ગોરખ—હર ! હર ! વાહ ભગવંત તુમ્હારી માયા, અયસે બડે મહાત્માઓ બી થપ્પડ ખાતે હય તો હમ અલ્પ કોન માત્ર હય; પર કાનીફનાથ બ્હોત અચ્છા હુવા જો આજ અપન મીલે. નહિ તો ગુરૂકા કયા હાલ હોતા ? અબ એકદમ ગુરૂજીકો છુડાનેકે લીએ જાના ચાહિએ.

કાનીફ—અચ્છા તબ મય જાતા હું બંગાલેમેં ઓર તુમ જાઓ ત્રીયારાજમેં; અપન દોનો અપને અપને ગુરૂકો છોડાકર સીદ્ધાશ્રમમેં મીલેંગે આદેશ આદેશ.

ગોરખ—આદેશ ગુરૂભાઈ આદેશ. (સબ જાતે હય પીછેસે.)

કાનીફ—ગોપીચંદ ગોપીચંદ મય તેરેકો કભી નહિ છોડુંગા. મેરે ગુરૂકા તુને અયસા હાલ કીયા.

કાનીફ— ગાના.

હાય લાય લગી મેરે દીલમેં,
પટકું ઝટકું ત્રટકું ફટકું ગોપીચંદ તું વૈરી મેરા.
કભી ના છોડું શીર ફોડું તોડું મય. હાય.
મેરે ગુરૂકો તેને દુઃખ દીયા તુજે આપું સુખ કાપું
મય ભસ્મ કરૂં તોહે પલમેં, હાય.

પરદા દુસરા.

સ્થલ—સીંધકા પીંજરા.

પાત્રો—વજીર, ભભુકી ઓર સીપાહો.

વજીર—(કંગાલ બેસમેં છાતી પીટતા હુવા) મય કોન ગોડ બંગાલેકા વજીર, નહિ નહિ નીચ ચંડાલ રાજદ્રોહી કૃતઘ્ની બ્હોત પાપોસે ભરા હુઆ

જંગલમેં ભટકનેવાલાં પામર પ્રાની; યહ જગ્તમેં જન્મ: ધારન કર મયને કયા કીયા? એક ધર્મકે કાર્ય સીવા સબ પાપ પાપ ઓર પાપ કીયા. અબ મુજે કયસી શિક્ષા હોગી? રાત દીન પરસ્ત્રી ઓર પેસા લેનેકે લીયે બીલકુલ ધર્મ અધર્મકા બિચાર નહિ કીયા. યહ નાશવંત દેહકા ગુમાન ધર કામવશ હોકર જોર જુલ્મસેં બ્હોત સ્ત્રીયોંકા મયને સીયલ ખંડન કીયા. હા કામદેવ! તુંને બડે બડે રૂષિયોંકા ભુલા દીયે હય ડુલા દીયે હય રોલા દીયે હય તુજે શંકરને હમેશાંકે લીયે કયોં ભસ્મ ન કીયા. હા દૈવ! મય નામરદ હોતા તો ઐસી બુરી હાલતસેં મરનેકા વખ્ત કભી નહિ આતા.

કામ ક્રોધ મદ લોભકી, જલાઇ તેને આગ;
ખાખ બનેગા પલ મહીં, અબ કહાં જાવે ભાગ.

ભબુકી—(રોતી ઓર છાતી પીટતી)દેખ દેખ મુઆ ભડુઆ તેરે લીયે મેરા ભી અયસા હાલ હુઆ. હાય હાય જીતે જી શેરો કાટ ખાયંગે વો દુ:ખ કૈસે સહા જાયગા.

સીપાઇ—અબે રંડી કયોં ચીલ્લાતી હય બ્હોત ખાના ખાયા ઇશ્કકા રંગ ઉડાયા ઓર પાપકા બ્રક્ષ બઢાયા; અબ ઉસ્કા ફલ ચખનેમેં કયોં દેર કરતી હય? બોલો અબ તુમ્હારા અંત વખ્ત નજીક આયા હય તો ખાને પીનેકી ઓર કુછ કહનેકી ઇચ્છા હય?

વજીર—(નીરાસ હોકર)

કુછ ખાના નહીં પીના નહીં અબ થોરી દેર જીના હય,
કુછ કહના નહીં સુનના નહીં અબ થોરી દેર જીના હય;
કરની હમારી જૈસી થી વૈસા મીલાહે હમકો ફલ,
પ્રભુ માફ કર પ્રભુ માફ કર અબ આઇ હય નજદીક અજલ.

સીપાઇ—ચલાઓ ચલાઓ.

(સીંધો વજીર ઓર ભબુકીકો કાટ ખાતે હય.)

પરદા તીસરા.

સ્થલ--મ્હેલ.

પાત્રો--ચંપાવતી ઓર ઉગ્રસેન.

ચંપાવતી— ગાના.

લલના હું મેય મતવાલી, મતવાલી ઉમરીયાં બાલી (૨)
ખીલ રહી કલી જોબનકી, બડી વીરહ વ્યથા હે મનકી
તનકી બીસરી શુદ્ધ આલી (૨) લલના.

" કયોં ન આયે પ્રિયે પતિ, જાત નિશા બીતી; મય અકેલી અબલા
અકુલાની, ચંચલ ચિત્તમેં ચેનનહીં હે, જહાંતક સુની ન નાથકી બાની.
શ્રૃંગાર વિનોદ, ભરી મન મોદ, સંસારીક સુખ લહે સબ પ્રાની;
ન આયે પ્રિયે પતિ, જાત નિશા બીતી, મય અકેલી અબલા અકુલાની."

ઉગ્રસેન--" અલબેલડી અંતરમેં અકલાઓ ન, હાજીર પ્રીતમ હય દીલજાની;
પ્રીતિકી દેવી મેં સેવો દેઉં સુખ, લેકે આલિંગન મેં ગુનખાની.
રહું પાસ નિરંતર ખાસ મેં સુંદરી, શત્રુ બિજોગકી મેં કર હાની;
અલબેલડી અંતરમેં અકલાઓ ન, હાજીર પ્રીતમ હય દીલજાની."

ચંપાવતી--(દુર હટકે) જાઓ મેરેકો ન બુલાઓ,

ઉગ્રસેન—મોહિની, હમારેસેં મત રીસાઓ.

ચંપાવતી—" ઉંહું છેલા ન છેડો હમેકો, સબ ચાલે નિરાલે આપનકે;
આયે શ્યાને બનકે સમઝાનેકો, જાઓ હટો કપટી મનકે."

ઉગ્રસેન—" મધુરી નહિ મુરઝાવો કહો, કયા કપટ કીયા હમને તુંમસેં;
ગુનિઅલ ગોરી નહીં તો માંગે, દાવા હમ ઈજતકા તુંમસેં."

ચંપાવતી—"અજી વાહજી વાહ વાહ, આગે હો કયા દાવા કરનેકો તુમ હયાં;
જાઓ જીવનજી રસ્તા માપો રાજ કચેરી હોવે જ્યાં.

ઉગ્રસેન—" અચ્છા તબ જાતે હય રાની, કભી બોલેંગે નાંહીં તુંમસેં;

ચંપાવતી—નહીં નહીં હેરો નાથ ક્ષમા, અપરાધ કરો જો હુઆ હમસેં."

ઉગ્રસેન—"બસ ઇતની દેરમેં હાર ગયે, સબ માન માનની છોડ દીયા;
બીન દોષ પ્રીયે ગુસ્સા એસા, હમપર કરનેકા સબબ કીયા?"

ચંપાવતી—"નહિ આયે આધી રાત બીતે, ગુસ્સા ન કરૂં તો કરૂં મેં કયા;
વસંત વાયુ બિરહ બઢાવે, પાવે ડર દીલમાંહી પીયા."

ઉગ્રસેન—"તબ આઓ ગલે લીપટાઓ અંગના, આનંદમેં આ જાય જીયા,
વહાલી વનિતા બિરહ બસંતકો, દેશ નિકાલ કરૂં મેં પ્રીયા."

ગાના.

ચંપાવતી—**શ્યામ બસંત સમીર, મોરી ધીર તજાવે,**
ચીત ચમકાવે ગભરાવે આ..............શ્યામ.

ઉગ્રસેન— સાખી.
કામીની એક કાચી કલી, દુજી કલી ગુલાબ;
સુંદીર ચંપા વેલડી, ફુલી મદન મહાલ.

ચંપાવતી—**મોહન મધુકર જો મીલે તો ચીંતા ટલે આશા ફુલે**
કલી ખીલાવે..............................શ્યામ.

પરદા ચોથા.

સ્થલ--મ્હેલ.

પાત્રો--ગોપીચંદ, પાટમદે, દાસી ત્રીવેણી ઓર નયા વજીર.

ગોપીચંદ—(આકર) અફસોસ તનમેં આગ મનમેં આગ ઓર ધનમેં આગ, કયસા જુલ્મ કયસા સીતમ બસ ખતમ કર દીયા ઓ ઘાતકી રદય ઉન્મત મન દુષ્ટતાસેં ભરા હુઆ દીલ અબ તું ફટ જા; ચીરા જા; ઓ અધમ દેહ કલંકીત દેહ ચંડાળ દેહ અબ તું ભસ્મ હો જા, જમીનદોસ્ત હો જા ટુક ટુક હો જા. [illegible]

ગોપીચંદ મૃઢાંધ ગોપીચંદ માતાકો દુભાનેહારા ગોપીચંદ [illegible] થજીકો જમીનદોસ્ત કરનેહારા ગોપીચંદ 'તું' કયોં પૈદા હુઆ, માતાને તુજે કયોં જન્મ દીયા માતાકે પેટ તું પથ્થર કયોં ન હુઆ, માતા! મેરી પ્યારી માતા! મેરેકો જન્મ દેનેહારી જનેતા મયને તુજે જુઠા કલંક દીયા, નહિ સેવા કીયા. ફક્ત એક દુઃખ દુઃખ ઓર દુઃખ દીયા. હા દૈવ! યહ પાપસે મય ડરતા હું જલતા હું ઓર મરતા હું.
(મુર્છા ખાતા હય)

પાટમહે—(આકર) અહા! સુના હય કી દુષ્ટ વજીરકા પાપ પ્રગટ હોનેસે ઓર માતાજીકો દુભાનેસે રાજાજીકો બડા રંજ પૈદા હુઆ હય; ઉસ્સે મય જાકે રાજનકો ધીરજ દેઉં. અરે યે તો યહીં પડે હય. દીલગીરીમેં ડુબ રહે હય જરા ઠયરૂં, સ્વસ્થ હોવે તબ મય જાઉં.

ગોપીચંદ—(ઉઠકર) બસ યેહી ઇલાજ અચ્છા હય. ઓ માતાકી નીંદા કરનેહારા ઓર સુંનનેવાલા દુરભાગી ગોપીચંદ તેરે લીયે અચ્છી હય છુરી. ઓ દુષ્ટકો દંડ દેનેહારી છુરી! ખુનીયોકા ખુન પીનેહારી છુરી, ચંડાલોંકો ચીરનેહારી છુરી; આજ તું મેરા કામ બજા ઓર માતાકો બદનામ કહેકે દુઃખી કરનેહારા યહ ચંડાલ ગોપીચંદકી છાતી ચીર, બસ આરપાર હો જા. (છુરી પેટમેં મારને જાતાં હય રાની હાથ થામ લેતી હય.)

ગોપીચંદ—કોંન રાની! તુમ મુજે છોડ દો. મય પાપી ખુની ઓર ચંડાલ હું, તુમ યહાંસે જાઓ બસ અભીકે અભી યહાંસે જાઓ મેરા મુખ દેખનેસેં તુમ પાપી બનોગે, બસ મુજે મરને દો ઓર મહા પાપકા પ્રાશ્ચિત કરને દો.

પાટમહે—શાન્ત સ્વામી શાન્ત જો હોના થા સો હો ગયા, ઓર આપ અચ્છી રાહપેં આયે વોહી પાપકા પ્રાશ્ચિત હય. અબ નીતિ ન્યાય સમજ રાજ ચલાઓ ઓર ઇશ્વરકી ભક્તિ કર ઉસ્કો રીઝાઓ વો દયાલુ દેવ દયા કર સબ ગુનાહ માફ કરેંગે.

ગોપીચંદ—કયા મુજે માફ કરેંગે.

પાટમહે—બેશક! કયોં નહિ?

ગોપીચંદ—નહિ નહિ કભી નહિ મેરી પ્યારી મય માફીકે લાયક બીલકુલ નહિ હું મયને જાલીમ બનકે બડા જુલ્મ કીયા હય, માતાકો દુ:ખ દીયા હય, ઓર મહા તપસ્વી જોગી જાલંધરનાથકા જાન લીયા હય અબ કૈસે માફી મીલેંગે.

ત્રીવેણી—મહારાની બહાર વજીરજી આયે હય.

પાટમદે--આને દો, લો નાથજી અબ મય જાતી હું ઓર સ્નાન ભોજનકી તૈયારી કરતી હું. આપ વજીરજીસે બાત કરકે જલ્દ આના.

(જાતી હય.)

વજીર—(નમન કર) ખમ્મા રાજનકો.

ગોપીચંદ—આઇયે કયા ખબર હય ?

વજીર—માતાજીને આપકો ધૈર્ય દેકર કહા હય કી અબ બન ગઇ બાતકા અફસોસ નહિ કરના. તું સમજ ગયા ઓર પાપી લોગોંકા પરાજય હુઆ હય જીસ્સે મય ખુશ હું ઓર,

ગોપીચંદ—બોલો કયા હય.

વજીર—અપને જોગી જાલંધરકો,

ગોપીચંદ—હાં ઉસ્કો તો કુવેમેં ડાલ દીયે હય.

વજીર—ઉસ કુવેમેં રાતકો બડા ભારી ઉત્પાત હોતા હય અહાલેક અહાલેક શબ્દકે સાથ આગકે ભભૂકે નીકલતે હય, જીસ્સે વહાંકે નોકર ઓર કોઇ મર જાતે હય.

ગોપીચંદ--હા વજીર પાપી વજીર ખુની વજીર ! દેખ દેખ તેરે લીયે મેરા સર્વ નાશ હોતા હય.

વજીર—મ્હારાજા ઐસે અફસોસ કરનેસેં કયા લાભ ? અબ કુછ ઉસ્કી શાન્તીકે લીયે ઉપચાર કરના ચાહીયે.

ગોપીચંદ—મય તો ગભરા ગયા હું તુમ પુરોહિતજીકો મીલકે વો સબ ઉત્પાત શાન્ત હોવે વૈસા બંદોબસ્ત કરો ઉસ્કે ઉપચારકે લીયે દ્રવ્યકા વ્યય હોવે તો ઉસ્કી પરવા નહિ ધરો.

વજીર—જયસા હુકુમ ! મય પુરોહિતજીકો મીલકર સબ બંદોબસ્ત કરતા

हुं आप ऐशीक हो. (जाता हय)

गोपीचंद—हा दैव ! मुजे ऐसी बुद्धि कयों आइ विश्वासघाती वजीरके कहनेसें गुरु जालंधरजीको कुवेमें डाले अरे इतनेसें बस न कर उपरसें लींद ओर धुल डलवाइ अब मय कया करुं ओर कहां जाउं बीलकुल चेन नहि पडता.

गोपीचंद— गाना.

पापोंसे मेरा हां जीया गभराये
पशुवत जींदगी मय बीताइ कुलमें जन्म मीलाइ
काम क्रोध ओर मद इरशामें अंध बन्यो
मुरख अबी कयों पस्ताइ. पापोंसे०
अधम अत्रीचारी कृत्योंसे जलती जीगरमें लाइ
शरन शरन मय गुरु तीहारे
बालक जान मोहे लीजीये बचाइ. पापोंसे०

परदा पांचवा.

स्थळ--मैनावतीका म्हेल.

पात्रो--मैनावती, अद्भुती, गोपीचंद, पाटमदे, ओर दासीयें

मैनावती--गये खटमास हे भगवान नहीं दर्शन हुवा गुरुदेवका
कराइ सोध चारों दीश पर न पता मीला गुरुदेवका
यह अधम गंदी देहका त्रय ताप कोन बुझायगा
उपदेश अमृत पुत्री कह कर मुजे कोन सुनायगा.

गाना.

गुरु बीना मेरा जीआ गभरायरे हो. गुरु०
प्यारे हो गुरुजी हमारे हो गुरुजी

• હમે કહાં મીલે હોજી
પાપીયોંને કુચસા કીયા ઉતપાતરે હો. ગુરૂ૦
ગુરૂકો સતાયા જહેર પીલાયા હમે કહાં મીલે હોજી
ગુરૂ બીન સુના આતમરામ રે હો ગુરૂ
કહાં મેં જાઉં દરશન પાઉં હમે કહાં મીલે હોજી. ગુરૂ૦

અનુતી—માતા શાન્ત હો નાહક ક્યોં જી જલાતે હો.

મૈનાવતી—કયા કરે દાસી જહાંતક ગુરૂ જાલંધરનાથકા પતા નહિં વહાં તક મુઝે ખાના પીના ઔર નીંદ લેના હરામ હય. બસ ઐસેહી દીન બીતાઉંગી, મગર મેરે સુનનેમેં આયા હય કી ઉસ્કો જમીનમેં ગાડ દીયે હય. ઉસ્કા પતા ભી નહિ હય હાય મેરે ગુરૂ.

અનુતી—માતા ગુરૂ જાલંધર ઇશ્વર સ્વરૂપ હય, ઉસકો દુખ દેનેકી કીસીકી તાકાત હય, કહી જમીનમેં ગાડ દીયે હોગે. તોભી વો જમીન તોડકે ભી બ્હાર આયંગે આપ શાન્ત હો.

મૈનાવતી—ઇશ્વર વેસાહી કરે, અબ તુ જા ઔર સેનાપતીકો બોલ, કી ગાંવકી ધર્મશાળામેં જો કોઉ નયા જોગી ઔર સાધુ સંત આવે ઉસકો જલ્દ મેરે પાસ લાવે.

અનુતી—જો આજ્ઞા. (અનુતી બ્હાર જાતી હય, મૈનાવતી અટારીપર બેઠતી હય, ગોપીચંદ પાટમદે ઔર દાસીયો સાથ સ્નાન કરનેકો આતા હય.

પાટમદે; દાસીઓ— ગાના.

ચલો સખીરી સ્નાન કરાવે સ્વામીજીકો મીલકે
બ્હેનો ઉમંગમે કરે સોના ઝારી ધર ઉછરંગમેં
રાચે રાચે સેવા કર રંગમેં રંગમેં ઉમંગમેં
બ્હેનો સંગમેં. ચલો૦
સીતલ સુગંધીત સલીલસે સ્નાન કરાવે રાય
દીલ ખુશ કરે દયાલુકા ગાન મનોહર ગાય
જતાવે યોવન અનંગમેં રે આજ જીતે સ્વામીકો
સમર જંગમે.

મૈનાવતી--અહા, યે સંસારકી સબ માયા અસત્ય હય, પુત્ર ગોપીચંદકો સુંદીર સુવર્ણ જૈસી ચંદ્રમુખી સુંદરીયો અપને નાજુક હાથસેં હાવ ભાવ કર પ્રીતસે સ્નાન કરાનેકી તૈયારી કરતી હય, તો ક્યા મેરા પુત્ર ગોપીચંદકો યહ સુખ કાયમ રહેગા, નહિ નહિ, કભી નહિ; જબ યેહ દેહમેંસે આત્મા ચલ જાયગા, તો કોન તું ઓર કોન મય, પુત્ર બીચાર કર બીચાર કરે યહ સંસારમેં સભી તેરે શત્રુ હય.

દીલકે અંદર દેખકે તેરા કોન હય,
ચલે ન ભેલા કોઉ અકેલા ગોંન હય;
દેક ગેહ ધ્રનદાર ઉનહમેં ચીત દીયા,
રટે ન નોશદીન રામ કામ તેં કયા કીયા.

(રૂદન કરતી હય.)

ગોપીચંદ—(આંગપે અશ્રુકે બિંદુ ગીરનેસે ચમકકર) અરે યહ ગરમ પાનીકા છીંટા કહાંસે આયા ! ?

પાટમદે—ક્યા હય ક્યા હય નાથ ?

ગોપીચંદ—પ્યારી દેખો, તો યે મેરે આંગપે ગરમ પાનીકા છીંટા કહાંસે ગીરા ?

પાટમદે—મુજે માલુમ નહિ હય, આપકો વહમ આયા હોગા.

ગોપીચંદ—વહમ નહિ હય, તુમ ઠેરો મય અભી તાલાસ કરતા હું (માતાકું રોતી હુઇ દેખકે) અરે યહ તો મેરી પવીત્ર માતુશ્રી અત્યંત દુખસેં રૂદન કરતી હય. ઓ હતભાગી ગોપીચંદ તેરી જન્મદાતા જનની દુઃખ દરિયામેં ડુબ રહી હય, ઓર તું સુખસેં સ્રીયોંકે સમુહમેં સ્નાન કર રહા હય, ધીક્કાર હય તુજે રાની, યહ સ્નાનકે સાહિત્ય ઉઠાકે તુમ દુર હો જાઓ અબ મુજે સ્નાન નહિ કરના હય.

પાટમદે—અરે યહ કેસી બાત, સ્નાનમેં ક્યા કુછ દેર લગતી હય, ચલો જલ્દ સ્નાન કરાવે.

ગોપીચંદ—નહિ, બીલકુલ નહિ તુમ જાઓ.

પાટમદે—મ્હારાજ તુમ તો બડે હઠીલે હો, આજ રોજ પુન્ય પર્વ હય તો સ્નાન જુરૂર કરના ચાહીયે.

ગોપીચંદ—ચુપ દુર હઠ જાઓ અભી મુજે ચેન નહિ હય.

પાટમદે—જાતે હય મ્હારાજ નહિ જયસી બાતમેં ગુસ્સે ક્યોં હોતે હો. (સબ જાતે હય.)

ગોપીચંદ—માતા મેરી પ્યારી માતા તું રૂદન ક્યોં કરતી હય.

મૈનાવતી—કુચ્છ નહિ બેટા એસેહી.

ગોપીચંદ— ગાના.

મૈનાવતી માતા નીર દેખું મય તેરે નયનમેં
મૈના૦-ગોપીચંદ લડકા બાદલ બરસેરે કંચન મ્હેલમેં
ગો૦-ક્યોં માતા તું કરે કલ્પના નીતકી રહત ઉદાસ
જો કોઉ કહેવે જીભ કટાવું કરૂં દુશ્મનકો નાશરે. મૈના૦
મૈના૦-ના બેટા મય કરૂં કલ્પના ના મેં રહું ઉદાસ
ઋતુ બદલ બાદલ ચડ આયો અબ બરખનકી આશરે. ગોપી૦
ગો૦-નાહી બીજ ના બાદલ દેખું નાહી મ્હેલમેં વાય
તેરે મન ચિંતા કછુ ઓર હય વો મા દે તું બતાય. મૈના૦
મૈના૦-સચ કહું તો સત ચડે ઓર જુઠ કહે પત જાય
નાવ પડા દરીયાકે બીચમેં પવનસેં ડોલે ખાય. ગોપી૦
ગો૦-નાવ પડા દરીયાકે બીચમેં ઉતારૂં પેલે પાર;
માતા હુકુમ હોવે જો તેરા, બજાઉં મય નીરધાર. મૈના૦
મૈના૦-મુજે ભરોસા પુત્ર તીહારા, તું હે આજ્ઞાકાર;
રાજ પાટ સ્વપ્નેકી માયા, જીતો જમકે દ્વાર.
ગોપીચંદ લડકા, જોગી હો જારે; તજ દે રાજકો.
ગો૦-માજી રાજ કરન દે, જોગી મત કરરે; મા મૈનાવતી.
છોટી હય અબ ઉમ્મર મેરી, મય ક્યા જાનું જોગ;
ચરચા કરે મુલકકે રાજા, હસે શહેરકે લોગ. માજી૦
મૈના૦-મેરા બચન ફીરે નહીં પીછા, કહે બચન તું લાખ;
તેરી સુરત તેરે બાપ જયસી, હુઇ અગ્નિમેં ખાખ. ગોપી૦
ગો૦-ભુલો પડયો ભવસાગર મેંહી, જામે નીર અપાર;
અબ ઘટગટમેરી નાવ પુરાની, કૈસે ઉતરો પાર. માજી૦

મૈના૦-ધરો ધ્યાન તુમ ગુરૂકા પ્યારે, જુઠો સબ સંસાર;
સત્યકી નાવ ધરમકા નેજા, લે હો જાવો પાર. ગોપી૦

ગોપીચંદ--બહોત અચ્છા, માતા મુજે સંસાર સાગર તરનેકે લીયે જો રસ્તા દીખાવે ઇસ માફીક કરનેકું તૈયાર હું. માતા મયે તેરી આજ્ઞા ઉઠાનેકું તૈયાર હું, મગર જોગી હોનેસે મેરી રાનીઓ ઓર રૈયતકાં બડા રંજ પૈદા હોગા,

મૈનાવતી--બેટા, માતા પીતા સ્ત્રી પુત્ર અંત સમે તુજે સ્હાય નહિ કરેંગે ફક્ત એક ધર્મ ઓર અલખ નીરંજન સાહ્ય કરેંગે સંસારીયોંકા સ્નેહ જુઠા હય, જૈસે પતંગ દીપકકે પ્રેમમે અંધ હોકર ઉસ્મે ભસ્મ હોતા હય વૈસે સંસારમેં આશક્ત હોને વાલે જીવ અપના પ્રાન ગુમાતે હય, ઉસ લીયે બેટા તેરા શુદ્ધ પ્રેમ અલખ ધ્યાનમેં મીલેગા તો તું અમર બન જાયગા, બેટા અમર બન જાયગા.

ગોપીચંદ--બહોત અચ્છા. તબ મુજે યહ સંસાર સાગર તરનેકા કુચ્છ રાસ્તા બતાવ, ઉસ માફીક કરનેકો મય તૈયાર હું.

મૈનાવતી--બેટા સંસાર સાગર તરનેકા એસી રાસ્તા હય કી કોઉ સદગુરૂકે શરન જા, ગુરૂ કે શરન જાનેસે ચોરાસીકે ભવ બંધન છુટતેં હય, ઓર અલખ અવીનાસીકા સુખ પ્રાપ્ત હોતા હય.

ગોપીચંદ--પર માતા, કાયાકો અમર કરે વૈસા સદગુરૂ યહ મહીતલમેં કોન હય.

મૈનાવતી—ગુરૂ જાલંધરનાથજી,

ગોપીચંદ—કોન જાલંધર નાથજી, ઉસ્કો તો મયને નીમકહરામ વજીરકે કહનેસેં અશ્વશાલાકે કુંવેમેં ગાડ દીયે હય, અબ તો વો મર ગયે હોયંગે.

મૈનાવતી--બેટા વો સમર્થ પુરૂષ એસે મરને હારે નાંહી. વો તો અમર હય ગુરૂજીકો નીકાલનેકા ઇલાજ અપન કરેંગે.

અનુતી—(આકર) માતુશ્રી આપકે બગીચેમેં આપકે ગુરૂભાઈ કાનીફજી આયે હય. ઓર આપકો મીલને ચાહતે હય.

મૈનાવતી—વાહ વાહ ધન્ય. ધન્ય. સકુંનતો બ્હોત અચ્છે. હોતે હય, ચલો અપન દોનોં વહાં જાવે, વોંભી બડા સંત હય. કુચ્છ ન કુચ્છ ઇલાજ બતાયંગે. (મૈનાવતી ઓર ગોપીચંદકા જાના.)

પરદા છઠ્ઠા.

સ્થળ—બગીચા.

પાત્રો—કાનીફ, ભડભડનાથ, મૈનાવતી, ઓર ગોપીચંદ.

કાનીફ— ગાના.

ગુરૂ કૃપાલુ જાલંધર બીના ચેન નહી ચીત મય
ખાન પાન ન કરો પ્રીત મય
હાલ બેહાલ કરૂં ગોપીચંદ ગુરૂકા બેર લેનેકો ત્રસીય મય

ભડભડનાથ—ક્યોં બડે ભાઈ મૈનાવતી ક્યોં ન આઇ અબતો સહા નહિ જાતા હય. જો આજ્ઞા હોવે તો સારા શહેરકા સત્યાનાસ કર દેવે,

કાનીફ—શાન્ત હો ભૈયા શાન્ત હો, અભી મૈનાવતી આયગી ઉસે દો બાત કર ફીર તુંમારી સલાહ લઉંગા.

ભડભડનાથ—હાં આઇ તો સહી, મગર એ ચંડાલભી સાથ લગતા હય.

મૈનાવતી—ગુરૂભાઇ પાય લાગુ.

કાનીફ—ભગીની તેરા કલ્યાન હો કલ્યાન હો, મગર તેરા પાપી કપુત કહાંહય.

ગોપીચંદ— **હાજીર હું મ્હારાજ મય ગુન્હેગાર**
નમન પાપીકા આપ લીજેં સ્વીકાર.

કાનીફ— **કોન ગોપીચંદ દુર પાપી ચંડાલ,**
તું ગોપીચંદ મત છો મેરેકો મતીકા હય મંદ.

ગોપીચંદ— **મય પાપી મય આપી હુઆ ચંડાલ,**
ગુનાહ માફ કીજે હુઆ પાય માલ.

ભડભડનાથ—**કભી નાં કભી ના કરેંગે હમ માફ,**

કરોં મય તુજે પાપી જલાકે ખાખ.

મૈનાંવતી-- દયાલો દયાકીજે કાનીફ નાથ,
શરનમેં આયા હય તેરે જોડ હાથ.

કાનીફ-- હય લડકે તેરેકા બડા ભારી પાપ,
બસ તેરે લીયે બહુન કરતા હું માફ.

મૈનાવતી-- કીરીપા મેરેપે બડી કીહે આજ,
શરનમેં શરનમેં તેરે મ્હારાજ.

કાનીફ -- ખડા હો ન તુ રો સચ્ચી બોલ બાત,
કહાં ગાડ દીયે હય જાલંધરનાથ.

ગોપીચંદ-- અશ્વશાલામેં હય એક કુપ પુરાના,
વહાં ગાડ દીયે ગુરૂકો મંય જાનાં.

કાનીફ-- અચ્છા તબ ચલો ઉસકો અપને નીકાલે,
મેરા એક કહા કર વો તુજકો ન જાલે.

ગોપીચંદ-- જો હુકમ હોવે બજાનેમેં તૈયાર,
દયા ધર મેરેકો બચાવ તુમ દાતાર.

કાનીફ-- સાત ધાતુકા પુતલા તું જયસા બનાં,
નહિ તો તું હોગા એક પલમેં ફના.

ગોપીચંદ—સીપાઇ !

સીપાઇ—સરકાર !

ગોપીચંદ—વજીરકો જલ્દ બોલ દે કી સાત ધાતુકે સાત પુતલે ત્વરાસેં તૈયાર કરાકે અશ્વશાલામેં ભેજ દેવે.

સીપાઇ—જો આજ્ઞા. (જાતા હય)

કાનીફ—ચલો રાજન અબ સ્નાન ધ્યાન કર અશ્વશાલામેં જાકે ગુરૂકો નીકાલે. હા ગુરૂ ગુરૂ. (કાનીફ ઓર ભડભડનાથ જાતા હય)

ગોપીચંદ—વાહ વાહ માતા સાધુ સંત લોગોંકા રદય કૈસા કોમલ હય. સચ્ચ કહા હય કી

સારાસાર બીચાર રહત નીશદીન મન માંહી,
બાધક વિષય વીકાર કછુ તન પરસત નાંહી;

કાલ વ્યાલ અબ પાય આત સરનાંગત પ્રાની,
તાકો નીરભય કરત હોત સબ દુઃખકી હાની;
સુધ રીત મોક્ષ સમજાયકે દર્શ સ્પર્શ દુઃખ હરન હય,
કહે બ્રહ્મ મુની સંસારમેં સાધુ અશરન શરન હય.

પરદા સાતવા.

સ્થલ—પુરાની વાવડી.

પાત્રો—ગોપીચંદ, મૈનાવતી, જમાત, જાલંધરનાથજી,

જમાત— ગાના.

હે કીરતાર આધાર જગકો અખંડ આનંદ,
ૐકાર રે અલખ તુંહી હે કીરતાર.
અચ્યુત અવિનાશી અકલ અમલ અનાદી અનુપ,
અલખ નીરંજન અજર અમર અર્ક અગોચર રૂપ.
ચહી કૃપા તીહારી વીહારીરે.
મનસે કર્મસે ઓર બચનસે ચહે શરન,
સુખકારરે.............................. ....હે કીરતાર.

કાનીફ—રાજન વો ધાતુકે પુતલે હાજર હય.

ગોપીચંદ—જી હાં મહારાજ.

કાનીફ—તબ કુવેમેંસે ધુલ નીકાલો.

ગોપીચંદ—જો આજ્ઞા. (મજુર ખોદને જાતા હય ઓર આગકા ભભક નીકલતા હય).

મજુર—મર ગયારે મેરે દાદા. (મર જાતા હય)

ગોપીચંદ—મહારાજ યે કયા આશ્ચર્ય.

કાનીફ—રાજેન્દ્ર મહાન ગુરૂ જાલંધરનાથજીકી પ્રભુતાઇ હય ઉસમેં આશ્ચર્ય કયા હય?

ગોપીચંદ—નાથજી મુજે બચાનાં ના તો મય એક પલમેં ભસ્મ હો જાઉંગા.

કાનીફ—ગોપીચંદ નીરભય રહે તુજે બચાનેકે લીયે હમને યે સાત પુતલે બનવાયે હય, અબ તું લોહેકા પુતલા હાથમેં લેકર ગુરૂજીકો આદેશ કર જબ તુજે ગુરૂજી શ્રાપ દેવે તબ પુતલા ડાલ દેના જીસ્સે વો ભસ્મ હો જાયગા. ઇસ તરાંહસે સાત પુતલે ડાલકર આદેશ કર ફીર દેખ લેઉંગા.

ગોપીચંદ—(હાથમેં પુતલા લેકર) મહારાજ આદેશ.

જાલંધર—તું કોન હય.

ગોપીચંદ—મહારાજ મય ગોડ બંગાલેકા રાજા ગોપીચંદ.

જાલંધર—પાપી ભસ્મ હો જા.

ગોપીચંદ— ગાના.

પહેલા પુતલા જલ ગયારે પાપ કીયા મય અપાર,
ગુરૂ જાલંધર નાથજીકો દીયે કુવેમેં ડાર;
અમર કરોરે કરૂં બંદગી ગુરૂ જાલંધરનાથ.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર—તું કોન ?

ગોપીચંદ—મય પાપી ગોપીચંદ.

જાલંધર—જલ બલકે ભસ્મ હો જાઓ.

ગોપીચંદ—**દુસરા પુતલા જલ ગયારે, મૈનાવતી મેરી માત;**
હાથ જોડકે કરૂં બંદગી, લળી લળી લાગું પાય. અમર.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર—અબે તું કોન હય ?

ગોપીચંદ—મહારાજ મય વિશ્વાસઘાતી ગોપીચંદ.

જાલંધર—વિશ્વાસઘાતી ભસ્મ હો જાઓ.

ગોપીચંદ—**તીસરા પુતલા જલ ગયારે, સનમુખ ખડી ઘર નાર;**
પહેલાં મેં પરણ્યો પદમણી, વો વીલખે રાજકુમાર. અમર.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર--કોન ?

ગોપીચંદ—દુરભાગી, ગોપીચંદ.

જાલંધર--ગોપીચંદ અંધા ભસ્મ હો."

ગોપીચંદ—ચૌથા પુતલા જલ ગયારે, ચંપાવતી મેરી બ્હેન;
રોશભરી ચિન્તા કરેરે, ભર ભર આવે નેન. અમર.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર—કોન ગોપીચંદ ?

ગોપીચંદ--હાં મહારાજ.

જાલંધર--ચંડાલ ભસ્મ હોજા.

ગોપીચંદ--પાંચવા પુતલા જલ ગયારે, ઉગ્રસેન મગરૂર;
ગામ ઉજાડયો ગોર કોસરે જોગી હુઓ તબ રૂપ. અમર.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર—અબે એર એર કોન હય ?

ગોપીચંદ--મહારાજ મય આપકા દ્રોહી ગોપીચંદ.

જાલંધર--જલ જાવ.

ગોપીચંદ—છઠ્ઠા પુતલા જલ ગયારે, પ્રજા કરેરે પોકાર;
શરણાંગત મય આપકારે, કરો ગુરૂજી ઉધાર. અમર.
મહારાજ આદેશ.

જાલંધર--કોન હય ?

ગોપીચંદ—અધમાધમ ગોપીચંદ.

જાલંધર—જલ જા, બલ જા; ભસ્મ હો જા.

ગોપીચંદ—સાતવા પુતલા જલ ગયારે, રાજકે સુખ દુ:ખકાર;
દીન જાનકે દયા કરો અબ, દયાળુ ગુરૂ દાતાર. અમર.
નાથજી નાથજી અબ મુજે બચાઓ, મય જલતા હું.

કાનીફ--મત ગભરા, ધૈર્ય ધર સબ અચ્છા હોગા અબ અલખકા સ્મરન કર ગુરૂજીકો દો દફે આદેશ કર.

ગોપીચંદ—ગુરૂજી આદેશ આદેશ.

જાલંધર—અબે, તું કોન હય. ઓર મુજે કયોં સતાતા હય ?

ગોપીચંદ—મહારાજ મય ગોપીચંદ, મૈનાવતીકા પુત્ર, યહ સંસાર સાગર તરનેકે લીયે અનન્ય ભાવસેં આપકે પાસ આયા હું.

જાલંધર—મેરી શ્રાપાગ્નીસેં તુજે બચાનેહારા કાનીફ સીવા દુસરા કોઉ નહિ; મેરે જાંનનેમેં કાનીફ યહાં આયા હય, ગોપીચંદ.

ગોપીચંદ—આજ્ઞા મહારાજ.

જાલંધર—બેટા અમર હોજા.

કાનીફ—ગુરૂજી આદેશ.

જાલંધર—આદેશ બેટા કાનીફ. આ પ્હુંચા ?

કાનીફ—હાં ગુરૂજી આપકા બાલક આયા; અબ જલ્દ બ્હાર આઇયે ઓર દરશન દેકર હમારે દીલકો બ્હેલાઇયે.

જાલંધર—અહાલેક (૩) (બ્હાર આતે હય) સુખી રહો ઓર અલખકા ભજન કરો, બેટા કાનીફ તેરી બહન મૈનાવતી ઇધર નહિ હય ?

મૈનાવતી—હાજીર હું, ગુરૂદેવ પાય લાગું.

જાલંધર—કલ્યાન પુત્રી કલ્યાન.

મૈનાવંતી—ગુરૂદેવ યહ મેરા બાલક અજ્ઞાન હય, ઇસને આપકા બ્હોત બુરા કીયા હય મગર વો માફ કરનેકો આપ સમર્થ હો.

ગોપીચંદ—હાં મેરે જીવનદાતા, મેંને અજ્ઞાન અંધકારસેં અંધ હોકર એક નીમકહરામ વજીરકે કહેનેપર વિશ્વાસ કર આપ સમર્થ સંતપુરૂષકા દ્રોહ કીયા હય, પ્રભુ યહ અપરાધકી મુજે ક્ષમા દીજીયેં.

જાલંધર—બેટા! તું નીરભય હય, તેરે સબી પાપ ભસ્મ હો ગયે, અબ તેરી કયા ઇચ્છા હય જો ચાહીયે સો માગ લે.

ગોપીચંદ—ગુરૂદેવ આપકી દયા ચાહીયે; યહ અસાર સંસારકે બંધન તોડાઇયે, આપકે ચરનકા સેવક બનાઇયે ઓર અલખ નામકા બીજ મંત્ર સુનાઇયે.

જાલંધર—અચ્છા, કયા તેરે યોગ સાધનેકી ઇચ્છા હય ?

ગોપીચંદ—હાં ગુરૂજી.

જાલંધર—રહેને દે, બેટા રહેને દે, યોગકે ભરોંસેપે મત રહે; કયોં કી જહર ખાના, આકાશપેં ચલના, પૃથ્વીકા તોલ કરના, સમુદ્રકા થાહલાના, ઔર બ્રહ્માંડકી રચના કરના વો સબ સહલ હય મગર સબસેં બૈરાગ ધારન કરના વો બડા મુશ્કીલ હય; યહ તેરી સુકોમલ કાયાસેં યોગકે કઠીન સાધન નહિ બનેંગે.

ગોપીચંદ—આપકી કૃપાસેં સબ બન જાયગા; મયને પક્કા નિશ્ચય કીયા હય ઔર મેરી માતાકી ભી આજ્ઞા હય.

જાલંધર—કયોં બેટી, યહ કયા કહતા હય ?

મૈનાવતી—હાં ગુરૂજી ઇસ્મેં મેરી સંમતી હય. કયોં કી ભોગ ભોગનેસેં ઉસ્કી સુંદીર કાયાકા થોરે દીનમેં નાશ હોગા; ઇસ્સે બ્હેતર હય કી આપકા શિષ્ય બનકર બૈરાગ ધરના ઔર અલખકા ધ્યાન ધરકે અપની કાયાકો અમર કર દેના યાતે આપ ઉસ્કો ગુરૂ મંત્ર દીજીયે ઔર આપકા શિષ્ય કીજીયે.

જાલંધર—બ્હોત અચ્છા, પર દેખ બેટા પ્હાડમેં રહના ઉપવાસ કરના, ફલ ફુલ ખાના, થંડી તાપ ઔર બરખા સહન કરના, ભગવાં પ્હેરના, ભીક્ષા માંગ લાના ઔર રાત દીન અલખકા ધ્યાન ધરના વો સબ મંજુર હય ?

ગોપીચંદ—મંજુર હજારો હજાર મંજુર.

જાલંધર—અચ્છા તબ તો યે તેરે રાજસી કપડે ઔર જવાહીર નીકાલ દે. અહાલેકકી કફની ઝોલી ભેજ દે. (ઉપરસેં આતા હય) લે બેટા ઇસ્કો ધારન કર અલખ તેરા જોગ સફલ કરેગા.

ગોપીચંદ—બ્હોત અચ્છા.

જાલંધર—મૈનાવતી તેરે પુત્રકો બડા તીવ્ર વૈરાગ્ય પ્રાપ્ત હુઆ વો કભી ચલાયમાન નહિ હોગા. તો ભી ઉનકી કસોટી તો કરના ચાહીયે કયોં બેટા કાનીફ ?

કાનીફ—આપકી ઇચ્છા, મુજે ભરૂંસા હય કી ગોપીચંદ આપકી કસોટીમેં શુદ્ધ કંચન નીકલેગા.

ગોપીચંદ—નાથજી અબ મુજે ગુરૂ મંત્ર દેનેકી કૃપા કરના ચાહીયે.

જાલંધર—બેટા એસે ગુરૂ મંત્ર નહિ દીયા જાયે; જબ તેરી માતા, રાની ઓર બહનકે પાસસેં ભીક્ષા માંગકર આયગા તબ મય તુજે ગુરૂ મંત્ર દેઉંગા. બેટા કાનીફ તું ગોપીચંદકે સાથ જા; કહીં ગોપીચંદ માયામેં ફંસ ન જાવે.

કાનીફ—જો આજ્ઞા.

ગોપીચંદ—મૈયા મૈનાવતી પ્હેલે તેરી ભીક્ષા ચાહીયે.

મૈનાવતી—પુત્ર મય તુજે ભીક્ષાકે બદલ શિક્ષા દેતી હું કી પૂર્ણ વૈરાગ્યવાન હો ઓર અલખકા પ્રેમ તુજે પ્રાપ્ત હો.

ગોપીચંદ—તથાસ્તુ.

કાનીફ—વાહ વાહ ધન્ય હય મયનાવતી, માતા તો તેરે જયસીહી ચાહીયે.

ગાના.

જનુની જીયોરે ગોપીચંદકી, પ્રેરા સુતકો બૈરાગજી;
આદેશ દીયારે અલખ નામકા, કીયા સંસાર આગજી. જ૦
યોગી હુવોરે રાજ ભરથરી, ત્યાગી સોલાસેં નારજી;
મસાન બનાયા મ્હેલકા, વાસ કીયાહે બેરાનજી. જ૦
મહા છત્રધારી ચલ ગયે, યહાં રખ રાજ રાજનજી;
દેવ દાનવ અરૂ માનવા, હુવે કાલ ભોજનજી. જ૦
બલિહારી મેં બૈરાગકો, કીયે મુક્ત અનેકજી;
ભલે બુરે મલે ખાખમેં, જીતે જોગી એકજી. જ૦

પરદા આઠવાં.

સ્થલ--મ્હેલ.

પાત્રો--પાટમદે, ૨ દાસીઓ, ગોપીચંદ ઓર કાનીફ,

પાટમદે-- ગાના.

આવો પ્યારા આવો પ્યારા આવો પ્યારા,
શામ સુંદીર ન સતાવો વીરહી વામ પ્યારા.
ચીત બસ કરકે મેરો અબ કાહે આંખ ફેરો,
રેન સારી તલપે આપ બીના યે દારા. શામ.
કાહે કહોં કોઉ ન માને દરદી ગત દરદી જાને,
સખી જો મીલાવે મેરે નયન તારા. શામ.

ગોપીચંદ--ગુરૂ ભાઈ દેખો યે મેરા રંગમ્હેલ જીસ્મેં એક દીન મેરી પ્રાન પ્યારીકે સાથ ઐશઆરામ કરતા થા આજ વોહી મ્હેલમેં પ્યારીકો માઇ કહકર ભીક્ષા લેનેકો આયા હું; અહા કૈસી કાલકી ઘટના હય કી કલ રાજા કહાતા થા ઓર આજ

રાજપાટ સુખ સાજકો, છોડ દીયા જંજાલ;
કફની ઝોલી ધર લીયા, હુવા ફકીરી હાલ.

કાનીફ--ભૈયા કાલકા ઐસાહી પ્રભાવ હય.

સગર નહુસ યયાતીસેં, મહા પ્રચંડ બલ વીર;
ભયે સકલ ભટ કાલવશ, જીનકે કુલીશ શરીર.

ગોપીચંદ--અહાલેક મૈયા ભિક્ષા દે દે.

દાસી--કોન હય ?

ગોપીચંદ--ભીખારી, અય દાસી માઇકો બોલો કી ભીક્ષાકે લીયે આયા હય ભીખારી.

દાસી--કીસકો દાસી, અય ભીખારી કયા તેરે બાવેને રખી હય મુજે દાસી,

ચલા જા ભાંસી, નહિતો થપ્પડ લગેગી ખાસી.

ગોપીચંદ—બહન માફ કર, કલ રાજા થા જબ મય તુજે દાસી કહકર બુલાથા ઈસિસે ઇસ બખ્ત દાસી નામ જબાનપે આ ગયા સો માફ કર ઓર માઇકો બોલ કી મુજે ભીક્ષા દેવે.

દાસી—બહન, માન ન માન પર મુખાકૃતિ બોલના ચાલના સબ મહારાજાકે જૈસા હય.

દાસી—અરે કયા મેરે નેત્રો ભૂલ ખાતે હય કી ખુદ મહારાજા ગોપીચંદ જોગીકે સ્વાંગમેં મેરી નજર આતે હય.

ગોપીચંદ—માઇ મહારાજા ગોપીચંદ નહિ પર ભીખારી ગોપીચંદ.

દાસી—મહારાની મહારાની સત્યાનાશ.

પાટમદે—કયોં કયા હય કયોં શોર મચાતી હય ?

દાસી—કયા કહું કહા નહિ જાતા હય જબાન ટુટ પડતી હય.

પાટમદે—જલ્દ બોલ કાયકો દુઃખી બનાતી હય ઓર કયસા સીતમ સુનાતી હય.

દાસી—યહ મહારાજા ગોપીચંદ જોગી બનકર આપકે પાસ ભીક્ષા લેનેકે લીયે આયે હય ઓર સબકો દુઃખી બનાયે હય.

પાટમદે—હાય હાય ! યે મય કયા દીખતી હું, વોહી મુરત વોહી સુરત ઓ પ્યારે કયસા સીતમ !

ગોપીચંદ—બસ દુર હો માઈ મેરેસે દુર હો ભીક્ષા તું મુજકો દે દુઃખસેં નહિ તું ચુર હો.

પાટમદે—" માઇ નહિ માઇ મય પ્યારી આપકી મહારાજ હું, નહિ આઇ દયા જોગી હુએ મહારાજ કયું; સ્વામી દશા યે દેખકે દીલસેં દુઃખી મય આજ હું. હુઆ અપરાધ કીજે માફ સબ મહારાજ તું."

ગોપીચંદ—" નહિ અપરાધ તેરા હય જરા સુન માઇ તું, પાયા અપરાધ સેં ફલ અમર મય સુન માઈ તુ; દુખાયા દીલ મેરા સંસારને સુન માઇ તું, લીયા સુખકાર ઇસે જોગમેં સુન માઇ તું."

પાટમદે—" અરે દયાલુ નાથ કયોં પત્થર કલેજા કર લીયા, કાયકો એકાજ નીરબલ નારકુયહ દુઃખ દીયા; કોન જાલીમ નીરદઇને આપકો ઉપદેશ

કીયા, યહ સંસારકા સબ સુખ ચોર પ્રાનો હમારા હર લીયા.”

(મુર્છા ખાતી હય)

ગોપીચંદ—“જાલીમ જીગર તું તુટજા પ્યારી દુ:ખી ક્યા દેખતા હય,
જલા દે જોગકો પ્યારી દુ:ખી ક્યા દેખતા હય.”

જાલંધર—(અંદરસે) “હોંશીયાર બેટા ગોપીચંદ સંસારકી હય મોહની,
ફસાવેગી તુજે જંજાલમેં હય શુદ્ધ યોગ વિછોહની.”

ગોપીચંદ—ક્ષમા ગુરૂ ક્ષમા અબ હુંશીયાર હું.

જાલંધર—કલ્યાન.

ગોપીચંદ—માઇ અબ રોનેસેં ફાયદા નહિ, આખીરકી ભીક્ષા દેની હોવે તો દે, ના તો મય જાતા હું.

પાટમદે—ઠેરો નાથજી નીરદય ન હો, મેરે હાથસેં ભીક્ષા લેકે મુજે ચરન સ્પર્શ કરને દો; દાસી જલ્દ જા ઓર ભીક્ષા લા.

દાસી—જો આજ્ઞા.

કાનીફ—બહન તું મત રો ઓર તેરે સ્વામીકો હર્ષસેં ભીક્ષા દે; તેરે ઉદરમેં જો ગર્ભ હય વો પુત્રકા હય, થોરે દીન બાદ તુજે પુત્ર આયગા. વો ગોપીચંદ જયસા મહા પરાક્રમી કહાયગા યહ મેરા બચન હય.

પાટમદે—મહારાજ યહ બાલકીપેં બડી દયા કી.

દાસી—લીજીયેં મહારાની.

પાટમદે—મુઇ મય રાની. (લેકે દેતી હય)

ગોપીચંદ—(ભીક્ષા લેકે) અહાલેક. (૪) (જાતા હય)

પાટમદે—હા! રાજન ગયે મગર પ્રાન ક્યોં ન ગયે. (મુર્છા ખાતી હય)

દાસી—સાવધ મહારાની સાવધ હો ઓર ધૈર્ય ધરો, જોગી મહારાજને આપકો પુત્ર આયગા ઐસા બચન દીયા હય વો કભી જુઠા હોગા નહિ; અબ વિશ્વાસ રખકે સુખ દુ:ખમેં દીન બીતાઓ.

પાટમદે— **ગાના.**

બનીરે બીધાતા મેરી બેરનીયા,
સબ સુખ દીયો રે નસાય (૩) બનીરે.

પ્રાન પ્યારે જુલ્મ કીયા જુવાનીમેં જોગ લીયા,
ચર ચર છતીયાં ચીરાય (૩) બનીરે.
મહેલ ઓ મંદીરીયાં મેરૂ સ્વામી બીન સબ હે સુનાં
હીરદે લગાઇ મેરે લાય. (૩) બનીરે.

પરદા નઠવા.

સ્થલ--ચંપાવતીકા મ્હેલ.

પાત્રો--ચંપાવતી, ૨ દાસીઓ, ગોપીચંદ ઓર કાનીફ.

ચંપાવતી--સુનહુ સહેલી આજ મોહે સ્વપ્ન ભયો અતિ કૂર,
કયા જાને દુખ કોંનસા દીખાયગા બીધી સુર.
દાસી-- ધરો ધીરજ મન મુદ ભરો સ્વપ્નસે કયા ફલ હોત,
પાવે સાહબી સ્વપનમેં પ્રાત કુછ નહિ જોત.

(રોતી હુઈ દાસી આતી હય)

ચંપાવતી--કયોં ચતુરી સખી રોતી સુરત બનાઇ,
દાસી-- કયા કહું આપકે પાસ મય રંજ ખબર એક લાઇ.
ચંપાવતી--જલ્દ બોલ ગભરા નહિ કયા હય રંજકી બાત,
દાસી-- રાજ છોડ જોગી હુઆ ગોપીચંદ તવ ભ્રાત.
ચંપાવતી--બસકર એસી બાત તું કહાંસે સુનકે આઇ,
દાસી-- ભગવાં ધર ઉચરત અલખ યહાં આવત તવ ભાઇ.

ગોપીચંદ--અહાલેક. (૪) બ્હેન ભીક્ષા દેદે.

ચંપાવતી--હાય હાયરે ભૈયા યહ કયસા ઉત્પાત.

ગોપીચંદ, ચંપાવતી-- ગાના.

ગો૦--મેરી બ્હેન સયાની ભીક્ષા દેઓરી ઉભો બારને,
ચં૦--ગોપીચંદ વીરા જોગી હુઓરે કીને કારને.

કહાંસે લીની સેલી સીંગી કહાં ફડાયા કાન,
છોટીસી ઉમ્મર હય તેરી તુ લડકા નાહાનરે.
ગો૦—જન્મ દીયો મૈનાવતી સરે કીસ બીધ ઉતરૂં પાર,
મુંડ મુંડાઇ મેલમે સરે કી હય ગુરૂને વાર.
ચં૦—મરજો મા મૈનાવતી સરે જીને બતાયો જ્ઞાન,
દુજા મરજો સતગુરૂ થારા કાટે છુરીસે કાન.
ગો૦—કાન ફડાયા મુદ્રા પેની કર લીયા ભગવા ભેખ,
માત પીતાકો દોષ ન દીજે લીખો બીધાતા લેખ.
ચં૦—કહાં બીધાતા લીખ ગઇ સરે સંગતકા ઉપદેશ.
શહેર બંગાલા સભી ડુબાયા કર કર ભગવા ભેખ.

ગોપીચંદ—બ્હેન તેરા રૂદન સુંન મેરા દીલ બ્હોત દુખી હોતા હય. ગુરૂ જાલંધરનાથજીકી કૃપાસેં અબ મંય સંસારીયોંકે ફંદેમેં ફસાનેવાલા નહિ હું. ફક્ત તેરે હાથમેં આખીરકી ભીક્ષા લેનેકે લીયે આયા હું.

ચંપાવતી—પ્યારે બન્ધુ તેને રાજ સુખ છોડ કયા દુખસેં જોગ લીયા ?

ગોપીચંદ—અપને કલ્યાનકે લીયે, અખંડાનંદકા સુખ લેનેકે લીયે જોગ લીયા; બ્હેન યહાં જાદે બખ્ત ઠેરનેકા હુકુમ નહિ હય ઇસ્સે ભીક્ષા દેદે નહિતો મય જાતા હું.

ચંપાવતી—ઠેર જા ભૈયા ભીક્ષા દેતી હું; દાસી ભીક્ષા લા.

દાસી—જયસા હુકુમ.

ચંપાવતી—અરે પર યેહ કયસા ઉત્પાત.

ચંપાવતી— ગાના.

મેરી અબલાકી ઇતની અરજી (૪) સુનરે ગોપીચંદ ભાઇ
માતા મેરી જનમ દુખીઆરી રોઇ મરેગી ભોજાઇ
મેરે બાપકો એકહી બેટાજી (૪) દુસરા મયને જનમ લીયા
તેરે બીના અબ સુનરે ભાઇ મર જાઉંગી ફોડ હૈયા
સાખી-હૈયા ફોડ મર જાવેંગે ભાઇ જોગીકું કહાં પાવેંગે
ભાઇ ધર ધરપેં અહાલેક જગાવેંગે અબ ભેખ ઉતારોરે ભાઇ
તેરાસ મરન સબ કોઇ કરતાજી (૪) જીને જોગીકા ભેસ લીયા
કોન દેશસે આયા જાલંધર અયસા કયોં ઉપદેશ દીયા

સાખી—વીરા તું. જોગી બનકે આયા છીજે ના તોરી કાયા
ભાઇ તોડી બેનસે માયા અબ ભેખ ઉતારોરે ભાઇ ૰માતા૦

ગોપીચંદ કાનીફ—અહાલેક, અહલેક. (ભીક્ષા લેકે જાતા હય)

પરદા દસવા.

સ્થળ—જંગલ, પીછેસે કૈલાસ.

પાત્રો—જાલંધર, મછેન્દ્ર, ગોરખ, કાનીફ, ગોપીચંદ ઓર શિષ્યો.

મછેન્દ્ર—બેટા ગોરખ તુંને આજ અપને ગુરૂકો બડી આફતમેંસે બચાયા હય, ધન્ય બેટા ધન્ય, શીષ્ય તો તેરે જૈસાહી ચાહીયે.

ગોરખ—મ્હારાજ ઇસમે મેરી કયા મહતા હય, યેહ તો મેરા ધર્મ હય, ઓર આપકી ઇસમે બીલકુલ કુસુર નહિ હય. કયોંકી આપ ઉસ ત્રીયારાજકી રાનીકે નયન સીકાર હો ગયે થે, ઇસકા કારન આપકે પર વો જાદુગર રાનીને જાદુ કીયા થા. ઇસ તુમારા દીલ કાબુમેં ન રહા. ઇસ તરાંસે આપકે બડે ભાઇ જાલંધરનાથ ભી ઉપાધીમેં આ ગયે થે. ઉસ્કો ભી કાનીફનાથને છોડાયે, દેખો યહ સાંમને બૈઠે હય. ચલો આદેશ કરેં.

મછેન્દ્ર—આદેશ બડે ભાઇ આદેશ.

જાલંધર—કોન મછેન્દ્રનાથ! આદેશ બંધો આદેશ. આઇયે બૈઠીયે કયોં માયાકા પ્રભાવ દેખા. જો અપને પાસ ઐસા સુપાત્ર શિષ્ય ન હોતા તો અપની જીન્દગી બરબાદ કર દેતેં. વાહ બેટા ગોરખ ધન્ય હય તેરેકો.

ગોરખ—વો સબ આપ ગુરૂકા પ્રતાપ હય આપને જો હમકો અલખ પ્રાપ્તકા રસ્તા દીખાયા હય ઇસ્કે બદલેમેં હમારી સેવા કુછ ગીનતીમેં નહિ પર કાનીફનાથ કહાં હય?

જાલંધર—અપને પાપોસેં ગોપીચંદ ગભરા ગયા હય. ઓર મેરે પાસસેં યોગ દીક્ષા લીયા હય ઇસ્સે મયને અપને સંબંધીયોંસે ભીક્ષા લેનેકે લીયે

' ભેજા હય, ઓર કાનીફકી સાથ હય.'

મછેન્દ્ર—મય નહિ માનતા હું કી ગોપીચંદ જયસા ભોગી રાજા જોગી બનેગા, ઓર માયાકા બંધન તોડકર આપકી પાસ આયગા.

ગોરખ—મનુષ્ય જો હીમ્મત કરેતા તો કયા નહિ હો શકતા, માનવી હિકમતસે સબ કાર્ય સીધ હોતેં હય.

(અંદરસેં અહાલેક)

જાલંધર—દેખો ઇતનેમેં આયે ગોપીચંદ કાનીફ ભીક્ષા માંગ લાયે.

ગોપીચંદ—ગુરૂ મ્હારાજ આદેશ.

જાલંધર—કયોં બેટા માયાસે મનકો મોડ ભીક્ષા માંગ લીયા ?

ગોપીચંદ—જી હાં. ગુરૂ મ્હારાજ આપકી દયાસે.

જાલંધર--કયોં કાનીફ સચ હય.

કાનીફ--ગુરૂ મ્હારાજ આપકા નયા શીષ્ય બડા ધર્મશાલી હય, ઉસ્કી રાની બ્હેન ઓર રૈયતકા બીલાપ સુંન મેરા દીલ પીંગલ ગયા, પર ગોપીચંદ સબકો શાન્ત કર ભીક્ષા લેકર આપકી પાસ આયા.

જાલંધર—વાહ અચ્છી બાત, બેટા ગોપીચંદ અબ તેરી ક્યા ઇચ્છા હય.

ગોપીચંદ—મ્હારાજ ઇચ્છા યેહી હય કી અબ મેરેકો ગુરૂ મંત્ર દીજીયે ઓર આપકે ચરનકા સેવક કીજીયે.

જાલંધર—અચ્છા બેટા ઇધર આ ઓર મનકો સ્વસ્થ કર.

(કાનમેં મંત્ર દેતે હય.)

ગોપીચંદ—ધન્ય હય ગુરૂદેવ. મેરા જીવન સફલ હુવા.

(દેવોંકી સભા)

ધન્ય હય ધન્ય હય ગોપીચંદ ધન્ય હય.

જાલંધર, મછેન્દ્ર—કોંન કોંન ભયહર ભગવંત ભવાનીપતિ આદેશ.

શંકર—કલ્યાન (૩) બેટા ગોપીચંદ તેરા કલ્યાન હો ધન્ય હય તેરી ધૈર્યતાકો, કયો જોગી જાલંધર ઓર મછેન્દ્ર માયાકા પ્રભાવ કૈસા હય ? (શીર ઝુકાતે હય) શરમીંદા મત હો મયને તુમકો પ્હેલેસેં કહા થા

કી તુમ માયાસે બચે હો ઇસ્સે તુમારેપર માયાપતીકી કૃપા હય પર ઉસ બખ્ત અહંકારસે વો બાત તુમ્હારે ધ્યાનમેં ન આઇ ઇસ લીયે વો સાધુઓંકો અસાધુતા પ્રાપ્ત કરનેહારા અહંકાર નીકાલનેકે લીયે તુમકો યહ ચમત્કાર દીખાયા હય.

બન્ને—જો હોના થા સો હો ગયા અબ ક્ષમા કીજીયે ઓર માયાપતી આપકી માયા આપકે પાસ રહને દીજીયે હમ ઉસ્કો નમન કરતે હય.

વિશ્નુ—હાં વત્સો તુમ્હારે યોગીયોંને ઉસ્કો દુરસેં નમસ્કાર કરના ચાહીયે કી વો તુમ્હારી પાસ ન આય.

શંકર—પર વિશ્નુ નીચ જીવોંકો અહંકાર હોતા હય તબ ઉસ્કા નાશ હય મગર ઉત્તમ જીવોંકો અહંકાર હોતા હય તબ ઉસ્મેંસે બોધકા અમૃત ફલ પ્રાપ્ત હોતા હય ઇસ લીયે જાલંધર ઓર મછેન્દ્રકો અહંકાર હુઆ તબ ઉસ્મેંસે નયા યોગી ગોપીચંદ ફલ પ્રાપ્ત હુઆ.

વિશ્નુ—હાં ત્રીશુલી મગર ગોપીચંદને થોરી દેરમેં જાલંધરજીકા ઉપદેશ સુનકર બડા તીવ્ર વૈરાગ પ્રાપ્ત કીયા હય, ધન્ય હય વો ગુરૂ ઓર શિષ્ય દોનોંકો.

શંકર—બેટા ગોપીચંદ તું પૂર્વ જન્મમેં બડા દીવ્યશાલી યોગી થા મગર રાજકી લાલસાસેં તેને યોગ ધારન કીયા થા ઇસ્સે તું ગોપીચંદ રાજા હુઆ અબ તેરી રાજકી વાસના મીટ ગઇ જીસ્સે તું જોગીરાજ હુઆ બેટા હમ તેરેપર બ્હોત પ્રસન્ન હુએ હય તેરી જો ઇચ્છા હોવે સો મેરે પાસ વર માંગ લે.

ગોપીચંદ—અહો અવિનાશી આપકા દરશન હુઆ જીસ્સે મુજે સબ મીલ ચુકા. અબ યેહી ઇચ્છા હય કી સદાકાલ અલખકા ધ્યાન ધરેં ઓર અખંડાનંદ પ્રાપ્ત કરૂં.

શંકર—બેટા તેરેકો અખંડાનંદ પ્રાપ્ત હય મય સદા કાલ તેરે રદયમેં હું. તેરે ગુરૂ જાલંધરજીને તુજે અમર બનાયા હય; અબ ચૌદ ભુવનમેં બિચરનેકી રજા હય. તેરા દીલ ચાહે વહાં મેરા ધ્યાન ધર ઓર હમ આશીરવાદ દેતે હય કી તેરે જૈસે યોગીયોંકા સદા વિજય હો વિજય હો ! ! !

સબ પાત્રો— ગાના.

મહાંકાલ કંકાલ શ્રી કાલ કાલં
ગલે વ્યાલ માલં ધરે જ્વાલ ભાલં
જગત જાલ જંજાલ હા વિશ્વ સ્વામી
નમામીં નમામીં નમામીં નમામીં
સદા કાલ ખુશ હાલ ધન પાલ પાલં
કૃપાલં કપાલં ધરે વ્યાલ માલં
કરાલં અકાલં દયાલં સુનામી. નમામીં. (૪)
ભુજંગા ગદંનર ગદં મંદહાસ્યં
સદા આપ દાહં ગદા પાની દાસં
સુનાનં સુવાદં ચીદાનંદ સ્વામી. નમામીં (૪)
ભંવાનીપતી બાની જાની સુહાવે
અમાની મસાની બીજ્ઞાની કાહાવે
લશે શુલપાની વૃષાધીશ ગામી. નમામીં (૪)

મહારાજા ગોપીચંદ

નાટક ત્રણ અંકી

સમાપ્ત.

શુદ્ધિ પત્રક

બાબ પહિલાં.

અશુદ્ધ	શુદ્ધ	પાનું	પંક્તી.
ગાંધર્વકુમારો	શિષ્યો	૧	૭
,,	,,	૧	૮
મછેન્દ્ર	મચ્છેન્દ્ર	૩	૪
અછા	અચ્છા	૬	૧૧
કુછ	કુચ્છ	૭	૧૪
અપન	અપના	૮	૮
કુહીયેક	કઇયેક	૧૧	૨૬
સુર	શુર	૧૨	૧૨
મીસ્ટાન	મિષ્ટાન	૧૫	૨૩
ખીલાવ	ખીલાવો	૧૫	૨૩
સમથ	સમર્થ	૧૮	૧૯
કોક	કીર	૨૪	૨
વૃંદકો	દલકો	૨૫	૫

બાબ દુસરા.

ચુગ	ચુન	૩૩	૯
બબુરકી	બબુલકી	૩૫	૧૪
જાગ્રત	જાગૃત	૪૦	૨૩
માલી	મીલી	૪૯	૧૧
પાસમો જુદ	પાસ મોજુદ	૫૮	૨૦

બાબ તીસરા.

તલફ	તલપ	૬૩	૨
જાલંધરનાથ	મછેન્દ્રનાથ	૬૪	૨૩
પીંગલ	પીગલ	૯૦	૧૩
કોંન	કોન	૯૦	૨૩
ભુજંગા ગદંનર ગદં	ભુજંગાગદં નરગદં	૯૨	૯

મહેરબાન બાનુઓ અને ગૃહસ્થો !" અમારી

જુની, જગ જાહેર, જંગી દુકાનમાં,

સોના, ઝવેરાત તથા ચાંદીના સરવે

તરેહના મનપસંદ દાગીના

જથાબંધ તૈયાર મળે છે.

દાગીનાના સેંકડો નમુના બતાવી, ઘણીજ સંભાળ કાળજી અને ઉતાવળથી વાયદાસર બનાવી આપવામાં આવે છે.

દરેક દાગીનાની હાલમાં ઘણી નવી નવી પેટન્ટો કાઢવામાં આવી છે. ઇંગ્લીશ જુવેલરી તથા ઉંચા મેકરનાં સોનાનાં ઘડીઆળ ઘણા કીફાયત ભાવે વેચવામાં આવે છે.

(૧) સત્તાણું ટચ અને ગીની ભાંગેલું સોનું (૨) માલની ખરી ગેરંટી. (૩) ચકચકિત મશીન પૉલીસ. (૪) ઉમદા કારીગરી. (૫) કીફાયત ભાવ. (૬) હાલની સુધરેલી નવી નવી પેટન્ટો સરવેનું ખાસ ધ્યાન ખેંચે છે.

દેવજી માલજી ઝવેરી

૧૯, કાલબાદેવી—મુંબાઇ.

ડૉ: સી: દસ્તુરની ગુલચહેરં બાનુ પીલ્સ.

(માસિક અટકાવ બિમારી દુર કરનારી ગોળીઓ ?)

આસીક (અટકાવ) બરાબર ખુલાસાથી નહીં આવવાથી અનેક રેગો ઉત્પન્ન થાય છે, શરીરનું ફુલી જવું, હીસ્ટ્રીયા, અટકાવ વખતે થતો સખત દુખાવો, વધતું ઓછું આવવું વિગેરે અનેક રોગોને ફાયદો કરી નીયમસર દર માસે ખુલાશાથી આવે છે, એટલુંજ નહીં પણ ગર્ભાશયને સુધારી વાંજ્યાપણું ટાળે છે. કીંમત . ૩

ચાર્મિંગ પીલ્સ.

(શક્તિની અકશીર ગોળી.)

હાથ, પગ, કમર, માથાનો દુખાવો દુર કરે છે. ખોરાક પાચન કરે છે, ઝાડો સાફ આવે છે, હરેક પ્રકારે જતી ધાતુને બંધ કરે છે (પ્રદર) ચીકણા પાણીનું જવું, નાદાનીયત કીધાથી નસોની કમતાકાત વીગેરે તમામ નબળાઇના રોગોને ફક્ત એકજ શીશીમાં ફાયદો કરી મરદાનગી લાવી બુઢ્ઢાને જુવાન ને જુવાનને હીંમતવાન બનાવે છે. (૪૨) ગોળીની શીશીની કીંમત રૂા. ૧

ડીપાઇલટોરિ.

“ વાળ દુર કરનારી સાબુની ભુકી. ”

આ ભુકી બીજી દવાઇઓ કે સાબુઓની માફક ખરાબ વાસ મારતી નથી કે આગ બળતી નથી તેમજ જગો કાળી પડતી નથી. પણ બે ત્રણ મીનીટમાં વાળ ખરી જઇ ચામડી નરમ ને સુંવાળી થાય છે. શીશીની કીંમત ચાર આના.

બનાવનાર

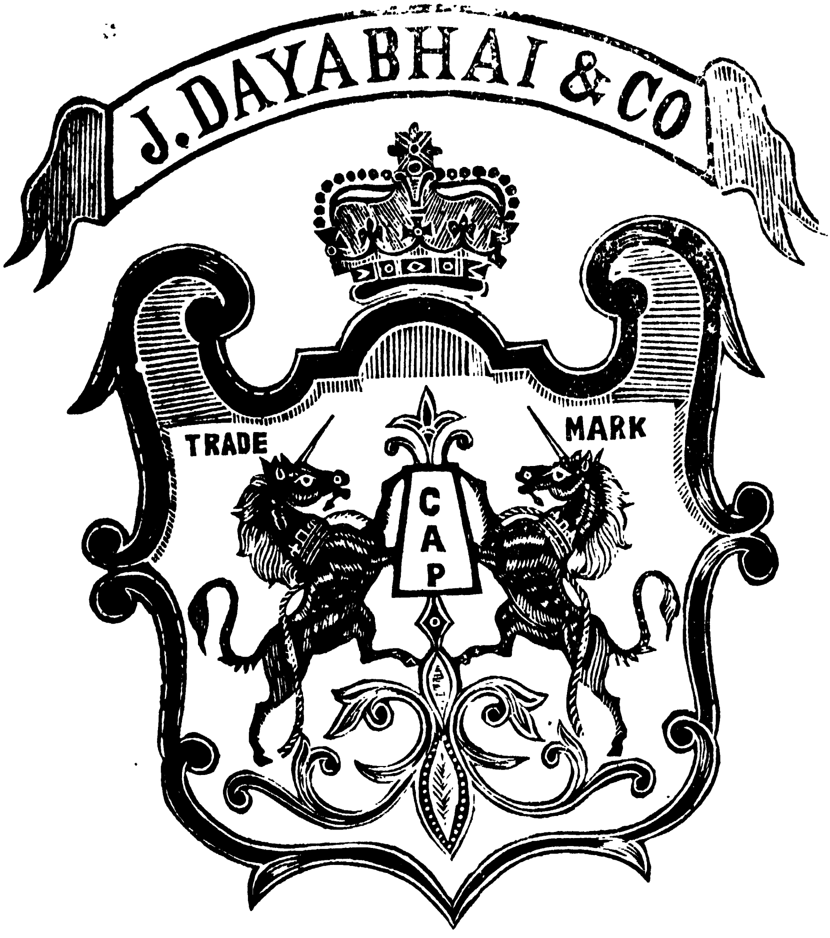
ગુસ્તાદજી કાવશજી દસ્તુર

કણપીઠ—સુરત.

જાહેર ખબર.

ક્રીસ્તીના પ્રખ્યાત કારખાનામાં બનાવેલી જે ડાહ્યાભાઈ એન્ડ કંપનીની જાણીતી ઉંચા મેકરની બીજા બનાવટી મેકરો કરતાં સારી અને મજબુત ટકાવત વાળી વિલાયતી ટોપીઓ ખરીદ કરો તો નીચે મુજબ અમારો ટ્રેડમાર્ક તપાસી ખરીદ કરજો.

રજીસટર ટ્રેડ માર્ક.

રજીસટર ટ્રેડ માર્ક.

જહાંગીરકેપ

CHRISTY'S LONDON.

જથાબંધ તથા છુટક કીફાયત ભાવથી વેચનાર

શાહ સરૂપચંદ નાનચંદ જરીવાલા.

રીચીરોડ—અમદાવાદ.

જાહેર ખબર.

નીચે મુજબ કિંમતનાં નાટકના ઓપેરાની ચોપડીઓ જે સાહેબને જોઈતી હશે તેને રોકડે પૈસે શ્રી વાંકાનેર આર્ય હિતવર્ધક નાટક કમ્પની પાંસથી મળશે:—

જગતસિંહ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
શૈલબાળા	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
મન્દુમતી	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
વિદ્યાપ્રતાપ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
મહારાણા પ્રતાપ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
પ્રેમ ચન્દ્રિકા	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
ચંદ્ર-કાન્તા	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
નર્મદા ...	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
સતી સુંદરબા	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
રમણ સુંદરી	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
સંસારી સાવિત્રી	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
સીતા સ્વયંવર	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
સત્યવાદી હરિશ્ચંદ્ર	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
નરસિંહ મહેતો	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
મીરાંબાઇ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
ગોપીચંદ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
ધ્રુવ-કુમાર	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
ભક્તરાજ પીપાજી	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
સૂર શ્યામ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
રાધા પ્રેમભક્તિ	...નાટકના ઓપેરા...	૦—૨—૦
મીરાંબાઇ ભાષણ સહિત	... ...	૦—૮—૦
નરસિંહ મહેતા ભાષણ સહિત	... ...	૦—૮—૦
ધ્રુવકુમાર ભાષણ સહિત	... ...	૦—૮—૦

ભાષણ સહિત બહાર પાડવાનાં નાટકો.

ભક્તરાજ પીપાજી	૦—૮—૦
રાધા પ્રેમભક્તિ	૦—૮—૦

ઉપરનાં પુસ્તકો કંપનીના મુકામેથી મળશે. તેમજ ગુજરાતના તમામ નામીચા શહેરોમાં અમારી કંપનીના દરેક એજન્ટો પાસેથી મળશે. વેલ્યુપેબલ અથવા નોટપેડ કાગળ લખવામાં આવશે નહિ.